

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Diplomová práce

Hospodářský cyklus a rozpočty obcí

Vypracovala: Bc. Lenka Machová

Vedoucí práce: doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.

České Budějovice 2021

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Lenka MACHOVÁ
Osobní číslo: E18340
Studijní program: NG208 Ekonomika a management
Studijní obor: Řízení a ekonomika podniku
Téma práce: Hospodářský cyklus a rozpočty obcí
Zadávací katedra: Katedra účetnictví a financí

Zásady pro vypracování

Veřejné rozpočty jsou ovlivňovány celou řadou ekonomických i institucionálních proměnných, přičemž stabilizační politika akcentuje potřebu proticyklického působení veřejných rozpočtů. Diplomová práce řeší vliv ekonomického cyklu na rozpočty obcí v ČR. Cílem práce je posoudit vliv ekonomického cyklu na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí v ČR.

Rámcový postup zpracování:

1. Rozpočty obcí, jejich struktura a provázanost s vývojem ekonomiky.
2. Přehled domácích a zahraničních studií věnujících se vlivu hospodářského cyklu na veřejné, zejména sub-centrální rozpočty.
3. Přehled vývoje rozpočtů obcí a hospodářského cyklu ČR.
4. Ekonometrická analýza chování rozpočtů obcí v závislosti na hospodářském cyklu.

Data budou čerpána z veřejně dostupných údajů systému ARIS, ÚFIS a Monitor Ministerstva financí ČR.

Rozsah pracovní zprávy: 50-60 stran
Rozsah grafických prací: dle potřeby
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

- EUROPEAN COMMISSION (2018). *Report on Public Finances in EMU 2017*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2765/256263
- JÍLEK, M. (2008). *Fiskální decentralizace, teorie a empirie*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer.
- PEKOVÁ, J. (2011). *Finance územní samosprávy. Teorie a praxe v ČR*. Praha: Wolters Kluwer
- PROVAZNÍKOVÁ, R. (2015). *Financování měst, obcí a regionů, teorie a praxe*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing.
- SEDMIHRADSKÁ, L. (2016). *Rozpočtový proces obcí*. Praha: Wolter Kluwer.
- ROJÍČEK, M. et al. (2016). *Makroekonomická analýza*. Praha: Grada Publishing

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.
Katedra účetnictví a financí

Datum zadání diplomové práce: 16. ledna 2019
Termín odevzdání diplomové práce: 15. dubna 2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zásady pro vypracování

Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami. Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami. Práce musí být vypracována v souladu s předepsanými zásadami.

V Českých Budějovicích dne 16. ledna 2019

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (23)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Jihlavě dne 14.04.2021

.....

Bc. Lenka Machová

Poděkování

Za cenné rady a připomínky při zpracování diplomové práce bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce doc. Ing. Milanu Jílkovi, Ph.D. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, která mě po celou dobu studia na Jihočeské univerzitě podporovala.

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Přehled literatury.....	6
2.1	Územní samospráva	6
2.1.1	Fiskální decentralizace.....	7
2.2	Rozpočty obcí.....	9
2.2.1	Běžná a kapitálová část rozpočtu.....	10
2.3	Příjmy rozpočtů obcí	11
2.3.1	Daňové příjmy	13
2.3.2	Transfery a dotace.....	14
2.3.3	Nedaňové příjmy.....	14
2.3.4	Návratné příjmy – úvěry či půjčky	15
2.4	Výdaje rozpočtů obcí	15
2.4.1	Běžné výdaje.....	18
2.4.2	Kapitálové výdaje	19
2.5	Faktory ovlivňující příjmy a výdaje rozpočtu	19
2.5.1	Faktory ovlivňující příjmy rozpočtu	19
2.5.2	Faktory ovlivňující výdaje rozpočtu	21
3	Hospodářský cyklus.....	23
3.1	Fáze hospodářského cyklu a jeho analýza	25
3.2	Vliv hospodářského cyklu na rozpočty obcí	27
3.3	Hospodářská politika.....	28
3.3.1	Nástroje fiskální politiky	28
3.3.2	Fiskální cyklické politiky.....	29
4	Přehled domácích a zahraničních studií.....	31
4.1	Dopad ekonomické krize na místní rozpočty v České republice	31
4.2	Hospodaření územních rozpočtů v roce 2020 a výhled do roku 2021	32

4.3	Politický hospodářský cyklus v České republice v případě obcí	33
4.4	Zpráva o veřejných financích v EMU 2017	34
4.5	Shrnutí studií	35
5	Metodika	36
5.1	Cíl práce	36
5.2	Časová řada	36
5.3	Zdroje dat	36
5.4	Použitý vzorek obcí	38
5.5	Definice proměnných zahrnutých do regresní analýzy	39
5.6	Zpracování podkladů	45
5.7	Stanovení výzkumných hypotéz	45
6	Přehled vývoje rozpočtů obcí a hospodářského cyklu ČR	50
6.1	Vývoj hospodářského cyklu v České republice	50
6.2	Vývoj rozpočtů obcí ČR v letech 2006 až 2019	52
6.2.1	Celkové příjmy a výdaje obcí ČR v letech 2006 až 2019	53
6.2.2	Příjmy obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019	55
6.2.3	Výdaje obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019	58
7	Výsledky regresní analýzy panelových dat	64
7.1	Výsledky regresních modelů pro proměnné DPFO, DPPO a DANNEM	64
7.2	Výsledky regresních modelů pro proměnnou DPH	67
7.3	Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné DPRIJMY, NPRIJMY a KPRIJMY	70
7.4	Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné PRIJTR, PRIJNTR a PRIJTR	73
7.5	Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné BVYDAJE a KVYDAJE	74
7.6	Vyhodnocení stanovených hypotéz	76
7.7	Diskuse	79

8	Závěr	81
9	Summary and keywords.....	84
10	Seznam použitých zdrojů.....	85
	Seznam zkratk	88
	Seznam tabulek, grafů a obrázků.....	90
	Přílohy.....	92

1 Úvod

Obce, rozpočty obcí a hospodářský cyklus. Každý z těchto pojmů má svoji definici. Obec je definována zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, jako základní územní samosprávné společenství občanů. Dle Českého statistického úřadu v roce 2019 existovalo v České republice celkem 6 258 obcí. Obec využívá svůj majetek a hospodaří podle schváleného rozpočtu, který je sestavován každý rok. Rozpočet obce se dělí na příjmovou a výdajovou část. Orgánem, který má kompetenci schválit rozpočet, je zastupitelstvo obce, které je voleno každé čtyři roky v komunálních (municipálních) volbách. Hospodářský cyklus představuje kolísání ekonomiky, které má dvě hlavní fáze. Jedná se o expanzi a recesi. Proticyklická fiskální politika je vhodná k utlumení a stabilizaci cyklických výkyvů v ekonomice. V období expanze proticyklická fiskální politika zavádí vyšší daňové sazby a realizuje nižší vládní výdaje. V době recese je tomu přesně naopak, tzn. zavádí nižší daňové sazby a realizuje vyšší vládní výdaje. Proticyklická politika má tendenci stabilizovat hospodářský cyklus v dané zemi. Výkon stabilizační funkce veřejných financí je považován za nejvíce centralizovanou funkci, proto je doménou centrální vlády. Z tohoto důvodu se od obcí ČR výkon této funkce neočekává.

Cílem diplomové práce je posoudit vliv hospodářského cyklu na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí v ČR. Je zkoumáno, zda se hospodářský cyklus promítá do činností obcí, jak se k obcím v průběhu hospodářského cyklu chová centrální vláda (např. zda v období recese centrální vláda poskytuje obcím větší množství neinvestičních transferů apod.) a jaké mohou být dopady činností obcí. Pokud obce v době hospodářského propadu disponují nižšími příjmy, významným dopadem může být odložení investičních projektů, které obce plánovaly. To může mít v budoucnosti negativní dopad na danou obec (například z důvodu snížení kvality poskytovaných služeb v malé obci mohou obyvatelé odcházet do měst).

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Přehled literatury lze rozdělit na tři úseky. První úsek popisuje územní samosprávu, vývoj počtu obcí v České republice dle Českého statistického úřadu, dále definuje samostatnou a přenesenou působnost obcí. Následně je definován nejdůležitější nástroj obcí, tedy rozpočet. Dochází k identifikaci příjmů a výdajů rozpočtu a faktorů, které mohou příjmy a výdaje ovlivňovat. Druhý úsek pojednává o hospodářském cyklu, příčinách jeho vzniku a popisu čtyř

základních fází. Hospodářský cyklus lze sledovat podle produkční mezery, kterou získáme, pokud od skutečného produktu odečteme produkt potenciální. Jestliže je skutečný produkt nad potenciálním produktem, jedná se o expanzi (kladná produkční mezera). Pokud je skutečný produkt pod potenciálním produktem, jde o recesi (záporná produkční mezera). Také je zmíněna hospodářská politika a její nástroje. Poslední úsek je věnován domácím a zahraničním studiím věnujícím se vlivu hospodářského cyklu na veřejné, zejména sub-centrální rozpočty.

Po teoretické části následuje metodika práce, podle které je postupováno při zpracování praktické části. Tuto část lze rozdělit do dvou úseků. První úsek analyzuje hospodářský cyklus a rozpočty obcí ČR v letech 2006 až 2019 prostřednictvím popisné statistiky. Příjmy a výdaje jsou zobrazeny v druhovém členění. Pro druhý úsek je využita ekonometrická analýza. V metodice jsou stanoveny hypotézy, které jsou prostřednictvím ekonometrické analýzy zkoumány. Pro analýzu vlivu hospodářského cyklu na rozpočty obcí byly vybrány všechny obce ČR v letech 2010 až 2019. Vliv hospodářského cyklu na vybrané příjmy a výdaje obcí ČR je zkoumán pomocí regresní analýzy panelových dat.

2 Přehled literatury

Přehled literatury je rozdělen na tři části. V první části je definována územní samospráva, fiskální decentralizace a rozpočty obcí. Je popsán běžný a kapitálový rozpočet obcí. V závěru první části dochází k oddělení rozpočtů na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí. Ve druhé části je uveden hospodářský cyklus, jeho fáze a typy. Následuje popis vlivu hospodářského cyklu na rozpočty obcí a hospodářské politiky. Třetí část uvádí studie, které se zabývají vlivem hospodářského cyklu na rozpočty územních samosprávných celků.

2.1 Územní samospráva

Kadeřábková & Peková (2012, s. 16) popisují samosprávu jako samostatné plnění záležitostí, které se dotýkají především občanů. Peková et al. (2008, s. 108) uvádějí, že územní samospráva je podoba veřejné správy a veřejné moci. Dále zmiňují, že územní samospráva má v evropských zemích velmi dlouhou historii. Provazníková (2015, s. 26) uvádí, že z pohledu samosprávy lze Českou republiku charakterizovat dvoustupňovým systémem. Obec autorka Provazníková (2015) definuje jako základní jednotku územní samosprávy a kraj pak jako vyšší územní samosprávný celek. Charakteristika obcí a krajů je také zakotvena v zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon o obcích¹ charakterizuje například postavení, hospodaření či orgány obce. Dále definuje tyto druhy obcí: obce, městyse, města a statutární města. Hlavní město Prahu výše uvedený zákon neupravuje.² Statutární města jsou zákonem o obcích³ přesně vymezena. Dále se uvádí, že statutární města mohou být rozdělována na městské části nebo také na městské obvody. Pokud obec dosáhne nejméně 3 tisíc obyvatel, jedná se o město. Na základě návrhu obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky po vyjádření Vlády České republiky, že se daná obec stane městysem. Pokud obec není vymezena jako statutární město, město nebo městys, jedná se o obec.

Zákon o obcích⁴ dále uvádí, za jakých podmínek může u obcí dojít ke slučování nebo naopak oddělování. Počet obcí se tak v průběhu let neustále měnil. Tento vývoj je v České

¹ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

² Zákon č. 111/1967 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů, upravuje působnost hlavního města České republiky.

³ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

republiky zachycován Českým statistickým úřadem. Dle ČSÚ existovalo v roce 1990 celkem 4 100 obcí. Od tohoto roku došlo k navyšování počtu obcí. V roce 2000 bylo v ČR již 6 251 obcí. O deset let později bylo zaznamenáno 6 250 obcí. V letech 2011 až 2018 nedošlo k významnému navyšování nebo snižování počtu obcí. ČSÚ uvádí, že k 1. 1. 2019 je v ČR celkem 6 258 obcí. (Česká republika od roku 1989 v číslech – 2016, 2017)

Působnost obce

Jílek (2008, s. 79) uvádí, že v České republice obce vykonávají tzv. přenesenou a samostatnou působnost. Provažníková (2015) uvádí, že obce v samostatné působnosti vydávají obecně závazné vyhlášky a postupují podle zákona o obcích⁵, který přesně vymezuje činnosti spadající do samostatné působnosti. Jde především o uspokojení potřeb svých občanů v souladu s místními předpoklady. Jílek (2008, s. 80) dále popisuje, že v samostatné působnosti obce hospodaří podle svého schváleného rozpočtu, nakládají s vlastním majetkem a mají pravomoc zřídit příspěvkové organizace, obchodní korporace (nebo také mít % účast v obchodní korporaci) nebo organizační složky.

Rozsah přenesené působnosti se v každé obci liší. Obce vykonávají činnosti státní správy upravené nejen zákonem o obcích⁶, ale také řadou dalších zvláštních právních předpisů. Peková (2011, s. 349) dále uvádí, že každá obec vede alespoň evidenci občanů (vedení matriky), v rámci stavebního úřadu vydává stavební povolení, vydává i občanské průkazy a cestovní pasy, nebo také živnostenská oprávnění apod.

2.1.1 Fiskální decentralizace

Termín decentralizace lze ve veřejném sektoru chápat jako přesun pravomocí a odpovědností za veřejné funkce z centrální úrovně vlády na územní samosprávu. Jílek (2008, s. 14) uvádí, že decentralizace může být politická, administrativní, ekonomická a fiskální. Všechny tyto pojmy se však prolínají.⁷ Také Provažníková (2015, s. 41 – 42) popisuje fiskální decentralizaci jako přesun odpovědnosti a pravomocí za zabezpečování veřejných statků a služeb na regionální a obecní (municipální) úrovně vlády. Zabezpečování veřejných statků a služeb na lokální úrovni je podle autorky hospodárné a efektivní. V rámci fiskální decentralizace je podle autorky Provažníkové (2015) nezbytné, aby nižší

⁵ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

⁷ Podrobně se problematice věnuje autor Jílek (2008) v publikaci *Fiskální decentralizace, teorie a empirie*.

úrovně vlády měly nejen pravomoc v poskytování statků a služeb vč. financování (decentralizaci výdajů), ale také pravomoc v získávání finančních prostředků (příjmů) nebo ve velikosti zdanění. Autorka dodává, že je nezbytné, aby byla do jisté míry navýšena také decentralizace příjmů.

Z pohledu veřejných financí lze rozlišit 3 základní funkce:

- alokační,
- redistribuční a
- stabilizační.

Funkce alokační má za hlavní úkol zabezpečit pro místní obyvatele veřejné statky. Podle Provazníkové (2015) by měla být provedena analýza prospěchu, tzn. kdo bude mít prospěch ze zabezpečení a financování veřejných statků (zda např. všichni obyvatelé daného státu nebo obyvatelé dané obce). Veřejné statky by měly být poskytovány v souladu s preferencí obyvatel, kteří za užívání platí formou uživatelského poplatku nebo odváděných daní. K tomu, aby obyvatelé mohli vyjádřit své preference o statcích, je vyžadován politický cyklus (volby) – o statcích by měli hlasovat právě ti obyvatelé, kteří budou mít určitý užitek z poskytnutých statků. Centrálním způsobem by měly být financovány ty statky, ze kterých mají daný užitek všichni obyvatelé ČR. Autorka jako příklad uvádí výdaje na národní obranu. Provazníková (2015) dodává, že by centrální úroveň vlády zpravidla měla zajišťovat stabilizační a redistribuční funkci. Proto by měla být decentralizovaně využívána zejména alokační funkce veřejných financí. Peková (2008, s. 414) uvádí, že zmírnění sociální a důchodové nerovnosti ve společnosti patří mezi hlavní cíle redistribuční funkce veřejných financí. Převážně stát je zainteresován ve spravedlivé redistribuci mezi občany – používá k tomu transfery (v sociální sféře), daně a další nástroje. Velká či úplná decentralizace redistribuční funkce by podle Jílka (2008, 52 – 54) mohla zapříčinit značné rozdíly v životním standardu u občanů, kteří potřebují sociální pomoc. Mohlo by docházet k migraci obyvatel (např. z jedné obce do druhé), kteří by se rozhodovali podle toho, jaký preferují redistribuční systém (daňový a sociální). Jestliže by například obec A nastavila zdanění a sociální zabezpečení na nižší úrovni, která by vyhovovala převážně chudším obyvatelům, mohlo by docházet k imigraci chudších obyvatel právě do uvedené obce (pokud by nebyly žádné překážky pohybu osob mezi územními samosprávami). Proto by nemělo dojít k úplné decentralizaci redistribuční funkce. Autor však dodává, že by na druhou stranu nemělo dojít ani k úplné centralizaci. Ideálním stavem je kombinace redistribučních programů – na národní úrovni základní redistribuční

programy a na lokální úrovni sociální redistribuční programy. Peková (2008), Jílek (2008) a další označují stabilizační funkci za nejvíce centralizovanou funkci (je doménou rozpočtu státu). Využití zmíněné funkce je podle Provaníkové (2015, s. 48) založeno na používání státního rozpočtu daného státu. Peková (2008, s. 422) uvádí, že nedostatečnou agregátní poptávku stát stimuluje prostřednictvím státních výdajů (zejména prostřednictvím veřejných zakázek). Tím může udržovat určitou makroekonomickou stabilitu v dané zemi (např. růst zaměstnanosti nebo zmírnění hospodářských cyklů v případě recese).

2.2 Rozpočty obcí

Předchozí kapitola se věnovala území samosprávě v ČR a fiskální decentralizaci. Jelikož může docházet ke slučování nebo oddělování obcí, byl zmapován vývoj obcí dle ČSÚ v letech 1990 až 2019. Dále se kapitola věnovala tomu, jakou působnost v České republice obce mohou vykonávat. Tato kapitola popisuje rozpočty územních samosprávných celků, definuje běžnou a kapitálovou část rozpočtu.

Rozpočty územních samosprávných celků

Struktura veřejných rozpočtů je v ČR podle Hamerníkové & Maaytové (2010, s. 166) upravena dvěma zákony, a to zákonem č. 218/2000 Sb.⁸ a 250/2000 Sb.⁹ Provaníková (2015) uvádí, že územní samosprávné celky (obce a kraje) sestavují tzv. územní rozpočty (rozpočet obcí a krajů). Sestavování ročního rozpočtu územních samosprávných celků a střednědobého výhledu rozpočtu je upraveno zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů, jak již uvedly autorky Hamerníková & Maaytová (2010). Podle § 2 tohoto zákona je rozpočet a střednědobý výhled rozpočtu charakterizován jako důležitý nástroj finančního hospodaření.

Sedmíhradská (2015, s. 28) uvádí, že rozpočet je sestavován na období jednoho roku, tedy na fiskální rok, tj. stejný jako kalendářní rok. Hlavními složkami rozpočtu¹⁰ jsou:

- 1) příjmy,
- 2) výdaje a
- 3) zbylé operace (vč. tvorby a čerpání z peněžních fondů, jestliže neprobíhají mimo schválený rozpočet).

⁸ Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Detailní popis struktury rozpočtu je uveden v kapitole 2.3 a 2.4.

Hospodaření podle schváleného ročního rozpočtu je v ČR podle Pekové (2011, s. 211) zákonnou povinností všech obcí. Autorka dále uvádí, že o rozpočtu lze hovořit jako o decentralizovaném peněžním fondu, který by měl být tvořen a využíván zejména na základě 3 principů – nenávratnosti¹¹, nedobrovolnosti a neekvivalence. Autorka Peková (2011) dále zdůrazňuje, že rozpočet obce představuje velmi důležitý rozpočtový plán, podle kterého obec v daném kalendářním období hospodaří. Bilance mezi příjmy a výdaji – i tak lze z účetního hlediska chápat rozpočet obcí.

Stabilizační, redistribuční a alokační funkci plní každý územní rozpočet (Peková, 2011, s. 214). Také Hamerníková & Maaytová (2010, s. 166 – 167) považují zmíněné funkce za nejzákladnější a dodávají, že funkce alokační patří mezi nejstarší funkce, a také to, že ji plní všechny veřejné rozpočty. Funkci redistribuční a stabilizační plní hlavně státní rozpočet. Část příjmů státního rozpočtu je v rámci redistribuční funkce přerozdělována jednotlivým ekonomickým subjektům (např. obcím, krajům). Jako další funkce, které plní veřejný rozpočet, autorky uvádí například funkci autorizační, funkci kontrolní a řídicí a také informační funkci.

2.2.1 Běžná a kapitálová část rozpočtu

V České republice dochází podle Provazníkové (2015, s. 60) k oddělení rozpočtu na běžný a kapitálový rozpočet. Takto oddělený rozpočet je sledován zejména proto, aby mohla být provedena přehledná rozpočtová analýza, která umožní analyzovat, na co jsou vynaloženy daňové a nedaňové příjmy nebo zda je nezbytné využít návratný způsob financování v případě investičních projektů (např. přijetí úvěru).

Běžná část rozpočtu charakterizuje běžné příjmy a výdaje, které mají každoročně se opakující charakter, a jak uvádí Peková (2011, s. 216 – 217), tyto příjmy a výdaje se vztahují k danému rozpočtovému roku a z tohoto důvodu je lze ve většině případů napláňovat. Autorka Peková (2011) dále dodává, že některé příjmy nebo výdaje mohou být nahodilé a neopakující se. Běžné výdaje (tedy neinvestiční potřeby) by měly být financovány z běžných příjmů. Provazníková (2015) uvádí, že příjmy, kterými budou financovány investiční záměry dané obce (určitá investice), a které zpravidla přesáhnou období jednoho roku, jsou zachyceny v kapitálovém rozpočtu dané obce. Tyto kapitálové příjmy a výdaje lze ve většině případů definovat jako neopakovatelné a jednorázové. Peková (2011, s. 218 – 219) uvádí, že by běžná část rozpočtu měla být sestavována ideálně jako

¹¹ Za určitých podmínek dochází k návratnému principu.

vyrovnaná nebo přebytková. Pokud mluvíme o vyrovnaném rozpočtu, znamená to, že se příjmy rovnají výdajům. Přebytkový rozpočet znamená, že příjmy převyšují výdaje. Autorka Peková (2011) dále zmiňuje, že dlouhodobě schodková část běžného rozpočtu není žádoucí, pokud však tato situace nastane, mělo by dojít k analýze a nalezení příčin, proč k tomuto stavu došlo. Autorka uvádí možné příčiny, kvůli kterým může nastat schodkový rozpočet, a to například z důvodu špatného hospodaření určité obce. Naopak pokud obec dlouhodobě vykazuje přebytkový rozpočet, může to být znakem dobrého hospodaření obce (např. je schopna řádně splácet návratné příjmy).

Kapitálová část rozpočtu, jak popisuje Provazníková (2015, s. 62), je vyrovnaná, pokud se jeho výdaje rovnají příjmům. Dále mohou nastat další dvě situace – přebytkový a deficitní kapitálový rozpočet. Autorka Provazníková (2015) však dodává, že v praxi nastává situace, kdy je nedostatek příjmů na financování investičních potřeb, proto se příjmy kapitálové části rozpočtu doplňují návratnými příjmy (např. úvěr).

Provazníková (2015, s. 61) popisuje vztah mezi běžným a kapitálovým rozpočtem. Pokud nastane situace, kdy je běžná část rozpočtu přebytková, je možné část přebytku převést do kapitálové části. Pokud je kapitálová část rozpočtu přebytková, lze z této části hradit schodek běžné části.

2.3 Příjmy rozpočtů obcí

Tato a následující kapitola se detailně zabývají strukturou územních rozpočtů. Kapitola 2.3 se věnuje příjmové straně územních rozpočtů. Popisuje, jak lze členit příjmy dle druhového třídění, a které faktory mohou ovlivňovat velikost příjmů. V kapitole 2.4 je definována výdajová strana územních rozpočtů. Dochází k oddělení běžné a kapitálové části výdajů. Dále jsou zmapovány faktory ovlivňující velikost výdajů.

Příjmy a výdaje územních rozpočtů ČR závazně třídí tzv. rozpočtová skladba (Peková, 2011, s. 221). Peková et al. (2008) uvádějí, že v České republice rozpočtová skladba využívá třídění druhové, odvětvové, odpovědnostní a konsolidační. Dále dodávají, že druhové třídění je v rozpočtové soustavě povinné pro územní samosprávné celky. Toto členění je děleno na třídy, seskupení položek, podseskupení položek a jednotlivé položky (např.: třída 1 Daňové příjmy, 13 Daně a poplatky z vybraných činností a služeb, 134 Místní poplatky z vybraných činností a služeb, 1341 Poplatek ze psů)¹².

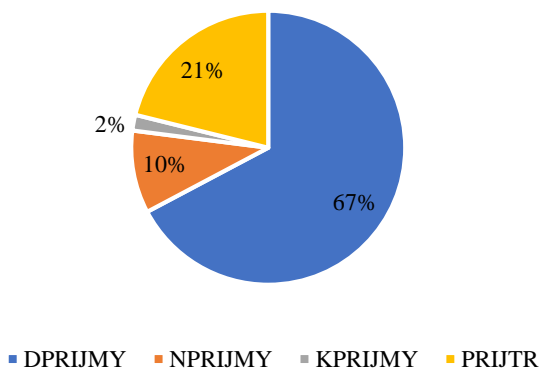
¹² Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů (Příloha č. 1: Druhové členění rozpočtové skladby).

Provazníková (2015, s. 105) uvádí, že příjmy dle druhového třídění lze rozčlenit do 4 skupin:

- třída 1 (daňové příjmy),
- třída 2 (nedaňové příjmy),
- třída 3 (kapitálové příjmy),
- třída 4 (přijaté transfery).

Příjmy jsou dle Pekové et al. (2008, s. 244) členěny do dvou podskupin – vlastní příjmy a přijaté dotace. Provazníková (2015, s. 75) dodává, že pokud obec může o objemu a struktuře příjmů samostatně rozhodovat, lze hovořit o tzv. *vlastních příjmech*. Nejčastěji se jedná o místní nebo užitelské poplatky, příjmy z majetku a jiné. Obecně lze rozdělit příjmy do 4 skupin (daňové příjmy, transfery a dotace, nedaňové příjmy a úvěry či půjčky). *Daňové příjmy, transfery a dotace, nedaňové příjmy* lze charakterizovat jako nenávratné příjmy, které patří podle autorky mezi nejdůležitější zdroje financování místních a lokálních potřeb. Poslední skupinu *úvěry či půjčky* lze definovat jako návratné příjmy. Jedná se o úvěry nebo půjčky, které obce využívají a za přesně daných podmínek je musí splatit.

Graf 1 – Podíl jednotlivých příjmů na celkových příjmech v roce 2019 (v %)⁽¹⁾

⁽¹⁾Share of individual revenues in total revenues in 2019 (in %). Zdroj: Závěrečný účet MFČR, 2019. Vlastní zpracování.

Ministerstvo financí ČR v uveřejněném Závěrečném účtu za rok 2019 (viz Graf 1) vykázalo podíl daňových příjmů (třída 1) na celkových příjmech obcí ČR ve výši 67 %. Jedná se tedy o skupinu s nejvyšším podílem, a tedy i příjmem do rozpočtů obcí. Druhý nejvyšší podíl patří přijatým transferům (třída 4). Ty se na celkových příjmech podílely z 21 %. Nedaňové příjmy (třída 2) a kapitálové příjmy (třída 3) nepředstavují významné

podíly na celkových příjmech. (Hospodaření rozpočtů územních samosprávných celků, dobrovolných svazků obcí a Regionálních rad regionů soudržnosti za rok 2019, 2020)

2.3.1 Daňové příjmy

Peková (2011, s. 241) řadí daňové příjmy mezi nejvýznamnější skupinu příjmů obcí. Jedná se o každoročně opakující se příjmy, ale ve většině případů v nestejně výši. Tyto příjmy autorka Peková (2011) definuje jako běžné příjmy. Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů, vymezuje druhy daní, které v České republice obce vybírají. Jedná se o daň z přidané hodnoty, daň z příjmů (právnických i fyzických osob), daň z nemovitých věcí, spotřební daň a daň silniční. Hamerníková & Maaytová (2010, s. 108 – 109) definují daň jako zákonem stanovenou, povinnou, neekvivalentní, nedobrovolnou a zpravidla neúčelovou platbu, která míří do rozpočtu obcí. Peková (2011, s. 242) člení daňové příjmy na svěřené a sdílené daně. Pokud obci plyne celý výnos do rozpočtu, jedná se podle autorky Pekové (2011) o tzv. svěřené daně¹³. Jestliže je stanoven určitý podíl na celostátně vybraných daních v ČR, který následně plyne do rozpočtu obcí (příjmy), jde o tzv. sdílené daně. Kadeřábková & Peková (2012, s. 249) provedly analýzu vývoje příjmů obcí v letech 2001 až 2011. Na základě této analýzy uvedly, že snížení daňových příjmů obcí ČR je zapříčiněno probíhající hospodářskou krizí.

Podle zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, ve znění pozdějších předpisů, výnos daně z nemovitých věcí plyne obcím do rozpočtů v celkové výši (tedy 100 % výnosu plyne do rozpočtu). Jedná se o svěřenou daň. Příjemcem tohoto příjmu je obec, na jejímž území se nachází daná nemovitost. Obce mají od roku 2009 pravomoc ovlivnit výši těchto příjmů. Obecně závaznou vyhláškou mohou stanovit místní koeficienty (2, 3, 4 nebo 5), které výslednou daň modifikují.¹⁴ V případě, že chce obec získat dodatečné prostředky do svého rozpočtu, může místní koeficienty navýšit. Další daní, která připadá obcím, je DPH. Obcím plyne 25,84 % podílu z celostátního výnosu DPH. Dále se jedná o DPFO ze závislé činnosti. Obcím připadá 25,84 % podílu z celostátního výnosu této daně. Stejný procentní podíl pak plyne obcím u DPFO vybírané srážkou. Dále se jedná o DPPO (v případech, kdy poplatníkem není daná obec). Podíl z celostátního výnosu této

¹³ Nebo také rozpočtově určené daně.

¹⁴ Podle Provazníkové (2015, s. 83) majetkové daně nerespektují důchodovou situaci jednotlivých poplatníků.

daně, který plyne do rozpočtů obcí, je také stanoven na 25,84 %. (Hospodaření rozpočtů územních samosprávných celků, dobrovolných svazků obcí a regionálních rad regionů soudržnosti za rok 2013, 2015; zákon č. 243/2000 Sb.)

2.3.2 Transfery a dotace

Peková (2011) uvádí, že hospodaření obcí není finančně soběstačné, protože vlastní příjmy zpravidla nestačí na financování potřeb. Proto územní samosprávné celky potřebují dodatečně obdržet finanční prostředky do svého rozpočtu, a to ze státního rozpočtu nebo v případě obcí i z vyšších územních samosprávných celků (krajů). O objemu těchto příjmů obce nemohou rozhodovat. Transfery představují nenávratný charakter a mohou být poskytnuty buď jako účelové, nebo neúčelové dotace. Dotace, které slouží k financování neinvestičních, každoročních a opakujících se potřeb, autorka Peková (2011) definuje jako běžné dotace. Naopak kapitálové dotace slouží k financování investičních, dlouhodobých, neopakujících se potřeb. Provazníková (2015, s. 89) uvádí, že poskytování účelových dotací převažuje například v Lotyšsku, Irsku či Maďarsku a také v České republice. Dále dodává, že systém dotací a transferů je významným prvkem stupně decentralizace v zemi.

2.3.3 Nedaňové příjmy

Pravomoc obcí rozhodovat o nedaňových příjmech je výrazně větší, než tomu je například u daňových příjmů, kdy rozhodování obcí o příjmech je minimální. Do nedaňových příjmů lze zařadit například příjmy z vlastního podnikání, pokuty nebo také uživatelské poplatky. (Provazníková, 2015, s. 89)

Podle Pekové (2011, s. 257 – 258) nedaňové příjmy tvoří hned po daňových příjmech druhou největší skupinu příjmů rozpočtu obcí. Autorka Peková (2011) nedaňové příjmy rozděluje na dvě skupiny: běžné a kapitálové příjmy. První skupina příjmů má neinvestiční charakter. Tyto příjmy se mohou každoročně opakovat. Jedná se například o zisk po zdanění nebo příjmy z pronájmu (smluvně fixovány). Výše příjmu nemusí být každoročně stejná. Stejně tak se v určitých případech může jednat o neopakující se příjem (např. přijatá pokuta). Druhá skupina příjmů má oproti běžným příjmům investiční charakter a jedná se zpravidla o jednorázové a neopakující se příjmy. Podle autorky se může jednat například o příjmy z prodeje nepotřebného majetku.

2.3.4 Návrtné příjmy – úvěry či půjčky

Podle Pekové (2011, s. 266) se obec může dostat do situace, kdy na financování potřeb nebude mít v rozpočtu dostatek nenávrtných finančních prostředků. Provazníková (2015, s. 94) popisuje, že obce mohou v takových případech využít formu návratných příjmů (úvěry či půjčky), tzn. přijaté příjmy budou muset obce splatit zpět svým věřitelům. Slouží zejména k financování dlouhodobých investic. Obec si o objemu vypůjčených prostředků rozhoduje sama. Vycházet by měla z odhadu únosné výše dluhové služby dané obce. Autorka Provazníková (2015) člení návratné příjmy do 3 základních zdrojů:

- úvěry,
- emise komunálních obligací (příp. akcií) nebo
- návratné půjčky a finanční výpomoci.

Úvěry mohou obcím poskytovat komerční banky nebo také instituce, které půjčují speciálně obcím (finanční prostředky půjčují za speciálních podmínek – např. nabízejí nižší úrokové sazby než komerční banky). Peková (2011, s. 268 – 269) člení úvěry na: krátkodobé (splatnost do 1 roku), střednědobé (splatnost do 10 let) a dlouhodobé (splatnost delší než 10 let). Emitování komunálních obligací se podle Provazníkové (2015) zpravidla nevyužívá, jelikož s emisí jsou spojené vysoké náklady. Finanční výpomoc je blíže definována v zákoně o rozpočtových pravidlech¹⁵ – jedná se o návratné, bezúročné poskytnutí finančních prostředků. Podle Pekové (2011, s. 268) jsou z výše uvedených zdrojů nejvíce využívány právě úvěry, jelikož oproti ostatním zdrojům jsou relativně levnějším i dostupnějším návratným příjmem.

2.4 Výdaje rozpočtů obcí

Výdaje obcí představují nenávrtné financování běžných či kapitálových potřeb. Podle Provazníkové (2015, s. 193 – 207) je odpovědnost obcí za vynakládané výdaje dělena na přenesenou a samostatnou působnost. Do výdajů ze samostatné působnosti lze zařadit například výdaje na provoz a údržbu základních a mateřských škol, výdaje na zdravotnictví, na obecní policii, výdaje na údržbu pouličního osvětlení apod. Výdaje v rozšířené působnosti jsou určeny příslušnou legislativou ze strany ústřední vlády. Dle rozsahu vykonávané působnosti se výdaje obcí liší. Ústřední vláda se na úhradě těchto

¹⁵ Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů.

výdajů zčásti podílí (formou příspěvků a dotací). Velikost dané obce patří mezi faktory, které mají vliv na rozdíly ve výdajích obcí.

Podle Provazníkové (2015, s. 105) výdaje podle druhového třídění lze členit do 2 skupin:

- třída 5 (běžné výdaje) a
- třída 6 (kapitálové výdaje).

Například kód 6123 znamená: 6 Kapitálové výdaje, 61 Investiční nákupy a související výdaje, 612 Pořízení dlouhodobého hmotného majetku, 6123 Dopravní prostředky.¹⁶

Třída 8 (financování) má podle autorky zvláštní postavení. Operace, které nejsou peněžním tokem, jsou zobrazeny právě ve třídě 8 – jedná se o tzv. stavové veličiny. Třída 8 tedy vyjadřuje, jakým způsobem jsou financovány příjmové a výdajové operace. Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů (Příloha č. 1: Druhové členění rozpočtové skladby), člení třídu 8 (financování) na: 81 Financování z tuzemska (např. 8113 – Krátkodobé přijaté půjčené prostředky), 82 Financování ze zahraničí (např. 8221 – Dlouhodobé vydané dluhopisy) a 89 Opravné položky k peněžním operacím. Financování (třída 8) může mít podle Pekové et al. (2008, s. 245) kladné nebo záporné znaménko. Záleží na tom, jaké je saldo rozpočtu. Pokud je rozpočet obce přebytkový, financování je se záporným znaménkem. Jestliže je rozpočet obce schodkový, pak je financování s kladným znaménkem.

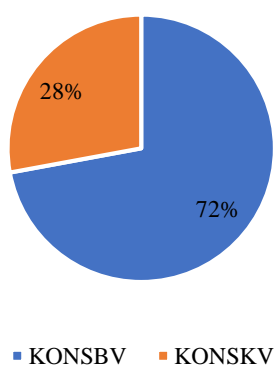
Výdaje nejsou členěny pouze podle druhového hlediska (třída 5 a 6), ale také podle plánovatelnosti, charakteru infrastruktury nebo funkcí veřejného sektoru. Podle Pekové et al. (2008, s. 276) je důležité, aby rozhodující podíl výdajů obcí byl dobře plánovatelný. Také Peková (2011, s. 279) uvádí, že většina výdajů by měla být v rámci rozpočtu plánovaná. Provazníková (2015, s. 198) dodává, že plánované výdaje obcí jsou zpravidla opakovatelné (tedy mandatorního charakteru), a proto je možné jejich výši stanovit poměrně přesně. Neplánované výdaje nelze dopředu určit. Podle autorky se jedná například o výdaje na odstranění škod po povodních (živelní pohromy). Porušení rozpočtové kázně autorka Provazníková (2015) řadí také do skupiny neplánovaných výdajů – obecně se jedná o výdaje sankčního charakteru. Podle Pekové (2011, s. 280) je velmi důležité, aby obce vytvářely rozpočtové rezervy na financování neplánovaných výdajů.

¹⁶ Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů (Příloha č. 1: Druhové členění rozpočtové skladby).

Z hlediska veřejných financí lze výdaje rozdělit podle funkcí veřejných financí na alokační, stabilizační a redistribuční. Alokační výdaje zahrnují výdaje na nákup zboží či služeb (prostřednictvím veřejných zakázek), kterými jsou zabezpečovány pro obyvatele obcí veřejné statky. Pokud je obec vlastníkem podniku, u kterého vznikla ztráta, lze sem zařadit i výdaje na uhrazení této ztráty. Financování smíšených a čistých veřejných statků může také patřit do této skupiny výdajů. (Peková, 2011, s. 281 – 282)

Podle Provazníkové (2015, s. 197) „výdaje na alokační činnost mají i určité stabilizující účinky“. Prostřednictvím nákupu statků a služeb mohou obce do určité míry ovlivňovat poptávku. V dané obci může dojít k růstu pracovních příležitostí, stabilizaci zaměstnanosti a případně k poklesu nezaměstnanosti. Redistribuční výdaje souvisejí s peněžními transfery, které jsou poskytovány obyvatelstvu (např. sociální dávky) a podle autorky se jedná spíše o doplňkové výdaje, protože většina dávek je poskytována ze státního rozpočtu, ze kterého byla určitá výše převedena prostřednictvím transferu do obecního rozpočtu. (Provazníková, 2015, s. 197 – 198)

Graf 2 – Podíl jednotlivých výdajů na celkových výdajích v roce 2019 (v %)⁽¹⁾

⁽¹⁾Share of individual expenditures in total expenditures in 2019 (in %). Zdroj: Závěrečný účet MFČR, 2019. Vlastní zpracování.

Ministerstvo financí ČR v uveřejněném Závěrečném účtu za rok 2019 (viz Graf 2) vykázalo podíl běžných výdajů (třída 5) na celkových výdajích obcí ČR ve výši 72 %. Druhý nejvyšší podíl patří kapitálovým výdajům (třída 6). Ty se na celkových příjmech podílely z 28 %. (Hospodaření rozpočtů územních samosprávných celků, dobrovolných svazků obcí a Regionálních rad regionů soudržnosti za rok 2019, 2020)

2.4.1 Běžné výdaje

Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů (Příloha č. 1: Druhové členění rozpočtové skladby) člení běžné výdaje dle druhového hlediska na:

- *„třída 5 – Běžné výdaje:*
 - *50 – Výdaje na platy, ostatní platby za provedenou práci a pojistné,*
 - *51 – Neinvestiční nákupy a související výdaje,*
 - *52 – Neinvestiční transfery podnikatelským subjektům a neziskovým organizacím,*
 - *53 – Neinvestiční transfery veřejnoprávním subjektům a mezi peněžní fondy téhož subjektu a platby daní,*
 - *54 – Neinvestiční transfery obyvatelstvu,*
 - *55 – Neinvestiční transfery do zahraničí,*
 - *56 – Neinvestiční půjčené prostředky,*
 - *57 – Neinvestiční převody národnímu fondu,*
 - *59 – Ostatní neinvestiční výdaje“.*

Běžné výdaje Provaníková (2015, s. 194) definuje jako každoročně opakující se výdaje obcí na financování provozních (neinvestičních) potřeb v rámci daného rozpočtového období. Významnou část běžných výdajů tvoří tzv. mandatorní výdaje. Podle Pekové (2011, s. 514 – 517) se jedná o takové výdaje, které obce musí vynakládat na různé druhy veřejných statků (např. v oblasti sociální nebo školství), na které mají nárok určité skupiny obyvatel nebo všichni obyvatelé obce. Jejich výši tedy nemohou nijak ovlivnit. Autorka Peková (2011) dále zdůrazňuje, že mandatorními výdaji mohou být pouze každoročně opakující se výdaje, tedy běžné výdaje.

Jílek (2008, s. 82) mezi běžné výdaje, u kterých je v posledních letech sledován značný nárůst, řadí například nákupy statků, služeb či energií. Provaníková (2015, s. 200) dodává, že *„je zřejmé, že je to způsobeno růstem cen těchto položek“*. Neinvestiční transfery svým příspěvkovým organizacím Jílek (2008, s. 82) řadí do druhé nejobjemnější složky běžných výdajů. Zde se jedná například o výdaje na mzdy a náhrady mezd (popř. na platy a náhrady platů), na školní pomůcky (učebnice, sešity atd.) nebo školní potřeby – pokud tyto potřeby žáci dostávají bezplatně (např. žáci prvních tříd dostávají v první školní den balíček se školními pomůckami). Dále se podle Provaníkové (2015, s. 201)

může jednat o dotace, které jsou poskytovány právnickým osobám nebo fyzickým osobám podnikajícím. Jako další významnou oblast výdajů obcí podle Jílka (2008, s. 82) lze zmínit také oblast sociální sféry (neinvestiční transfery obyvatelstvu). V tomto případě se jedná o sociální dávky lidem v sociální nouzi nebo zdravotně postiženým.

2.4.2 Kapitálové výdaje

Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů (Příloha č. 1: Druhové členění rozpočtové skladby) člení kapitálové výdaje dle druhového hlediska na:

- „*třída 6 – Kapitálové výdaje:*
 - *61 – Investiční nákupy a související výdaje,*
 - *62 – Nákupy akcií a majetkových podílů,*
 - *63 – Investiční transfery,*
 - *64 – Investiční půjčené prostředky,*
 - *67 – Investiční převody Národnímu fondu,*
 - *69 – Ostatní kapitálové výdaje“.*

Kapitálové výdaje jsou označovány jako jednorázové a neopakující se výdaje obcí na financování dlouhodobých investičních potřeb, které přesahují rozpočtové období. Kapitálové výdaje by měly být podle Pekové (2011, s. 280) financovány z kapitálové části rozpočtu obcí. Splácení jistin návratných příjmů (např. půjčka, úvěr), které si obec v minulosti půjčila na financování určitého investičního projektu, také souvisí s kapitálovými výdaji. Autorka dodává, že úroky z půjčky nebo úvěru jsou hrazeny z běžné části rozpočtu obcí. Kapitálové výdaje obcí jsou podle Jílka (2008, s. 88) tvořeny zejména investičními nákupy. Autor dále dodává, že dotace podnikatelským subjektům mají také velký význam v oblasti kapitálových výdajů.

2.5 Faktory ovlivňující příjmy a výdaje rozpočtu

Předchozí kapitoly 2.3 a 2.4 detailně popisují strukturu územních rozpočtů. Tato kapitola popisuje, které faktory mohou ovlivňovat velikost příjmů a výdajů obcí.

2.5.1 Faktory ovlivňující příjmy rozpočtu

Jak již bylo popsáno výše, příjmy jsou dle druhového hlediska děleny na daňové příjmy (třída 1), nedaňové příjmy (třída 2), kapitálové příjmy (třída 3) a přijaté transfery (třída 4). Provažníková (2015, s. 109) uvádí, že daňové příjmy mohou být považovány za nejvýznamnější zdroj příjmů územních samosprávných celků v České republice. Jsou

tvořeny sdílenými daněmi (DPFO, DPPO nebo daň z přidané hodnoty) a svěřenými daněmi (daň z nemovitých věcí).

Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní¹⁷ uvádí, že obcím plyne celý výnos daně z nemovitých věcí (svěřená daň). Jedná se o výnosy z nemovitostí nacházejících se na území dané obce. Počet nemovitostí na území dané obce lze zařadit mezi faktory, které mohou ovlivnit velikost daňových příjmů obcí ČR. Daňové příjmy obcí dle Závěrečného účtu za rok 2019 byly ve výši 245 198,9 mil. Kč, z toho daň z nemovitých věcí činila 10 908,8 mil. Kč (podíl 4,45 % na daňových příjmech). Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.3.1, zákon č. 338/1992 Sb.¹⁸ umožňuje obcím stanovit si pro veškeré nemovité věci jeden místní koeficient (ve výši 2, 3, 4 nebo 5). Velikost koeficientu obec stanoví obecně závaznou vyhláškou. Jedná se tedy o faktor, kterým obce mohou ovlivňovat velikost příjmů.

Do daňových příjmů lze zařadit i místní poplatky. Podle Jílka (2008) jde u místních poplatků o nejvyšší stupeň fiskální autonomie z daňových příjmů obcí ČR. To znamená, že se obce mohou rozhodnout, jaké místní poplatky na svém území zavedou, v jaké výši apod. Obce jsou však omezeny zákonem č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Zákon stanoví, které místní poplatky mohou obce zavést (např. poplatek ze psů, poplatek za užívání veřejného prostranství, poplatek z pobytu nebo poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů).

Pokud má obec dostatečnou majetkovou vybavenost, může ovlivňovat nedaňové příjmy (třída 2). Majetkovou vybavenost lze zařadit mezi faktory, které ovlivňují příjmy obcí. V případě, že obec vlastní majetek, který nepotřebuje využívat, může jej nabídnout k pronájmu. Obec si tak může zajistit dlouhodobý a pravidelný příjem do svého rozpočtu. V případě kapitálových příjmů (třída 3) se může jednat o prodej nepotřebného dlouhodobého majetku, který obec již nevyužívá. Zajistí si tím jednorázový a neopakovatelný příjem do svého rozpočtu. Záleží však na tom, zda obec nepotřebný dlouhodobý majetek vlastní. (Peková, 2011, s. 468 – 474)

¹⁷ Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸ Zákon č. 338/1992 Sb., České národní rady o dani z nemovitých věcí. Je připravena novela zákona s účinností od 01.01.2021.

Na základě výše uvedeného mezi faktory, které mohou ovlivňovat strukturu a objem příjmů obcí, patří zejména:

- demografické faktory,
- finanční a majetková situace obce – pokud obec vlastní majetek, který nevyužívá, může jej pronajímat. Tím si může zajistit pravidelný opakující se příjem do svého rozpočtu,
- zavedení místních poplatků v dané obci – např. poplatek ze psů, poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů, poplatek za užívání veřejného prostranství apod.,
- změny v rozpočtovém určení daní – změna podílu na celostátně vybraných daních v ČR může ovlivnit velikost příjmů obcí (např. pokud dojde k navýšení % výnosu daně z přidané hodnoty, obce zaznamenají větší příjmy do svých rozpočtů),
- politický cyklus – aby se politici zalíbili voličům a uspěli tak ve volbách, mohou v předvolebním období zrušit některé místní poplatky nebo snížit koeficient u daně z nemovitých věcí,
- hospodářský cyklus – může negativně ovlivnit velikost příjmů obcí, pokud se ekonomika nachází v recesi.

2.5.2 Faktory ovlivňující výdaje rozpočtu

Hamerníková & Maaytová (2010, s. 83 – 84) vymezují faktory, které ovlivňují strukturu i objem výdajů. Jako první faktor uvádějí aktivitu státu, a to v souvislosti s fiskálními funkcemi (alokační, redistribuční a stabilizační). Struktura a objem veřejných výdajů jsou podle autorek tím vyšší, čím více se daný stát angažuje a naopak. Dále uvádí, že mezi další faktory, které ovlivňují výši výdajů, patří například demografický, geografický, technicko-technologický nebo politický faktor. Kvůli zvyšování sociálních transferů dochází k navyšování výdajů obcí.

Jak již bylo řečeno, dynamiku výdajů může ovlivnit geografický faktor. Jedná se o přírodní katastrofy nebo povodně, kvůli kterým obec, u které je vyšší riziko, že tato situace nastane, musí vynaložit více finančních prostředků než jiná obec, kde jsou přírodní a podobné katastrofy nepravděpodobné. Jako další faktor Hamerníková & Maaytová (2010) uvádějí urbanistický faktor. V průběhu 19. – 20. století došlo k výrazným změnám v oblasti způsobu života (prosadil se tzv. městský způsob života). Jedná se však o rozsáhlé veřejné investice.

Peková (2008, s. 230 – 232) se také zabývá faktory, které ovlivňují veřejné výdaje. Dodává, že v posledních letech dochází k neustálému navyšování veřejných výdajů. Mění se také jejich struktura. Je to způsobeno zejména faktory:

- Situace na trhu práce – záleží na tom, jaký je vývoj míry nezaměstnanosti. Jestliže roste míra nezaměstnanosti, dochází k růstu veřejných výdajů, jelikož stát vyplácí podpory v nezaměstnanosti. V posledních letech se podle Pekové (2008) ve vyspělých zemích tyto výdaje podílejí na běžných výdajích rozpočtů (je zatěžováno běžné rozpočtové hospodaření).
- Demografické faktory – jedná se o změny věkové a sociální struktury obyvatelstva, růst počtu obyvatel nebo zvýšení či snížení porodnosti. Změny v počtu dětí ovlivňují veřejné výdaje (vynakládané na základní, střední či vysokoškolské vzdělání). Jestliže dochází ke stárnutí obyvatelstva v dané zemi, dochází tím k navyšování veřejných výdajů na důchody.
- Inflace – ovlivňuje výši veřejných výdajů. Rostoucí inflace zvyšuje náklady veřejného sektoru, jelikož rostou ceny vstupů do veřejného sektoru. Rostou jak provozní, tak investiční náklady.
- Demonstrační efekt – snaha vyrovnat se sousedním (vyspělejšími) zemím, např. zvýšit životní úroveň na úroveň sousední země.

Podle provedených studií politický cyklus také ovlivňuje příjmy a výdaje obcí. Tuto problematiku zkoumal např. Chortareas et al. (2016)¹⁹ nebo Sedmíhradská et al. (2011)²⁰. Politici primárně usilují o to, aby je voliči ve volbách znovu zvolili. Proto dochází k růstu výdajů v předvolebních obdobích. Dále mohou zastupitelé před volbami zrušit některé poplatky či místní daně (obcím klesnou příjmy z poplatků a místních daní).

¹⁹ Chortareas, G., Logothetis, V., & Papandreou, A. A. (2016). Political budget cycles and reelection prospects in Greece's municipalities. *European Journal Of Political Economy*, 43, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2016.02.001>.

²⁰ Sedmíhradská, L., Kubík, R., & Haas, J. (2011). Political Business Cycle in Czech Municipalities. *Prague Economic Papers*, 20(1), 59-70. <https://doi.org/10.18267/j.pep.387>.

3 Hospodářský cyklus

Historie hospodářských cyklů (dříve byl využíván pojem průmyslový cyklus) začala s rozvojem průmyslu v evropských zemích. Od začátku 19. století se podle Holmana (2010, s. 320) začala vyskytovat období, kdy poklesla výroba a odbyt a docházelo k růstu míry nezaměstnanosti (výskyt recese). Hospodářský růst neprobíhá hladce, ale dochází ke střídání fází expanze a recese. Holman (2010, s. 320) uvádí, že první velká hospodářská deprese byla ve 30. letech 20. století. Příčinou byl krach na newyorské burze dne 24.10.1929. Ve všech zemích začal výrazný a dlouhotrvající pokles výroby a růst nezaměstnanosti. Autor uvádí, že v roce 1933 deprese dosáhla svého dna. Nezaměstnanost v Holandsku činila 27 %, ve Velké Británii 21 %, v Norsku dokonce 33 %. Až druhou světovou válkou skončila podle Holmana (2010, s. 321) tato deprese. Holman (2010, s. 321) dále dodává, že žádná podobná deprese se zatím nevyskytla. Samozřejmě však dochází ke střídání expanze a recese. Podle empirických pozorování hospodářské cykly nemají pravidelný interval (jedná se o nepravidelné střídání fází hospodářského cyklu).

Pavelka (2007, s. 100) hospodářský cyklus definuje jako kolísání reálného hrubého domácího produktu (HDP) kolem potenciálního produktu.

Brčák et al. (2004, s. 188 – 189) charakterizují hospodářské cykly jako výkyvy v ekonomické aktivitě ve formě kolísání ekonomických veličin jako například nezaměstnanosti, reálného HDP, investic a jiných. Podle autora jsou při pozorování hospodářských cyklů sledovány zejména aktuální výkyvy reálného hrubého produktu. V dlouhodobém horizontu se ekonomika navrácí na úroveň potenciálního produktu (agregátní poptávka a nabídka jsou relativně vyrovnané). Během vývoje ekonomiky dochází k odchýlení skutečného produktu od potenciálního produktu. Toto odchýlování Brčák et al. (2004, s. 188 – 189) označují jako produkční mezeru. Cílem hospodářské politiky dané země je, aby tato mezera (kladná či záporná) byla co nejmenší. Především vestavěné stabilizátory (v případě fiskální politiky) by měly přispívat k tomu, aby mezera produktu byla co nejnižší.

Jestliže v ekonomice dochází k plnému využití výrobních faktorů (půda, práce, kapitál), jedná se o tzv. potenciální produkt, který představuje dlouhodobě udržitelnou úroveň produktu. Přesto existuje přirozená míra nezaměstnanosti. V ekonomice se nachází určitá disponibilní pracovní síla, která není ochotna pracovat. Potenciální produkt tedy je při plné zaměstnanosti (pracovní síla, která chce být zaměstnána, pracuje). Dále je očištěn

o vliv hospodářského cyklu. Jak již bylo uvedeno, skutečný produkt se může v krátkodobém období nacházet nad nebo pod úrovní potenciálního produktu. Jestliže nejsou v ekonomice plně využity výrobní zdroje, skutečný produkt²¹ se nachází pod úrovní potenciálního produktu. Pokud jsou v ekonomice přetěžovány výrobní zdroje, skutečný produkt se bude nacházet nad potenciálním produktem. V tomto případě však může dojít ke zvýšení inflačních tlaků. (Soukup et al., 2018, s. 26)

Podle autora Holmana (2010, s. 323) nastává problém měření potenciálního produktu. Je velmi obtížné praktické měření potenciálního produktu. Podle Holmana (2010, s. 323) je k výpočtu odhadu potenciálního produktu využívána produkční funkce (např. Cobb-Douglasova produkční funkce s technologickým pokrokem).

Krátkodobě může skutečný produkt kolísat kolem potenciálního produktu. Toto kolísání lze vyjádřit pomocí mezery produktu (the output gap). Vyjadřuje, o kolik se skutečný produkt odchyluje od potenciálního produktu. Jestliže je kladná mezera, skutečný produkt se nachází nad úrovní potenciálního produktu. V případě záporné mezery je skutečný produkt pod úrovní potenciálního produktu. Velikost mezery produktu má význam pro nastavení fiskální a měnové politiky. Jak již bylo uvedeno, kladná mezera produktu zesiluje inflační tlaky, proto by se mělo uvažovat o restriktivní fiskální či měnové politice. V opačné situaci, kdy mezera produktu je záporná, by mělo docházet k expanzivní fiskální či měnové politice. (Soukup et al., 2018, s. 28)

Příčiny vzniku hospodářského cyklu Slaný (2003, s. 134) rozděluje na vnitřní a vnější faktory. Mezi vnější faktory, které způsobují hospodářské cykly, lze zařadit například nedostatečné informace tržních subjektů, války, volby, revoluce, nerovnoměrné tempo růstu obyvatelstva v zemi a jeho migraci, neadekvátně realizovanou hospodářskou politiku. Slaný (2003) uvádí, že v případě vnitřních příčin vzniku hospodářského cyklu jde převážně o takové faktory, které vyvolávají tzv. *sebegenerující cykly*. To znamená, že expanze vyvolá recesi, a tudíž pokles ekonomiky, a naopak recese vyvolá expanzi a růst ekonomiky. Tyto cykly se nepravidelně opakují.

Dalšími příčinami vzniku hospodářského cyklu mohou podle Slaného (2003, s. 135) být nahodilé (tzn. jednorázové) impulzy nebo systematický proces. V případě nahodilých událostí lze uvést například nárůst cen ropy na světových trzích, války nebo významné

²¹ Jedná se o produkt, kterého ekonomika za určité období dosáhla, tzn. skutečně vyprodukované statky a služby (hrubý domácí produkt).

zvýšení vládních výdajů na vládní obranu. Naopak politicko-ekonomický cyklus nebo inovační teorie, které způsobují výkyvy ekonomiky, lze zařadit do systematického procesu.

Pavelka (2007, s. 104) uvádí, že příčiny hospodářských cyklů mohou být způsobeny buď ze strany agregátní nabídky, nebo agregátní poptávky. Mluvíme tedy o poptávkovém či nabídkovém šoku, který může být pozitivní nebo negativní. Negativní šoky vedou k recesi, naopak pozitivní šoky vedou k expanzi. Mezi základní komponenty agregátní poptávky lze zařadit spotřebu, vládní nákupy, investice a čistý export. Jestliže dojde k pozitivnímu ovlivnění kteréhokoliv komponentu, mluvíme o pozitivním poptávkovém šoku (a naopak). Nabídkové šoky se podle Pavelky (2007, s. 106) objevují z krátkodobé agregátní nabídky. Nominální (růst cen vstupů) a reálné (změna množství výrobních faktorů) faktory mohou způsobit změnu v agregátní nabídce.

3.1 Fáze hospodářského cyklu a jeho analýza

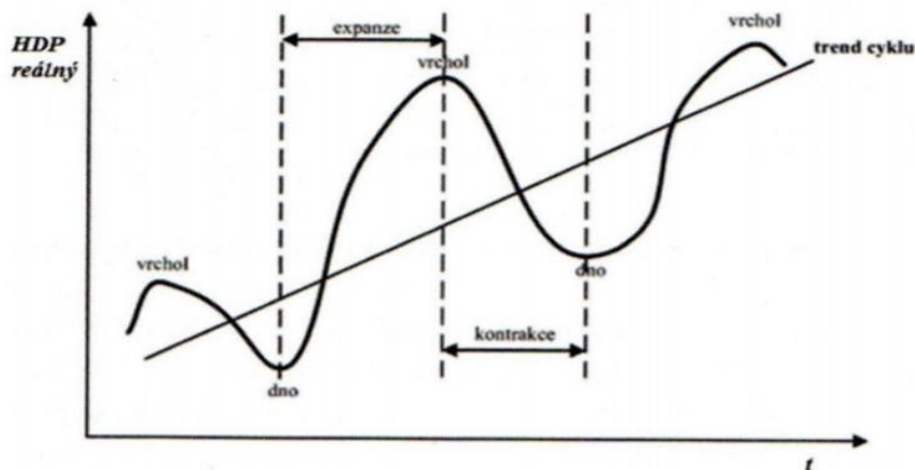
Holman (2011), Pavelka (2007) nebo Brčák et al. (2004) definují 2 hlavní fáze hospodářského cyklu: **expanzi** a **recesi** (v některých případech může nastat deprese). Brčák et al. (2004, s. 190) uvádějí, že recesi lze označit také pojmem kontrakce a expanzi lze nahradit pojmem konjunktura. Sledování expanze a recese lze označit jako *dvoufázový model hospodářského cyklu*.

Expanze nastává tehdy, pokud se zrychluje tempo růstu reálného HDP a ekonomika roste nad úroveň potenciálního produktu (Holman, 2011, s. 496). Brčák et al. (2004, s. 191) uvádějí, že v této fázi roste zaměstnanost, mzdy a zisky firem, dále roste spotřeba statků a služeb. Jestliže ekonomika zpomaluje, pak podle Holmana (2011, s. 496) dochází k poklesu reálného HDP pod úroveň potenciálního produktu – hovoří se o recesi. Ekonomové uvádí, kdy se jedná o recesi a kdy o depresi. Pokud se reálný HDP snižuje alespoň 2 čtvrtletí za sebou, autoři hovoří o recesi. Výrazný pokles ekonomiky (dlouhotrvající hluboký propad ekonomiky, např. války, krach na finančních trzích) je označován pojmem deprese. V době recese dochází podle Brčáka et al. (2004, s. 192) k poklesu zaměstnanosti a zisků firem nebo také k růstu zásob firem.

Pavelka (2007, s. 102) uvádí, že pokud nedochází k růstu ani poklesu reálného produktu, lze hovořit o stagnaci. Dále zdůrazňuje, že fáze (expanze, recese) nepostihují jednotlivé země izolovaně. Ekonomiky jsou propojené například mezinárodním obchodem (např. expanze USA se promítne i v ostatních zemích).

Brčák et al. (2004, s. 190) uvádějí, že vedle dvoufázového modelu hospodářského cyklu lze definovat i *čtyřfázový model hospodářského cyklu*. Tento model je zobrazen v níže uvedeném Obrázku 1.

Obrázek 1 – Čtyřfázový model ekonomického cyklu⁽¹⁾

⁽¹⁾Four-phase model of the economic cycle. Zdroj: Brčák et al., 2014, s. 190.

Výše uvedený model hospodářského cyklu sleduje podle Slaného (2003) nebo Brčáka et al. (2004) čtyři fáze, a to **expanzi** (konjunkturu), **vrchol**, **recesi** (kontrakci) a **dno** (sedlo). Po expanzi přichází fáze vrcholu. Podle Brčáka et al. (2004, s. 190 – 192) se jedná o nejvyšší bod hospodářského růstu, po kterém přichází fáze poklesu (tedy recese). V této situaci agregátní nabídka převyšuje agregátní poptávku. Naopak nejnižším bodem hospodářského cyklu je tzv. dno (sedlo). Hospodářská politika se zapojuje, aby mohla určitým způsobem ovlivňovat ekonomiku.

Ohledně problematiky délky trvání hospodářských cyklů Brčák et al. (2004, s. 189) rozlišují zejména **3 typy** cyklů:

- a) **krátkodobé** – délka trvání cyklů se pohybuje kolem 36 až 40 měsíců. Jsou označovány jako Kitchinovy cykly. Mezi faktory ovlivňující hospodářský cyklus lze zařadit například vliv sezónních událostí (změna počasí v zemědělství, cestovním ruchu, apod).
- b) **střednědobé** – délka trvání cyklů se pohybuje kolem 10 až 11 let. Jsou označovány jako Juglarovy cykly. Příčinou střednědobého cyklu může být vliv investic do zařízení a strojů (jedná se o obnovu technické vybavenosti podniků).
- c) **dlouhodobé** – délka trvání cyklů se pohybuje kolem 50 až 60 let. Jsou označovány jako Kondratěvovy cykly. Dlouhodobé cykly mohou nastat v případě válek,

nových nalezišť zlata, nalezení významných inovací (např. nové technologie), klimatických změn nebo přelomových investic v infrastrukturu (např. rozvoj letecké dopravy).

3.2 Vliv hospodářského cyklu na rozpočty obcí

Ekonomická recese (krize) může ovlivnit veřejné finance obcí. V této situaci lze očekávat pokles příjmů obcí. Při nedostatku financí by mohlo dojít ke snížení kvality poskytovaných veřejných statků a služeb. Proto může ústřední vláda zavést diskreční opatření na pomoc obcím, a to tak, že ze svého rozpočtu poskytne větší objem transferů. Přijaté transfery obcí patří dle druhového členění do třídy 4. Tento dotační systém může reagovat se zpožděním jednoho nebo dvou let od cyklu, což ukazuje na opožděná rozhodnutí o výdajích na vyšších úrovních vlády. (Blöchliger, et al., 2010)

Hospodářský cyklus může ovlivnit velikost příjmů obcí. Organizace pro hospodářský rozvoj a spolupráci a Evropská komise vydaly odhady elasticit u vybraných příjmových a výdajových²² položek, které jsou nejvíce citlivé na jednotlivé fáze hospodářských cyklů. Hospodářský cyklus nejvíce ovlivňuje tyto příjmové položky: DPH, spotřební daně, DPFO, DPPO, clo (dovozní) a příspěvky na sociální zabezpečení. Jednotlivé hodnoty elasticit příjmů vládního sektoru jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 1 – Elasticita cyklicky citlivých položek příjmů vládního sektoru k produkční mezeře⁽¹⁾

Příjmová položka rozpočtu ⁽²⁾	Do 2008 ⁽³⁾	2008 – 2014	Od 2014 ⁽⁴⁾
DPH ⁽⁵⁾	1,00	1,00	1,00
Spotřební daně ⁽⁶⁾	1,00	1,00	1,00
DPPO ⁽⁷⁾	1,39	1,39	1,78
DPFO ⁽⁸⁾	1,19	1,00	1,65
Příspěvky na sociální zabezpečení ⁽⁹⁾	0,80	0,80	0,86
Clo ⁽¹⁰⁾	1,00	1,00	1,00

⁽¹⁾Elasticity of cyclically sensitive government revenue items to the output gap; ⁽²⁾Budget revenue line; ⁽³⁾Until 2008; ⁽⁴⁾Since 2014; ⁽⁵⁾Value added tax; ⁽⁶⁾Consumption tax; ⁽⁷⁾Corporate income tax; ⁽⁸⁾Personal income tax; ⁽⁹⁾Social security contributions; ⁽¹⁰⁾Customs duty. Zdroj: Fiskální výhled (listopad 2014) MFČR. Vlastní zpracování.

Z Tabulky 1 lze vidět, že na hospodářský cyklus nejvíce reaguje položka DPPO, která z výše uvedených příjmových položek vykazuje nejvyšší elasticitu. Následuje položka DPFO, která vykazuje druhou nejvyšší hodnotu elasticity. Nepřímé daně (spotřební

²² Viz Tabulka 2.

daň a DPH) dlouhodobě nabývají jednotkovou elasticitu. Nejméně citlivou položkou příjmů na hospodářský cyklus jsou příspěvky na sociální zabezpečení.

Celková ekonomická situace podle Provazníkové (2015, s. 194) významně ovlivňuje velikost výdajů místní vlády. Ekonomický vliv je zřejmý především ve vztahu centrální a místní vlády (obce nejsou tržně zaměřenými organizacemi). Hospodářský cyklus (recese, expanze) ovlivňuje velikost příjmové a výdajové stránky rozpočtu obcí. Studie, které se věnují této problematice, jsou uvedeny v kapitole 4. V případě výdajových položek, které jsou nejvíce citlivé na hospodářský cyklus, byla Evropskou komisí vybrána pouze jedna položka, a to dávky v nezaměstnanosti. Z Tabulky 2 lze vidět, že dávky v nezaměstnanosti představují velmi citlivou položku, která reaguje na hospodářský cyklus.

Tabulka 2 – Elasticita cyklicky citlivých položek výdajů vládního sektoru k produkční mezeře⁽¹⁾

Výdajová položka rozpočtu ⁽²⁾	Do 2008 ⁽³⁾	2008 – 2014	Od 2014 ⁽⁴⁾
Dávky v nezaměstnanosti ⁽⁵⁾	-3,30	-3,30	-2,45

⁽¹⁾Elasticity of cyclically sensitive government expenditure items to the output gap; ⁽²⁾Budget expenditure line; ⁽³⁾Until 2008; ⁽⁴⁾Since 2014; ⁽⁵⁾Unemployment benefit. Zdroj: Fiskální výhled (listopad 2014) MFČR. Vlastní zpracování.

3.3 Hospodářská politika

Hospodářskou politiku lze rozdělit na fiskální a monetární. Hlavním cílem fiskální politiky je prostřednictvím vědomého využívání státního rozpočtu a popřípadě ostatních veřejných rozpočtů (např. rozpočty obcí) udržování vyváženého ekonomického růstu a nízké úrovně míry nezaměstnanosti. Fiskální politika, stejně jako tomu bylo v případě rozpočtů obcí, plní funkci alokační, redistribuční a stabilizační. (Kliková & Kotlán, 2006, s. 157)

3.3.1 Nástroje fiskální politiky

Nástroje fiskální politiky mají podle Klikové & Kotlána (2006) dvojí podobu. Jedná se o diskrétní opatření a vestavěné (automatické) stabilizátory.

Automatické stabilizátory působí v dané zemi automaticky, není třeba dalších zásahů státu. Podle autorů tyto nástroje automaticky stabilizují ekonomiku. Jedná se především o progresivní daně z příjmů, mandatorní výdaje (= každoročně povinné výdaje) a transferové platby jako například podpory v nezaměstnanosti. Kliková & Kotlán (2006, s. 157 – 158) se ve své publikaci zabývají principy fungování určitých vestavěných sta-

bilizátorů. Pokud se ekonomika nachází v recesi, skutečný produkt klesá a roste nezaměstnanost. Podpory v nezaměstnanosti eliminují výpadky příjmů nezaměstnaných občanů a tím stimulují agregátní poptávku (tzn. skutečný produkt) a stabilizují ekonomiku v zemi. Obdobně je tomu v případě expanze. Automatické stabilizátory snižují agregátní poptávku a opět dochází ke stabilizaci ekonomiky (ekonomika se ochlazuje, aby nedošlo k přílišnému přehřátí).

Diskrétní opatření představují jednorázová opatření vlády. Jedná se například o zavedení nové daně, změnu daňových sazeb, změnu struktury vládních výdajů nebo projekty zaměstnanosti. Oproti vestavěným stabilizátorům jsou diskrétní opatření operativní a pružnější. U uplatňování diskrétních opatření může nastat časové zpoždění. (Kliková & Kotlán, 2006, s. 158)

Politický hospodářský cyklus

Dalším vysvětlením, proč dochází ke kolísání ekonomiky, je podle Pavelky (2007, s. 107 – 108) teorie politického hospodářského cyklu. Ekonomika tedy kolísá v závislosti na konaných volbách. Aby si zvolená vláda v zemi udržela moc, provádí před volbami podle autora „lívivou“ politiku. V předvolebním období vláda provádí expanzivní fiskální politiku, což znamená, že zvyšuje vládní výdaje. Tím dochází k růstu reálného produktu a poklesu nezaměstnanosti. Tyto kroky voliči vnímají pozitivně, proto budou danou vládu opětovně volit. Problémem provádění nadměrné expanzivní politiky je vyvolání inflačního tlaku (tzn. růst inflace). Po volbách vláda provádí zpravidla restriktivní fiskální politiku, ve které omezí vládní výdaje. Pokud vláda omezí své výdaje, dojde tím nejen ke snížení inflace, ale i ke snížení reálného produktu a k růstu nezaměstnanosti. Autor Pavelka (2007, s. 108) dodává, že vlivem střídání restriktivní a expanzivní politiky dochází ke kolísání ekonomiky (tedy k hospodářským cyklům).

3.3.2 Fiskální cyklické politiky

V roce 2004 byl vydán pracovní dokument s názvem *When it rains, it pours: procyclical capital flows and macroeconomic policies*. Jestliže je ekonomika zasažena cyklickými výkyvy, pak Kaminsky et al. (2004) definují 2 typy fiskální politiky:

- proticyklickou a
- procyklickou.

Pokud se ekonomika nachází v expanzi (konjunktura), pak **proticyklická fiskální politika** (*countercyclical fiscal policy*) zahrnuje vyšší daňové sazby a nižší vládní výdaje.

V době recese je tomu přesně naopak (tzn. nižší daňové sazby a vyšší vládní výdaje). Jedná se tedy o proticyklickou politiku, protože má tendenci stabilizovat hospodářský cyklus v zemi. V období expanze lze tedy hovořit o kontrakční (restriktivní) fiskální politice, a naopak v období recese o expanzivní fiskální politice.

Procyklická fiskální politika (*procyclical fiscal policy*) v období expanze (konjunktury) zahrnuje nižší daňové sazby a vyšší vládní výdaje. Pokud se ekonomika nachází v recesi, dochází ke zvyšování daňových sazeb a snižování vládních výdajů. V tomto případě se tedy jedná o procyklickou politiku, jelikož má tendenci hospodářský cyklus v zemi posilovat. To znamená, že v období expanze se jedná o expanzivní fiskální politiku a v období recese o kontrakční (restriktivní) fiskální politiku.

V dokumentu Kaminsky et al. (2004) sledovali pro 104 zemí ve sledovaném období let 1960 až 2003 cyklické vlastnosti kapitálových toků a měnové a fiskální politiky. Dodali, že je třeba provést více analýz, aby mohlo být zdokonaleno chápání vazeb mezi hospodářským cyklem, makroekonomickými politikami a kapitálovými toky. Mezi hlavní závěry patří: Čistý příliv kapitálu je ve většině rozvojových zemí a zemí OECD procyklický. Fiskální politika je pro většinu rozvojových zemí procyklická. V rozvojových zemích se středními příjmy autoři zjistili určité výsledky o procykličnosti měnové politiky.

4 Přehled domácích a zahraničních studií

Tato kapitola se zabývá studii, které jsou věnovány vlivu hospodářského cyklu (recese, expanze) na územní rozpočty. První studie popisuje dopad ekonomické krize na místní rozpočty ČR, druhý článek pojednává o hospodaření územních rozpočtů v roce 2020 a výhledu do roku 2021, třetí studie se zabývá politickým hospodářským cyklem v České republice a poslední studie je zaměřena na determinanty veřejných investic.

4.1 Dopad ekonomické krize na místní rozpočty v České republice

V roce 2011 byl vydán článek s názvem *Impact of Economic Crisis on Municipal Budgets in the Czech Republic* (Dopad ekonomické krize na místní rozpočty v České republice), který se snažil nastínit dopad ekonomické krize na rozpočty obcí v ČR a vyhodnotit, jak dané obce (s různou úrovní působnosti) řešily ekonomický pokles z finančního hlediska. Článek je zaměřen zejména na místní rozpočty (obce s různou úrovní přenesené působnosti). (Spacek & Dvorakova, 2011)

Obce od roku 1990 hospodařily v relativně stabilním ekonomickém prostředí a do roku 2007 nečelily výraznému ekonomickému poklesu. Ekonomický růst (vč. poklesu nezaměstnanosti) byl do roku 2006 a 2007. Situace se však změnila v roce 2008 (resp. 2009), kdy byla Česká republika ovlivněna celosvětovým ekonomickým poklesem. Ekonomická recese zasáhla českou ekonomiku na přelomu let 2008 a 2009. Došlo ke vzniku záporné produkční mezery HDP o velikosti -4,6 % (% k potenciální produkci). Dopad na jednotlivé úrovně veřejných rozpočtů byl odlišný. Centrální vláda zaznamenala značnou akumulaci státního deficitu (a následně státního dluhu). Nižší úrovně vlády (regionální a obecní úrovně) však neměly na základě svých hospodářských výsledků z roku 2009 tak závažné problémy s rozpočty.

V článku je zobrazen vývoj příjmů a výdajů obcí za období 2007-2009 (a schválený rozpočet na rok 2010), který současně ilustruje strukturu rozpočtů obcí. Rozpočty obcí jsou financovány zejména z vlastních příjmů (autoři uvádějí podíl ve výši 70 %). V článku je dále uvedeno, že mezi nejdůležitější příjmy patří daňové příjmy. Ekonomická recese způsobila v roce 2009 propad právě této skupiny příjmů o 12 %. Nejpostiženější částí daňových příjmů byly výnosy daně z příjmů právnických osob, které se ve srovnání s přecházejícím rokem snížily o 26 %. Rozpočty obcí jsou dále financovány z dotací (transferů) přidělených např. ze státního rozpočtu. Tyto transfery pokrývají zpravidla

30 % celkových příjmů obcí. Článek se také zaměřuje na výdaje obcí. V letech 2007-2009 byly dominantní běžné výdaje oproti kapitálovým. Největší část běžných výdajů tvoří finanční prostředky, které obce poskytují svým organizacím v rámci neinvestičních převodů. Jedná se zejména o oblasti vzdělávání, kultury, sociální péči a zdravotnictví. Kapitálové výdaje jsou spojeny převážně s investicemi (může se jednat o investiční projekty, které mohou být spolufinancovány z fondů EU). Dále byla analyzována finanční situace obcí, která byla ilustrována na zadluženosti. Nesplacený dluh obcí se v průběhu roku 2009 zvýšil pouze o 0,5 mld. Kč, v porovnání s rokem 2006 byl na nižší úrovni. Zadluženost obcí tvořila 2,2 % HDP a 6,3 % vládního dluhu, což z makroekonomického hlediska nepředstavovalo závažný problém.

Analýza vybraných obcí ČR

Článek se dále zabývá tím, jak se ekonomický propad projevil ve třech vybraných obcích v Jihomoravském kraji. Byly vybrány obce: Olšany (nachází se ve správním obvodu Rousínov), Rousínov (obec s pověřeným obecním úřadem a spadá pod správní obvod Vyškov) a Vyškov (obec s rozšířenou působností). Z výsledné analýzy bylo zjištěno, že daňové příjmy jsou základním typem vlastních příjmů vybraných obcí. Jediný daňový příjem, který lze částečně ovlivnit přímo obcemi, je daň z nemovitostí. Daňové příjmy v obci Vyškov představovaly přibližně 40 % celkových příjmů (za období 2008-2009), v obci Rousínov 85 % a v Olšanech 90 %. Autoři uvádějí, že pokles daňových příjmů způsobený hospodářským propadem může více ovlivnit spíše malou obec kvůli její příjmové struktuře. Na závěr dodávají, že v případě vybraných obcí byla nejmenší obec (Olšany) nejméně zasažena hospodářskou krizí. V závěru článku autoři zhodnotili provedenou analýzu. Uvádějí, že zpomalení české ekonomiky (recese) mělo negativní dopad na veřejné rozpočty.

4.2 Hospodaření územních rozpočtů v roce 2020 a výhled do roku 2021

V roce 2020 byl vydán článek s názvem *Hospodaření územních rozpočtů v roce 2020 a výhled do roku 2021*. Autor Matej (2020) uvedl, že se zastavil trend ekonomického růstu a růstu rozpočtových příjmů obcí. Do recese se propadla nejen česká ekonomika, ale také světová ekonomika. Podle autora Mateje (2020) se jedná o nejhlubší propad české ekonomiky v historii samostatné ČR (meziroční pokles HDP o 11 %). Vlivem hospodářské recese se za rok 2020 očekával u rozpočtů obcí výrazný propad daňových příjmů. Podle

autora Mateje (2020) by přesto měly celkové příjmy obcí vykazovat rostoucí trend, a to z důvodu vysokého nárůstu (až 40 %) přijatých transferů zejména ze SR, které kompenzují propad právě daňových příjmů. Důvodem, proč došlo u obcí k nárůstu přijatých transferů, je schválení mimořádného neúčelového příspěvku ve výši 1 250 Kč/obyvatele. Cílem tohoto příspěvku je kompenzace výpadku příjmů DPFO ze závislé činnosti. Ohledně výsledného hospodaření obcí se očekává, že obce budou i za rok 2020 vykazovat přebytkový rozpočet. Autor Matej (2020) se dále věnoval i výdajové straně rozpočtů obcí. U běžných i kapitálových výdajů obcí se za rok 2020 očekává rostoucí trend.

Autor Matej (2020) obcím doporučil, aby se snažily maximalizovat své příjmy. Jako příklad uvedl úpravu místních poplatků nebo navýšení koeficientů u daně z nemovitých věcí. Dále by měly v případě nedaňových příjmů (třída 2) překontrolovat, příp. aktualizovat nájemní smlouvy (pokud obec pronajímá svůj majetek) a do ceny zohlednit vývoj inflace. Autor na závěr dodal, že obce jsou i přes probíhající recesi v dobré kondici, a to nejen díky vládním opatřením, které se snaží minimalizovat negativní dopady na rozpočty obcí, ale také díky rezervám z minulých let.

4.3 Politický hospodářský cyklus v České republice v případě obcí

V roce 2016 vydali Plaček et al. (2016) článek s názvem *Political business cycle in the Czech Republic: case of municipalities* (Politický hospodářský cyklus v České republice: v případě obcí). Studie byla zaměřena na analýzu výdajů všech obcí ČR v období let 2003 až 2013. Cílem studie bylo prozkoumat, zda jsou změny ve výdajích obcí ovlivněny politickým cyklem.

Aktivita politiků je ovlivněna hlavně jejich motivací k opětovnému zvolení v konaných volbách. Za tímto účelem politici využívají ekonomické nástroje, aby získali voliče na svou stranu. Jelikož délka politického cyklu je na rozdíl od hospodářského známá, politici mohou v rámci jednotlivých fází plnit své cíle a realizovat naplánované aktivity. V předvolebních obdobích politici zavádějí pozitivní opatření, aby získali hlasy voličů. Po volbách politici řeší nepopulární problémy spojené s dopady předchozích rozhodnutí.

Plaček et al. (2016) popisují, že s myšlenkou politického hospodářského cyklu přišel např. Nordhaus (1975). Model společnosti Nordhaus předpokládá oportunistické strany a iracionální voliče. V první fázi politického hospodářského cyklu vláda uskutečňuje předvolební expanzi (tzn. snížení nezaměstnanosti, růst HDP, ale také růst inflace). Ve druhé

fázi (tj. první polovina povolebního období) se vláda snaží snížit inflaci a zavést další nepopulární akce. Jelikož se jedná o model, který předpokládá iracionální voliče, může vláda celý postup před dalšími volbami znovu zopakovat.

Podle Plačka et al. (2016) politický hospodářský cyklus existuje i na úrovni obcí. Z provedené analýzy zjistili, že politici působící v daných obcích využívají veřejné investice a projekty (např. opravy silnic, škol nebo kostelů apod.) k získání volebních hlasů. Potvrzují to rostoucí investiční výdaje obcí před volbami. Při zkoumání výdajů na jednoho obyvatele na investice autoři přišli na zjištění, že jsou tyto výdaje vyšší u obcí s více než 50 000 obyvatel. Toto zjištění autoři vysvětlují tím, že města, tedy obce s více než 50 000 obyvatel, mají vyšší disponibilní finanční zdroje. To znamená, že ve svých rozpočtech mají vyšší vlastní příjmy na obyvatele a větší možnost získávat zdroje na spolufinancování projektů. Dále mají možnosti snadněji získat dluhové financování (úvěry), protože při kontaktu s bankou mají vyšší vyjednávací sílu a větší množství aktiv, kterými mohou ručit za své závazky.

4.4 Zpráva o veřejných financích v EMU 2017

V roce 2018 byl vydán *Report on Public Finances in EMU 2017* (Zpráva o veřejných financích v EMU 2017). Tato podkapitola je zaměřena na determinanty veřejných investic (část IV této zprávy). Ve zprávě je uvedeno, že zaměření na veřejné investice je důležité nejen pro krátkodobé zlepšení poptávky, ale také pro podporu potenciálního růstu v dlouhodobém horizontu. (EUROPEAN COMMISSION, 2018)

V některých členských státech EU došlo za posledních 20 let k podstatným změnám v investiční odpovědnosti orgánů na nižší než celostátní úrovni. Trend směrem k větší decentralizaci byl zaznamenán v severních zemích (Švédsko, Dánsko a Finsko) a také např. v Rumunsku, Slovensku nebo Bulharsku. Míra centralizace investic se v jednotlivých členských státech EU liší. Vysoká centralizace investic je např. v Řecku nebo na Maltě. Může to být z důvodu malé velikosti zemí. Naopak v Německu nebo Belgii jsou investice do značné míry decentralizované. Financování výdajových povinností provádí do značné míry ústřední vláda (v průměru 36 %). Míra fiskální decentralizace na příjmové straně orgánů na nižší než celostátní úrovni ovlivňuje jejich investiční chování. Orgány na nižší než celostátní úrovni jsou zpravidla omezeny vnitrostátními pravidly a zákony, což je činí méně náchylnými ke schodkům a zadlužení (zpravidla to platí pro místní úroveň, která pracuje s téměř vyrovnaným rozpočtem a nízkým zadlužením). Finanční ujed-

nání mezi ústřední a nižší úrovní v členských státech bylo zpochybněno posledním vývojem krize. Zpočátku např. Rakousko či Španělsko zavedly na nižších úrovních vlády jistou volnost při dodržování daňových pravidel. Situace se později změnila v nutnost konsolidace veřejných financí. V některých zemích byly zavedeny výdajové limity, povolení schodkových rozpočtů nebo byla zpřísněna fiskální pravidla. Strukturální změnu v rozhodovacím procesu o investicích vládních institucí mohla také vyvolat krize (recese).

4.5 Shrnutí studií

První článek (Spacek & Dvorakova, 2011) zkoumal dopad ekonomické krize na rozpočty obcí ČR (zaměření zejména na místní rozpočty s různou úrovní přenesené působnosti). Ekonomický propad nastal v ČR na přelomu let 2008 a 2009 (pokles produkční mezery HDP). Podle autorů byl dopad na jednotlivé úrovně veřejných rozpočtů odlišný. Ekonomická krize měla negativní dopad na daňové příjmy, které patří mezi nejdůležitější příjmy obcí (mají největší podíl na celkových příjmech). Nejpostiženější položkou daňových příjmů byly příjmy z DPPO. Dále autoři uvedli, že ve sledovaném období 2007-2009 byly dominantní běžné výdaje oproti kapitálovým. V závěru autoři dodali, že hospodářský propad (recese) měl negativní dopad na veřejné rozpočty obcí ČR.

Druhý článek (Matej, 2020) byl zaměřen na hospodaření územních rozpočtů v roce 2020 (a výhled do roku 2021). Podle autora byl očekáván vlivem hospodářské recese pokles daňových příjmů. Celkové příjmy by však měly mít rostoucí trend, a to z důvodu vyššího nárůstu přijatých transferů (zejména ze SR). U kapitálových a běžných výdajů byl očekáván rostoucí trend (recese by neměla ovlivnit velikost výdajů). Na závěr autor doporučil obcím maximalizovat své příjmy (např. upravit místní poplatky nebo navýšit koeficienty u daně z nemovitých věcí).

Další článek (Plaček et al., 2016) pojednával o politickém hospodářském cyklu v ČR (zaměřeno na obce). Studie analyzovala výdaje všech obcí ČR v letech 2003 až 2013. Cílem bylo prozkoumat, zda politický cyklus ovlivňuje velikost výdajů. Jelikož je délka politického cyklu známá (na rozdíl od hospodářského cyklu), politici mohou realizovat plánované aktivity. V předvolebních obdobích provádějí pozitivní opatření (s cílem získat hlasy od voličů), po volbách řeší nepopulární problémy spojené s přechozími rozhodnutími. Politici k získání volebních hlasů využívají veřejné investice a projekty (kapitálové výdaje v předvolebních obdobích rostou). Autoři dodali, že rostoucí výdaje zaznamenali u obcí s více než 50 000 obyvatel.

5 Metodika

5.1 Cíl práce

Diplomová práce se zabývá vlivem ekonomického cyklu na rozpočty obcí v ČR. Cílem diplomové práce je posouzení vlivu ekonomického (hospodářského) cyklu na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí v ČR.

Praktická část je rozdělena do dvou úseků. První úsek pojednává o vývoji příjmů a výdajů všech obcí České republiky. Příjmy a výdaje jsou zobrazeny v druhovém třídění a jedná se o sumarizovaná data za celou ČR. Je zobrazen vývoj hospodářského cyklu v ČR, a to prostřednictvím mezery produktu (nebo také produkční mezery). Jestliže od skutečného produktu odečteme potenciální produkt, získáme tzv. mezeru produktu. V návaznosti na analýzu hospodářského cyklu ČR prostřednictvím mezery produktu je zobrazen vývoj míry nezaměstnanosti a inflace v ČR. ČSÚ uvádí hrubý domácí produkt (HDP) jako klíčový ukazatel vývoje ekonomiky. Na webových stránkách ČSÚ²³ je technická recese definována jako „*mezičtvrtletní pokles sezónně očištěného reálného čtvrtletního hrubého domácího produktu (HDP) v alespoň dvou po sobě následujících čtvrtletích.*“ Ve druhém úseku je provedena ekonometrická analýza chování rozpočtů obcí ČR v závislosti na hospodářském cyklu.

5.2 Časová řada

V prvním úseku je zobrazen vývoj rozpočtů všech obcí ČR, hospodářského cyklu, nezaměstnanosti a inflace v období let 2006 až 2019. V případě produkční mezery je za rok 2020 zobrazena predikovaná hodnota. Údaje o rozpočtech obcí ČR za rok 2020 nejsou v průběhu psaní diplomové práce dostupné, proto nejsou do analýzy zahrnuty. Ve druhém úseku jsou analyzovány všechny obce ČR a časová řada je zvolena v letech 2010 až 2019.

5.3 Zdroje dat

Data potřebná pro zpracování praktické části jsou čerpána z veřejně dostupných údajů systémů ÚFIS, ARIS, MONITOR Ministerstva financí ČR a AMECO database. Dále je pro zpracování přehledu o příjmech a výdajích všech obcí ČR čerpáno ze závě-

²³ Recese, deprese - Metodika. Český statistický úřad. Retrieved March 23, 2021, from https://www.czso.cz/csu/czso/recese_deprese.

rečných účtů Ministerstva financí ČR, které jsou dostupné na webových stránkách Ministerstva financí ČR. Závěrečné účty územních rozpočtů představují souhrnné informace o hospodaření územních rozpočtů ČR.

Údaje o produkční mezeře jsou dostupné na webových stránkách Evropské komise AMECO database. AMECO představuje každoroční makroekonomickou databázi generálního ředitelství Evropské komise pro hospodářské a finanční záležitosti. Databáze slouží k makroekonomickým analýzám a obsahuje údaje o EU, zemích EU i kandidátských zemích, eurozóně a dalších zemích OECD. (AMECO database)

Jak již bylo uvedeno, přehled o příjmech a výdajích u jednotlivých obcí bude čerpán z veřejně dostupné aplikace MONITOR Ministerstva financí ČR. Jedná se o specializovaný informační portál, který poskytuje bezplatný přístup veřejnosti k rozpočtovým a účetním informacím ze státní správy a samosprávy. Aplikace byla poprvé spuštěna v roce 2013, ale potřebné údaje jsou k dispozici již od roku 2010. (MONITOR - O APLIKACI)

Pro celkovou přehlednost jsou v praktické části využity grafy a tabulky. Seznam grafů a tabulek je uveden na konci diplomové práce. V průběhu zpracování praktické části bylo čerpáno z těchto zdrojů:

- ČSÚ – makroekonomické ukazatele – https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr
 - přehled o hlavních makroekonomických ukazatelích ČR (nezaměstnanost, inflace) v období let 1993 až 2019 (pro první úsek praktické části byla zvolena časová řada v období let 2006 až 2019),
- ČSÚ – vývoj počtu obcí ČR – https://www.czso.cz/documents/10180/46173161/32018117_0201.xlsx/c97714a6-25bf-42d0-bdb1-00e0d1aca072?version=1.0
 - vývoj počtu obcí ČR v letech 1990 až 2019 (pro diplomovou práci byl zobrazen vývoj počtu obcí v letech 2006 až 2019),
- ČSÚ – Malý lexikon obcí ČR – <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2018-42hnx5qxcd>
 - údaje o počtu obyvatel v jednotlivých obcích ČR v letech 2010 až 2019,
- MFČR – Státní závěrečné účty územních rozpočtů – <https://www.mfcr.cz/cs/ve-rejny-sektor/uzemni-rozpocety/statni-zaverecny-ucet-uzemnich-rozpocetu>
 - údaje o příjmech a výdajích všech obcí ČR v druhovém třídění v letech 2006 až 2019, které jsou analyzovány v prvním úseku praktické části,

- AMECO database – údaje o mezeře produktu – https://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/user/serie/SelectSerie.cfm
 - údaje o produkční mezeře ČR v letech 2006 až 2020 (údaj za rok 2020 představuje predikovanou hodnotu),
- MONITOR Ministerstva financí ČR – údaje o příjmech a výdajích – <https://monitor.statnipokladna.cz/analyza/>
 - údaje o příjmech a výdajích vybraného vzorku obcí ČR (6 239 obcí) dle druhového třídění v letech 2010 až 2019, které jsou analyzovány ve druhém úseku praktické části,
- ČSÚ – volby konané v ČR – <https://www.volby.cz/>
 - informace o konaných volbách do zastupitelstev obcí a do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 2010 až 2019,
- Deník veřejné správy – rozpočtové určení daní – <http://denik.obce.cz/clanek.asp?id=6743008>
 - informace o změnách zákona o rozpočtovém určení daní v letech 2010 až 2019 (zejména změny sazby DPH a změny procentních podílů obcí na sdílených daních u DPPO, DPFO a DPH),
- MONITOR MFČR – informace o obcích ČR – <https://monitor.statnipokladna.cz/>
 - údaje o obcích ČR v letech 2010 až 2019, které mají stejný název,
 - obce ČR s totožným názvem jsou odlišeny dle okresu, ve kterém se nacházejí (okres je uveden v závorce u daných obcí).

5.4 Použitý vzorek obcí

V první části je zobrazen vývoj příjmů a výdajů všech obcí ČR. Jelikož může docházet ke slučování nebo naopak oddělování obcí, jak je popsáno v kapitole 2.1, jejich počet se tak může v průběhu let měnit. Detailní přehled vývoje počtu obcí ČR je zobrazen v Tabulce 3.

Tabulka 3 – Počet obcí v ČR v letech 2006 až 2019⁽¹⁾

Rok⁽²⁾	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet obcí⁽³⁾	6 248	6 249	6 249	6 249	6 250	6 251	6 251
Rok⁽²⁾	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počet obcí⁽³⁾	6 253	6 253	6 253	6 258	6 258	6 258	6 258

⁽¹⁾Number of municipalities in the Czech Republic between the years 2006 to 2019; ⁽²⁾Year;

⁽³⁾Number of municipalities. Zdroj: Český statistický úřad. Vlastní zpracování.

Jelikož se nejedná o výrazné změny v počtu obcí, jak vyplývá z tabulky, v prvním úseku praktické části v přehledu o příjmech a výdajích v jednotlivých letech by nemělo dojít ke zkreslení údajů.

Ve druhém úseku praktické části byly vybrány všechny obce ČR. V roce 2019 existovalo 6 258 obcí. Tento počet byl snížen o obce, u kterých nebylo možné za celé sledované období získat potřebné údaje. Jednalo se o obce Polná na Šumavě, Bražec, Doupovské Hradiště, Kozlov, Město Libavá, Luboměř pod Strážnou, Krhová, Poličná, Libhošť a Strýčice (obec nemá samostatné katastrální území). Dále byla vyloučena čtyři největší města ČR podle počtu obyvatel. Jednalo se o Prahu, Brno, Ostravu a Plzeň. Z analýzy byly také vyloučeny vojenské újezdy kvůli specifickému charakteru. Jednalo se o Brdy, Boletice, Hradiště, Březina a Libavá. Po snížení o vyjmenované obce (sníženo o devatenáct obcí) zůstalo celkem 6 239 obcí ČR, které budou využity při regresní analýze panelových dat.

5.5 Definice proměnných zahrnutých do regresní analýzy

Za vysvětlované proměnné (závislé proměnné) byly zvoleny:

- daňové příjmy na jednoho obyvatele v Kč (**DPRIJMY**) – třída 1 dle druhového třídění,
- daň z příjmů fyzických osob na jednoho obyvatele v Kč (**DPFO**) – třída 1, položka 1112,
- daň z příjmů právnických osob na jednoho obyvatele v Kč (**DPPO**) – třída 1, položka 1121,
- daň z přidané hodnoty na jednoho obyvatele v Kč (**DPH**) – třída 1, položka 1211,
- daň z nemovitých věcí na jednoho obyvatele v Kč (**DANNEM**) – třída 1, položka 1511,
- nedaňové příjmy na jednoho obyvatele v Kč (**NPRIJMY**) – třída 2 dle druhového třídění,
- kapitálové příjmy na jednoho obyvatele v Kč (**KPRIJMY**) – třída 3 dle druhového třídění,
- přijaté transfery na jednoho obyvatele v Kč (**PRIJTR**) – třída 4 dle druhového třídění,
- přijaté neinvestiční transfery na jednoho obyvatele v Kč (**PRIJNTR**) – třída 4, seskupení položek 41,

- přijaté investiční transfery na jednoho obyvatele v Kč (**PRIJITR**) – třída 4, se skupení položek 42,
- běžné výdaje na jednoho obyvatele v Kč (**BVYDAJE**) – třída 5 dle druhového třídění,
- kapitálové výdaje na jednoho obyvatele v Kč (**KVYDAJE**) – třída 6 dle druhového třídění.

Za vysvětlující proměnné (nezávisle proměnné) byly zvoleny:

Fáze hospodářského cyklu

- mezera produktu ČR (**OUTPUT_GAP**)
 - mezera produktu ČR je zobrazena v letech 2010 až 2019 (viz Tabulka 5 a Graf 3),
 - je vyjádřena v % potenciálního HDP,
 - mezera produktu může pozitivně či negativně ovlivňovat velikost příjmů i výdajů (podle toho, zda se ekonomika nachází v recesi nebo expanzi),

Fáze politického cyklu

- volby do zastupitelstev obcí – volební období (**VOLBYZ**)
 - volby do zastupitelstev obcí se konají každé 4 roky,
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která nabývá hodnot 1 v roce konání voleb (tzn. 2010, 2014 a 2018) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2011, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017 a 2019),
 - politici primárně usilují o to, aby byli ve volbách opět zvoleni. Proto může docházet k růstu výdajů v předvolebních a volebních obdobích. Dále mohou před volbami zrušit některé poplatky či místní daně (pokles na příjmové straně obcí),
- volby do zastupitelstev obcí – předvolební období (**PVOLBYZ**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která nabývá hodnot 1 v předvolebním období konání voleb (tzn. 2013 a 2017) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010, 2011, 2012, 2014, 2015, 2016, 2018 a 2019),
- volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (**VOLBYPS**)
 - volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se konají každé 4 roky, v roce 2013 proběhly předčasné volby,

- uměle vytvořená (dummy) proměnná, která nabývá hodnot 1 v roce konání voleb (tzn. 2010, 2013 a 2017) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2011, 2012, 2014, 2015, 2016, 2018 a 2019),
- lze očekávat nárůst přijatých transferů u obcí,

Ostatní kontrolní proměnné

- počet obyvatel celkem (**POCETOBVYV**)
 - údaje o počtu obyvatel v jednotlivých obcích v letech 2010 až 2019 lze nalézt na ČSÚ (Malý lexikon obcí),
 - předpokládá se, že s růstem počtu obyvatel bude docházet k růstu příjmů (např. přijatých transferů) a výdajů obcí,
- produktivní obyvatelstvo ve věku 15-64 let (**PRODOBYV**)
 - údaje o počtu obyvatel v produktivním věku za jednotlivé obce v letech 2010 až 2019 lze nalézt na ČSÚ (Malý lexikon obcí),
 - předpokládá se, že s růstem počtu obyvatel bude docházet k růstu příjmů a výdajů obcí (např. kapitálových výdajů, jelikož obyvatelé v produktivním věku mohou mít vyšší požadavky a potřeby oproti postproduktivním obyvatelům),
- katastrální výměra obce (**KATASTR**)
 - katastrální výměra jednotlivých obcí je uvedena v hektarech,
 - předpokládá se, že obec s vyšší katastrální výměrou bude mít vyšší příjmy a také výdaje (na některé statky a služby musí obec s větší katastrální výměrou vynaložit více peněžních prostředků),
- hustota osídlení (**HUSTOTA**)
 - hustota osídlení je vyjádřena podílem celkového počtu obyvatel na katastrálním území obce (počet obyvatel na hektar),
 - s růstem hustoty osídlení se u obcí předpokládá pokles příjmů a výdajů,
- změna sazby DPH (**SAZBA_DPH_2012**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která představuje změnu sazby DPH v roce 2012 (z 10 % na 14 % u snížené sazby),
 - proměnná nabývá hodnot 1 od roku 2012 (tzn. 2012-2019) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010-2011),
 - předpokládá se, že s růstem sazby DPH dojde k růstu příjmů z DPH,

- změna sazby DPH (**SAZBA_DPH_2013**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která představuje změnu sazby DPH v roce 2013 (ze 14 % na 15 % u snížené sazby a z 20 % na 21 % u základní sazby),
 - proměnná nabývá hodnot 1 od roku 2013 (tzn. 2013-2019) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010-2012),
 - předpokládá se, že s růstem sazby DPH dojde k růstu příjmů z DPH,
- změna sazby DPH (**SAZBA_DPH_2015**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která představuje změnu sazby DPH v roce 2015 (přidána druhá snížená sazba DPH ve výši 10 %),
 - proměnná nabývá hodnot 1 od roku 2015 (tzn. 2015-2019) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010-2014),
 - předpokládá se, že se zavedením další snížené sazby DPH dojde k poklesu příjmů z DPH,
- změna podílu obcí na sdílených daních (**PODIL_DPH_2012**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která představuje změnu podílu obcí na sdílených daních u DPH v roce 2012 (21,40 % na 19,93 %),
 - proměnná nabývá hodnot 1 od roku 2012 (tzn. 2012-2019) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010-2011),
 - předpokládá se, že se snížením stanoveného podílu dojde také ke snížení příjmů z DPH,
- změna podílu obcí na sdílených daních (**PODIL_DPH_2013**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která představuje změnu podílu obcí na sdílených daních u DPH v roce 2013 (z 19,93 % na 20,83 %),
 - proměnná nabývá hodnot 1 od roku 2013 (tzn. 2013-2019) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010-2012),
 - předpokládá se, že s růstem stanoveného podílu dojde k růstu příjmů z DPH,
- změna podílu obcí na sdílených daních (**PODIL_DPH_2017**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která představuje změnu podílu obcí na sdílených daních u DPH v roce 2017 (z 20,83 % na 21,40 %),
 - proměnná nabývá hodnot 1 od roku 2017 (tzn. 2017-2019) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010-2016),

- předpokládá se, že s růstem stanoveného podílu dojde k růstu příjmů z DPH,
- změna podílu obcí na sdílených daních (**PODIL_DPH_2018**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která představuje změnu podílu obcí na sdílených daních u DPH v roce 2018 (z 21,40 % na 23,58 %),
 - proměnná nabývá hodnot 1 od roku 2018 (tzn. 2018-2019) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010-2017),
 - předpokládá se, že s růstem stanoveného podílu dojde k růstu příjmů z DPH,
- změna podílu obcí na sdílených daních (**PODIL_DPFO_2013**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která představuje změnu podílu obcí na sdílených daních u DPFO v roce 2013 (z 21,40 % na 23,58 %),
 - proměnná nabývá hodnot 1 od roku 2013 (tzn. 2013-2019) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010-2012),
 - předpokládá se, že s růstem stanoveného podílu dojde k růstu příjmů z DPFO,
- změna podílu obcí na sdílených daních (**PODIL_DPPO_2013**)
 - uměle vytvořená (dummy) proměnná, která představuje změnu podílu obcí na sdílených daních u DPPO v roce 2013 (z 21,40 % na 23,58 %),
 - proměnná nabývá hodnot 1 od roku 2013 (tzn. 2013-2019) a v ostatních letech nabývá hodnot 0 (tzn. 2010-2012),
 - předpokládá se, že s růstem stanoveného podílu dojde k růstu příjmů z DPPO.

Regresní analýza panelových dat

Ve druhém úseku praktické části je provedena ekonometrická analýza. Podle Huška (2007, s. 9) tato analýza představuje spojení ekonomické teorie, statistiky, matematiky a také informatiky s cílem měřit, testovat či empiricky ověřovat zejména ekonomické jevy. Zpracovaná data, která jsou využita při analýze, mají charakter panelových dat. Hušek (2007, s. 18 – 19) uvádí, že panelová data „*vznikají opakováním výběrového šetření s daným programem u stejného souboru respondentů v různých obdobích.*“ Jako příklad Hušek (2007) popisuje údaje o příjmech a výdajích vybraných skupin domácností, které jsou zjišťované například několik let po sobě. Aplikaci analýzy panelových dat lze podle autora Nováka (2007) nalézt jak na makro, tak i na mikroúrovni. Analýzu panelových dat

lze v ekonomii využít například ke studiu chování firem a mezd zaměstnanců v průběhu časově ohraničeného období. Panelová data poskytují výhody. Jednou z nich je i to, že je získáno velké množství pozorování. Dále lze testovat a analyzovat obtížnější hypotézy vzájemného chování a dynamiky.

Analýzu panelových dat autor Novák (2007) dělí na dva typy modelů. Jedná se o modely náhodných efektů (REM – Random Effects Model) a modely fixních efektů (FEM – Fixed Effects Model).

Model fixních efektů (FEM)

Autor Novák (2007, s. 73) popisuje model fixních efektů: „*Nechť y_{it} závisí na souboru K vysvětlujících proměnných, $\mathbf{x}_{it} = (x_{1it}, \dots, x_{Kit})'$ a konstanty jsou specifické pro i -tou jednotku v čase t , ve stejném čase jsou ale konstantní, potom*

$$y_{it} = \alpha_i^* + \boldsymbol{\beta}' \mathbf{x}_{it} + u_{it}; i = 1, 2, \dots, N, t = 1, 2, \dots, T. \quad (1)$$

Dále Novák (2007, s. 73) uvádí, že „ *$\boldsymbol{\beta}'$ je vektor konstant rozměru $1 \times K$ a α_i^* je konstanta reprezentující efekty těch proměnných, které jsou příznačné (charakteristické) i -tému pozorování. Chybová složka u_{it} reprezentuje efekty nevýznamných proměnných příznačných i -tým pozorováním a danému časovému intervalu. Dále o této složce předpokládáme, že je nekorelovaná s vektorem \mathbf{x}_{it} , pro všechna i a t , a pochází z nezávisle identického rozdělení s nulovou střední hodnotou a konstantním rozptylem, symbolicky*

$$u_{it} \sim IID(0; \sigma_u^2). \quad (2)$$

Model fixních efektů s využitím vlastních proměnných lze vyjádřit následovně:

$$y_{it} = \alpha_i + \beta_1 OUTPUT_GAP_{it} + \beta_2 VOL_{it} + \beta_3 OSTAT_{it} + u_{it} \quad (3)$$

y_{it} reprezentuje vysvětlovanou proměnnou (závisle proměnnou), α_i vyjadřuje konstantu, $\beta_1 OUTPUT_GAP_{it} + \beta_2 VOL_{it} + \beta_3 OSTAT_{it}$ vyjadřuje koeficient a přiřazenou vysvětlující proměnnou (nezávisle proměnné: fáze hospodářského cyklu, fáze politického cyklu a ostatní kontrolní proměnné). Cílem regresní analýzy panelových dat (druhý úsek praktické části) je posoudit chování rozpočtů obcí v závislosti na hospodářském cyklu. Bylo nezbytné zpracovat data za jednotlivé obce ČR v programu Microsoft Excel. Zpracovaný soubor obsahuje 62 391 řádků (6 239 obcí ČR). Závisle a nezávisle proměnné jsou detailně uvedeny výše v této kapitole.

5.6 Zpracování podkladů

V praktické části diplomové práce je využita popisná statistika a regresní analýza panelových dat. Z popisné statistiky, která je provedena v souboru MS Excel, jsou využity zejména funkce průměr, maximum a minimum. Regresní analýza panelových dat je provedena v software Gretl (verze 3). Data potřebná pro praktickou část byla dostupná ve formátu XLS nebo PDF. Pro zjednodušení tvorby tabulek, grafů a výpočtů byly veškeré údaje stažené ve formátu PDF převedeny do formátu XLS (MS Excel). Pro celkovou přehlednost práce jsou především v tabulkách využity zkratky. Seznam všech použitých zkratek je uveden na konci diplomové práce.

5.7 Stanovení výzkumných hypotéz

V literární rešerši diplomové práce byla popsána struktura územních rozpočtů obcí. Příjmy a výdaje byly popsány dle druhového třídění. Kapitoly se zabývaly také tím, zda mohou obce velikost příjmů a výdajů ovlivňovat. Následně byly zmapovány faktory, které mohou ovlivňovat velikost příjmů a výdajů. Také byl popsán předpokládaný vliv hospodářského cyklu na příjmy a výdaje obcí. Dále byl definován hospodářský cyklus a jeho fáze (recese a expanze). Jestliže v ekonomice dojde k recesi, dochází k poklesu makroekonomických veličin jako jsou HDP, nezaměstnanost a inflace. Naopak v expanzi se tyto makroekonomické veličiny zvyšují. Vývoj produkční mezery, nezaměstnanosti a inflace v letech 2006 až 2019 je popsán v kapitole 6.1. Vývoj příjmů a výdajů obcí ČR v letech 2006 až 2019 je uveden v kapitole 6.2. Ze zjištěných informací lze stanovit výzkumné hypotézy, které budou ověřovány pomocí regresní analýzy panelových dat.

Hlavní výzkumná hypotéza diplomové práce zní: *Hospodářský cyklus má vliv na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí ČR.*

Daňové příjmy (třída 1)

Daňové příjmy obcí patří mezi nejvýznamnější skupinu příjmů. Na celkových příjmech obcí se podílejí ve výši 67 %. Daňové příjmy jsou upraveny zákonem o rozpočtovém určení daní. Jedná se zejména o DPH, DPFO, DPPO, daň z nemovitých věcí, spotřební daně a daň silniční. Tyto příjmy představují zákonem stanovenou, povinnou, nedobrovolnou platbu. Podle zákona o rozpočtovém určení daní plyne obcím 100 % výnosu pouze z jedné daně, a tou je daň z nemovitých věcí. U ostatních daní je stanoven procentní podíl na celostátně vybraných daních. Obce tyto příjmy nemohou příliš ovlivnit. Kadeřábková & Peková (2012, s. 249) při analýze vývoje příjmů obcí ČR (v letech 2001

až 2011) uvedly, že hospodářská krize zapříčinila pokles daňových příjmů obcí ČR. Daně jsou vybírány se zpožděním (zejména u DPPO), proto bude v případě hospodářského cyklu zkoumáno zpoždění jednoho roku. Hospodářský cyklus má vliv na některé položky daňových příjmů (viz Tabulka 1). Hypotéza zní: *Hospodářská recese má vliv na daňové příjmy obcí a způsobí jejich pokles.*

Daň z příjmů fyzických osob (položka 1112)

Mezi daňové příjmy lze zařadit DPFO ze závislé činnosti. Obcím připadá 25,84 % podílu z celostátního výnosu této daně. Stejný procentní podíl pak plyne obcím u DPFO vybírané srážkou. Hypotéza zní: *Hospodářská recese vyvolá pokles příjmů daně z příjmů fyzických osob.*

Daň z příjmů právnických osob (položka 1121)

Dále se jedná o DPPO (v případech, kdy poplatníkem není daná obec). Podíl z celostátního výnosu této daně, který plyne do rozpočtů obcí, je také stanoven na 25,84 %. Dle Tabulky 1, která je uvedena v kapitole 3, na hospodářský cyklus nejvíce reaguje DPPO (vykazuje nejvyšší elasticitu 1,78) a DPFO. Hypotéza zní: *Hospodářská recese vyvolá pokles příjmů daně z příjmů právnických osob.*

Daň z přidané hodnoty (položka 1211)

Daň z přidané hodnoty představuje sdílenou daň. Obcím plyne 25,84 % podílu z celostátního výnosu DPH, nemají tak možnost příjmy z této daně ovlivňovat. Hypotéza zní: *Hospodářská recese vyvolá pokles příjmů daně z přidané hodnoty.*

Daň z nemovitých věcí (položka 1511)

Obcím plyne do jejich rozpočtů 100 % výnosu (jde o svěřenou daň). Příjemcem tohoto příjmu je obec, na jejímž území se nachází daná nemovitost. Obce mohou od roku 2009 ovlivňovat velikost těchto příjmů. Obecně závaznou vyhláškou mohou stanovit místní koeficienty (2, 3, 4 nebo 5), které výslednou daň modifikují. Obce si pokles příjmů (např. ze sdílených daní) mohou kompenzovat navýšením místních koeficientů, a tím tak navýšit příjmy z této daně. Provažníková (2015, s. 83) uvedla, že tato daň nerespektuje důchodovou situaci poplatníků. Hypotéza zní: *Hospodářská recese vyvolá růst příjmů daně z nemovitých věcí.*

Nedaňové příjmy (třída 2)

Objem nedaňových příjmů (třída 2) mohou obce daleko více ovlivnit, než tomu je v případě rozhodování o daňových příjmech. Záleží však na majetkové vybavenosti obce. Pokud obec vlastní majetek, který nepotřebuje využívat, může jej pronajímat. V případě, kdy se ekonomika nachází v recesi, mohou obce získat dodatečné finanční prostředky, a tím tak kompenzovat pokles daňových příjmů. Pokud se však ekonomika nachází v recesi, může dojít ke snížení poptávky po pronájmech prostor (příjmy obcí tak v období recese nemusí růst). Hypotéza zní: *Směr vlivu hospodářského cyklu na nedaňové příjmy může působit oběma směry (pozitivně či negativně). Není tedy zřejmé, zda hospodářská recese má vliv na nedaňové příjmy a způsobí jejich růst.*

Kapitálové příjmy (třída 3)

Jedná se spíše o doplňkový zdroj obcí. Do kapitálových příjmů (třída 3) lze zařadit např. prodej nepotřebného dlouhodobého majetku, který obec již nevyužívá. Obce mohou v období hospodářské recese zajistit příjem do svého rozpočtu, který je však jednorázový a neopakovatelný. V tomto období však nemusí být nejvhodnější okamžik k prodeji majetku (záviset bude i na jiných faktorech, jako např. finanční rezervy obce apod.). Hypotéza zní: *Směr vlivu hospodářského cyklu na kapitálové příjmy může působit oběma směry (pozitivně či negativně). Není tedy zřejmé, zda hospodářská recese má vliv na kapitálové příjmy a způsobí jejich růst.*

Přijaté transfery (třída 4)

Hospodářská recese může negativně ovlivnit hospodaření s územními rozpočty. U obcí se pokles ekonomiky může projevit snížením daňových příjmů (pokud se na daních celostátně vybere méně, do rozpočtů obcí je vlivem sdílení daní převedeno také menší množství peněžních prostředků). Jelikož daňové příjmy představují významný podíl na celkových příjmech obcí, v případě poklesu těchto příjmů je nezbytné, aby se obce přizpůsobily novým podmínkám hospodaření. Dopady poklesu daňových příjmů lze částečně zmírnit přijatými transfery. Nejvíce jsou obcím poskytovány transfery ze státního rozpočtu. O objemu těchto příjmů obce nemohou rozhodovat (o objemu rozhoduje centrální vláda). Část transferů však může mít mandatorní povahu, proto jejich výši centrální vláda příliš neovlivní. Jak uvedli Blöchliger et al. (2010) ve své studii, dotační systém v této situaci může reagovat se zpožděním. Hypotézy zní: *Hospodářská recese vyvolá růst přijatých transferů.*

Přijaté transfery budou dále testovány odděleně podle seskupení položek z hlediska neinvestičních přijatých transferů (seskupení položek 41) a investičních přijatých transferů (seskupení položek 42). Na financování investičních projektů obce žádají o investiční transfery (mohou tedy ovlivnit výši těchto příjmů). Hypotézy zní: *Hospodářská recese vyvolá růst přijatých neinvestičních transferů. Hospodářská recese vyvolá růst přijatých investičních transferů.*

Běžné výdaje (třída 5)

Většina běžných výdajů představuje každoročně se opakující výdaje (tzv. mandatorní výdaje), které obce musí ze zákona vynaložit. Jedná se především o zabezpečování veřejných statků, na které mají nárok buď skupiny obyvatel, nebo všichni obyvatelé obce. Podíl běžných výdajů na celkových výdajích se pohybuje kolem 72 %. Jelikož tyto výdaje musí být vynaloženy, hospodářský cyklus by neměl ovlivňovat jejich výši. Je zde předpoklad acyklického chování. Hypotéza zní: *Hospodářská recese neovlivňuje velikost běžných výdajů (tzn. nedochází k poklesu běžných výdajů).*

Kapitálové výdaje (třída 6)

Kapitálové výdaje na rozdíl od běžných výdajů představují jednorázové a neopakující se výdaje, které jsou používány na financování dlouhodobých investičních potřeb. Obec tedy může rozhodnout, zda investiční akce provede či nikoliv. V době hospodářské recese mohou obce odložit některé investiční akce, a tím tak zlepšit saldo rozpočtu. Pokud obce odloží investiční projekty, které plánovaly, tento odklad může mít v budoucnosti negativní dopad pro danou obec (např. kvůli odložené investici může dojít ke snížení kvality poskytovaných služeb v malé obci, a obyvatelé tak mohou odcházet do měst). Obce nevykonávají proticyklickou politiku (preferují vyrovnané rozpočty), předpokládá se, že v době hospodářské recese dojde ke snížení kapitálových výdajů. Hypotéza zní: *Hospodářská recese vyvolá pokles kapitálových výdajů.*

V Tabulce 4 jsou uvedena předpokládaná znaménka regresního koeficientu proměnné *mezera produktu (OUTPUT_GAP)*.

Tabulka 4 – Předpokládaná znaménka regresního koeficientu proměnné mezera produktu (OUTPUT_GAP)⁽¹⁾

Zvolená proměnná ⁽²⁾	Symbol ⁽³⁾	Znaménko koeficientu ⁽⁴⁾
Daňové příjmy na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽⁵⁾	DPRIJMY	+
Daň z příjmů fyzických osob na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽⁶⁾	DPFO	+
Daň z příjmů právnických osob na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽⁷⁾	DPPO	+
Daň z přidané hodnoty na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽⁸⁾	DPH	+
Daň z nemovitých věcí na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽⁹⁾	DANNEM	-
Nedaňové příjmy na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽¹⁰⁾	NPRIJMY	+ / -
Kapitálové příjmy na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽¹¹⁾	KPRIJMY	+ / -
Přijaté transfery na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽¹²⁾	PRIJTR	-
Přijaté neinvestiční transfery na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽¹³⁾	PRIJNTR	-
Přijaté investiční transfery na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽¹⁴⁾	PRIJITR	-
Běžné výdaje na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽¹⁵⁾	BVYDAJE	+
Kapitálové výdaje na jednoho obyvatele (v Kč) ⁽¹⁶⁾	KVYDAJE	+

⁽¹⁾The expected signs of the regression coefficient of the product gap (OUTPUT_GAP); ⁽²⁾Selected variable; ⁽³⁾Symbol; ⁽⁴⁾Coefficient sign; ⁽⁵⁾Tax revenues per capita (in CZK); ⁽⁶⁾Personal income tax per capita (in CZK); ⁽⁷⁾Corporate income tax per capita (in CZK); ⁽⁸⁾Value added tax per capita (in CZK); ⁽⁹⁾Property tax per capita (in CZK); ⁽¹⁰⁾Non-tax revenues per capita (in CZK); ⁽¹¹⁾Capital revenues per capita (in CZK); ⁽¹²⁾Transfers received per capita (in CZK); ⁽¹³⁾Non-investment transfers received per capita (in CZK); ⁽¹⁴⁾Investment transfers received per capita (in CZK); ⁽¹⁵⁾Current expenditures per capita (in CZK); ⁽¹⁶⁾Capital expenditures per capita (in CZK). Zdroj: Vlastní zpracování.

6 Přehled vývoje rozpočtů obcí a hospodářského cyklu ČR

V této kapitole je zobrazen vývoj hospodářského cyklu (prostřednictvím mezery produktu), míry nezaměstnanosti a inflace v letech 2006 až 2019²⁴. Je zkoumáno, zda v období expanze dochází k poklesu nezaměstnanosti a růstu inflace, jak je popisováno v kapitole 3. Naopak v období recese by měla být situace opačná (nezaměstnanost by měla růst a inflace klesat). Následně je detailně zobrazen vývoj příjmů a výdajů obcí ČR v letech 2006 až 2019.

6.1 Vývoj hospodářského cyklu v České republice

Tabulka 5 a Graf 3 představují vývoj hospodářského cyklu v České republice v letech 2006 až 2020. Hospodářský cyklus je zobrazen mezerou produktu (v % potenciálního HDP), která je získána odečtením skutečného produktu od potenciálního. Data jsou čerpána z databáze Evropské komise (AMECO database) a jsou vyjádřena při stálých tržních cenách roku 2015. Cílem této kapitoly je analýza vývoje hospodářského cyklu v ČR v letech 2006 až 2020 a dále posouzení, zda mají jednotlivé hospodářské cykly (expanze a recese) vliv na růst či pokles míry nezaměstnanosti a inflace.

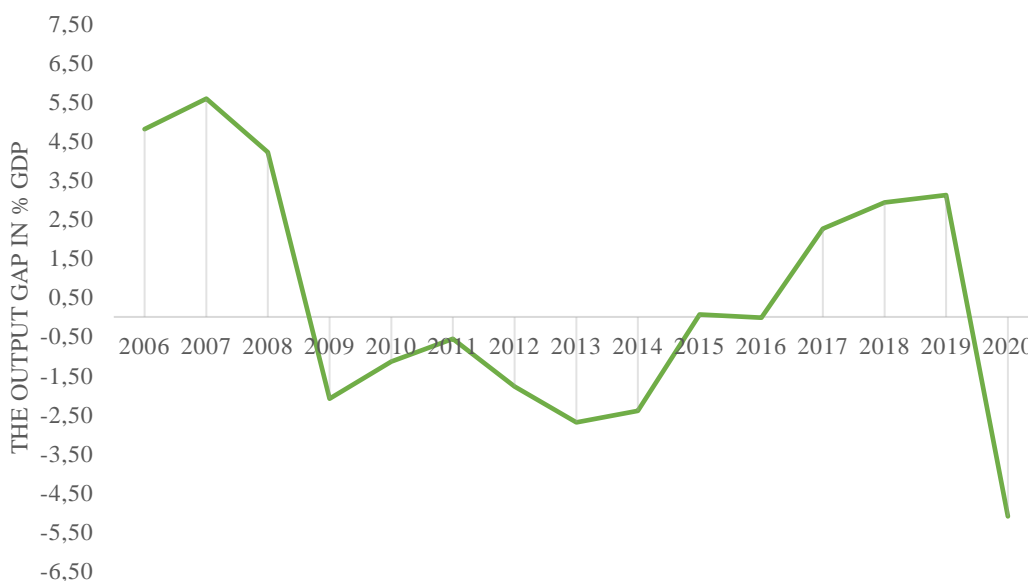
Tabulka 5 – Produkční mezera v ČR v letech 2006 až 2020⁽¹⁾

Rok ⁽²⁾	Produkční mezera (v % potenciálního HDP) ⁽³⁾	Rok ⁽²⁾	Produkční mezera (v % potenciálního HDP) ⁽³⁾
2006	4,81	2014	-2,41
2007	5,59	2015	0,07
2008	4,22	2016	-0,02
2009	-2,09	2017	2,26
2010	-1,14	2018	2,93
2011	-0,56	2019	3,12
2012	-1,79	2020	-5,11
2013	-2,71	-	-

⁽¹⁾The output gap in the Czech Republic between the years 2006 – 2020; ⁽²⁾Year; ⁽³⁾The output gap (in % of GDP). Zdroj: European Commission (AMECO database). Vlastní zpracování.

²⁴ V případě produkční mezery je zobrazena predikovaná hodnota na rok 2020.

Graf 3 – Vývoj produkční mezery v ČR v letech 2006 až 2020⁽¹⁾

⁽¹⁾Development of the output gap in the Czech Republic between the years 2006 – 2020. Zdroj: European Commission (AMECO database). Vlastní zpracování.

V letech 2006 a 2007 ekonomika rostla, avšak od roku 2007 došlo k jejímu poklesu. Přestože ekonomika klesala, mezera produktu nabývala kladných hodnot. Situace se změnila v roce 2009. V tomto roce nastal propad, ekonomika se dostala do recese (-2,09 %). Důvodem této recese mohla být hospodářská krize. Tato situace pokračovala až do roku 2014. V roce 2015 se již ekonomika nacházela v expanzi, avšak v roce 2016 nastala opět recese. Od roku 2017 došlo k růstu ekonomiky. Podle predikovaných odhadů se v roce 2020 předpokládá, že se ekonomika propadne na své dno, a nastane tak recese. Důvodem této recese je šíření nemoci COVID-19. Jestliže by se predikovaná hodnota roku 2020 naplnila (-5,11 %), jednalo by se o nejvyšší propad za sledované období. Nejnižší hodnota, kdy byla ekonomika v recesi, byla v roce 2013 (-2,71 %). Naopak nejvyšších hodnot nabývala ekonomika v roce 2007 (5,59 %).

S hospodářským cyklem souvisí i nezaměstnanost a míra inflace. Vývoj těchto makroekonomických ukazatelů je zobrazen v níže uvedené Tabulce 6 (jedná se o ukazatele reálné ekonomiky). Jak je uvedeno v kapitole 3.1, jestliže se ekonomika nachází v expanzi, míra nezaměstnanosti by měla klesat a inflace by se měla zvyšovat. V případě, kdy je situace opačná, dochází k růstu míry nezaměstnanosti a poklesu inflace.

Tabulka 6 – Nezaměstnanost a míra inflace v letech 2006 až 2019⁽¹⁾

Rok⁽²⁾	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Obecná míra nezaměstnanosti (v %)⁽³⁾	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0
Míra inflace (v %)⁽⁴⁾	2,5	2,8	6,3	1,0	1,5	1,9	3,3
Rok⁽²⁾	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Obecná míra nezaměstnanosti (v %)⁽³⁾	7,0	6,1	5,0	4,0	2,9	2,2	2,0
Míra inflace (v %)⁽⁴⁾	1,4	0,4	0,3	0,7	2,5	2,1	2,8

⁽¹⁾Unemployment and inflation rates between the years 2006 – 2019; ⁽²⁾Year; ⁽³⁾General unemployment rate (in %); ⁽⁴⁾Inflation rate (in %). Zdroj: ČSÚ (hlavní makroekonomické ukazatele). Vlastní zpracování.

Ve sledovaném období docházelo ke střídání hodnot a lze konstatovat, že celkový vývoj míry nezaměstnanosti má kolísavý trend. Nejvyšší míra nezaměstnanosti v ČR byla v roce 2010 (7,3 %), naopak svého minima dosáhla v roce 2019 (2,0 %). Pokud vývoj nezaměstnanosti poměříme s hospodářským cyklem ČR, pak lze konstatovat, že v případech, kdy se ekonomika nachází v recesi, nabývá nezaměstnanost vyšších hodnot. Naopak pokud je ekonomika v expanzi, míra nezaměstnanosti klesá. V letech 2009 až 2014, kdy byla ekonomika v recesi, nezaměstnanost dosahovala vyšších hodnot. Naopak v období let 2017 až 2019, kdy se ekonomika nacházela v expanzi, nabývala nezaměstnanost nižších hodnot.

Pokud se zaměříme na vývoj míry inflace, v období, kdy byla ekonomika v recesi, inflace vykazovala kolísavý trend. Tento trend pokračoval i v období hospodářské expanze. Nelze jednoznačně říct, že v případě expanze míra inflace roste a v období recese klesá. Nejvyšší míra inflace byla zaznamenána v roce 2008 (6,3 %). Naopak nejnižší míra inflace byla v roce 2015 (0,3 %).

6.2 Vývoj rozpočtů obcí ČR v letech 2006 až 2019

Tato kapitola zobrazuje vývoj rozpočtů všech obcí a dobrovolných svazků obcí ČR za období let 2006 až 2019. Příjmy a výdaje představují sumarizované hodnoty za ČR a jsou analyzovány v druhovém třídění. Je zobrazena detailní struktura daňových příjmů (třída 1), běžných a kapitálových výdajů (třída 5 a 6). Dále je zobrazen podíl daňových příjmů na celkových příjmech a běžných výdajů na celkových výdajích. Je zkoumán vliv hospodářského cyklu na rozpočty obcí, zda v období recese dochází ke snížení příjmů a zvyšování výdajů, a naopak zda v období konjunktury dochází k navyšování příjmů a snížení výdajů. Cílem této kapitoly je zhodnocení, zda má hospodářský cyklus vliv na velikost příjmů a výdajů obcí ČR.

6.2.1 Celkové příjmy a výdaje obcí ČR v letech 2006 až 2019

Tabulka 7 představuje vývoj celkových příjmů a výdajů všech obcí ČR v letech 2006 až 2019. Celkové příjmy a výdaje jsou zobrazeny po konsolidaci, což znamená, že přesuny mezi účty a fondy (např. fond rezerv a rozvoje) nejsou uvedeny. Obce zpravidla uveřejňují rozpočty po konsolidaci. Vykazované příjmy a výdaje rozpočtů po konsolidaci tak mohou být nižší než v případě nekonsolidovaného rozpočtu.

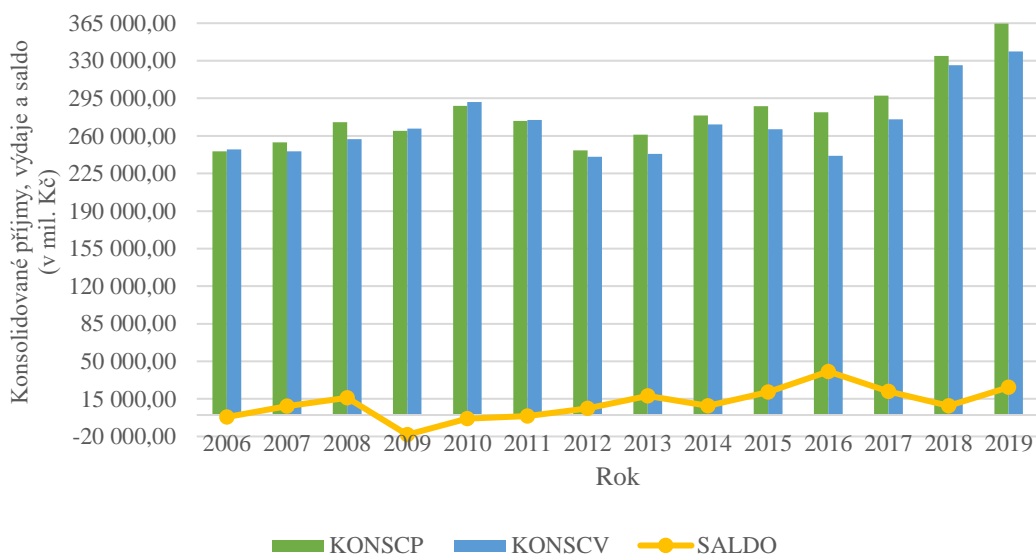
Sloupec SALDO představuje výsledek hospodaření obcí ČR a je získán odečtením výdajů od příjmů. Kladná hodnota salda představuje přebytkové rozpočty a záporná hodnota schodkové rozpočty obcí.

Tabulka 7 – Celkové konsolidované příjmy a výdaje obcí ČR v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč)⁽¹⁾

Rok ⁽²⁾	KONSCP ⁽³⁾	KONSCV ⁽⁴⁾	SALDO ⁽⁵⁾
2006	245 605,8	247 356,8	-1 751,0
2007	253 984,4	245 661,1	8 323,3
2008	272 881,3	256 903,3	15 978,0
2009	264 859,5	266 868,5	-18 355,3
2010	288 113,7	291 507,2	-3 393,5
2011	274 106,0	275 003,1	-897,1
2012	246 638,0	240 492,3	6 145,7
2013	261 094,6	243 208,5	17 886,1
2014	279 139,4	270 566,6	8 572,8
2015	287 692,3	266 202,4	21 489,9
2016	282 030,7	241 500,9	40 529,8
2017	297 634,7	275 577,4	22 057,3
2018	334 633,3	325 979,1	8 654,2
2019	364 589,0	338 682,6	25 906,4

⁽¹⁾Total consolidated revenues and expenditures of Czech municipalities in the years 2006 to 2019 (in millions of CZK); ⁽²⁾Year; ⁽³⁾Consolidated revenues in total; ⁽⁴⁾Consolidated expenditures in total; ⁽⁵⁾Revenue and expenditure balance. Zdroj: Závěrečné účty Ministerstva financí ČR. Vlastní zpracování.

Graf 4 – Vývoj celkových konsolidovaných příjmů a výdajů obcí ČR v letech 2006 až 2019⁽¹⁾

⁽¹⁾Development of total consolidated revenues and expenditures of Czech municipalities in the years 2006 to 2019. Zdroj: Závěrečné účty Ministerstva financí ČR. Vlastní zpracování.

Tabulka 7 a Graf 4 představují celkové příjmy a výdaje obcí ČR po konsolidaci v letech 2006 až 2019. Také je zobrazeno saldo rozpočtů jednotlivých let. Jak vyplývá z Grafu 4, vývoj příjmů a výdajů není rostoucí, ale vykazuje kolísavý trend. Příjmy obcí ČR dosáhly svého maxima v roce 2019 s částkou 364 589 mil. Kč. Naopak nejnižší příjmy byly v roce 2006 s částkou 245 605,8 mil. Kč. Pokud se zaměříme na výdaje obcí ČR, svého maxima dosáhly v roce 2019 s částkou 338 682,6 mil. Kč a na svém minimu byly v roce 2012 s částkou 240 492,3 mil. Kč. Pokud srovnáme vývoj příjmů a výdajů obcí ČR s vývojem produkční mezery, pak v roce 2009, kdy se ekonomika nacházela v recesi, převyšovaly výdaje příjmy o 18 355,3 mil. Kč. Od tohoto roku až do roku 2014 se ekonomika nacházela v recesi. Příjmy a výdaje v letech 2010 až 2012 klesaly, od roku 2013 došlo k jejich růstu.

K zápornému saldu rozpočtů obcí došlo pouze v letech 2006 a 2009 až 2011. Nejvyšší schodek rozpočtů obcí ČR byl v roce 2009 s částkou 18 355,3 mil. Kč. Tento schodek mohl nastat z důvodu hospodářské krize. Naopak nejvyšší přebytek rozpočtů obcí byl v roce 2016 s částkou 40 529,8 mil. Kč. Trend vývoje salda ve sledovaném období není ani rostoucí, ani klesající, ale vykazuje kolísavý trend.

6.2.2 Příjmy obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019

Tabulka 8 zobrazuje detailní strukturu příjmů dle druhového třídění (třída 1, 2, 3 a 4). Z Tabulky 9 lze vidět, že nejvyšší podíl na celkových příjmech mají daňové příjmy (třída 1). Daňovými příjmy jsou např. daně z příjmů fyzických a právnických osob, daň z přidané hodnoty, spotřební daň z lihu a piva, místní poplatky z vybraných činností a služeb, nebo také daň z nemovitých věcí. Tento podíl od roku 2006 neustále roste. V roce 2006 byl podíl daňových příjmů na celkových příjmech 53,20 %. V roce 2019 byl tento podíl již 67,25 %, což představuje nárůst o 14,05 % oproti roku 2006. Jak již bylo řečeno, daňové příjmy mají spíše rostoucí trend až na výjimky v letech 2009 a 2011. V roce 2009 se daňové příjmy oproti roku 2008 propadly o 17 863,6 mil. Kč a v roce 2011 byl zaznamenán propad oproti roku 2010 o 984,1 mil. Kč. V roce 2019 činily daňové příjmy 245 198,9 mil. Kč. Růst od roku 2013 souvisí s příznivým vývojem ekonomiky. Pokud se zaměříme na ostatní příjmy, nelze jednoznačně říct, že by tyto skupiny příjmů měly rostoucí trend jako daňové příjmy.

Po daňových příjmech následuje s nejvyšším podílem na celkových příjmech třída 4 (přijaté transfery). V roce 2010 byly ve svém maximu s částkou 104 500,4 mil. Kč. Nejnižší částka byla v roce 2016 (52 039,3 mil. Kč). Trend těchto příjmů je mírně kolísavý. Další skupinou příjmů jsou nedaňové příjmy (třída 2). Zde lze pozorovat spíše každoroční nárůst příjmů s výjimkou let 2013 a 2015-2017, kdy příjmy v této třídě klesaly. Nejnižší příjmy jsou v třídě 3 (kapitálové příjmy). Lze sledovat výrazný klesající trend těchto příjmů. V roce 2006 byly kapitálové příjmy ve výši 16 012,1 mil. Kč (podíl na celkových příjmech 6,52 %). V roce 2019 byly kapitálové příjmy ve výši 6 772,9 mil. Kč (podíl na celkových příjmech 1,86 %). Oproti roku 2006 byly příjmy v roce 2019 nižší o 9 239,2 mil. Kč (snížení třídy 3 o 42,30 %). V případě podílu kapitálových příjmů na celkových příjmech z roku 2019 se jedná o pokles o 4,66 % oproti roku 2006.

Tabulka 8 – Příjmy obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč)⁽¹⁾

Rok ⁽²⁾	DPRIJMY ⁽³⁾	NPRIJMY ⁽⁴⁾	KPRIJMY ⁽⁵⁾	PRIJTR ⁽⁶⁾
2006	130 673,1	23 504,5	16 012,1	75 419,1
2007	141 349,8	24 680,4	12 252,6	75 701,4
2008	154 422,8	26 296,1	15 660,4	76 513,5
2009	136 559,2	27 207,1	14 002,5	87 090,9
2010	142 885,5	27 892,3	12 835,3	104 500,4
2011	141 901,4	29 525,3	8 836,4	93 842,9
2012	145 534,5	29 528,2	9 073,6	62 501,7
2013	161 725,9	29 191,2	7 482,3	62 695,2
2014	170 087,3	33 299,8	6 297,8	69 464,3
2015	175 393,7	31 640,4	5 477,3	75 171,2
2016	190 750,6	31 363,3	7 877,5	52 039,3
2017	206 315,8	30 623,6	6 350,1	54 345,2
2018	226 220,1	33 534,3	7 483,3	67 395,6
2019	245 198,9	35 589,0	6 772,9	77 028,3

⁽¹⁾The revenues of Czech municipalities according to the generic classification between the years 2006 to 2019 (in millions of CZK); ⁽²⁾Year; ⁽³⁾Tax revenues; ⁽⁴⁾Non-tax revenues; ⁽⁵⁾Capital income; ⁽⁶⁾Transfers received. Zdroj: Závěrečné účty Ministerstva financí ČR. Vlastní zpracování.

Tabulka 9 – Podíl daňových příjmů na celkových příjmech obcí ČR v letech 2006 až 2019⁽¹⁾

Rok ⁽²⁾	KONSCP (v mil. Kč) ⁽³⁾	DPRIJMY (v mil. Kč) ⁽⁴⁾	DPRIJMY/KONSCP (v %) ⁽⁵⁾
2006	245 605,8	130 673,1	53,20
2007	253 984,4	141 349,8	55,65
2008	272 881,3	154 422,8	56,59
2009	264 859,5	136 559,2	51,56
2010	288 113,7	142 885,5	49,59
2011	274 106,0	141 901,4	51,77
2012	246 638,0	145 534,5	59,01
2013	261 094,6	161 725,9	61,94
2014	279 139,4	170 087,3	60,93
2015	287 692,3	175 393,7	60,97
2016	282 030,7	190 750,6	67,63
2017	297 634,7	206 315,8	69,32
2018	334 633,3	226 220,1	67,60
2019	364 589,0	245 198,9	67,25

⁽¹⁾The share of tax revenues in the total revenues of Czech municipalities in the years 2006 to 2019; ⁽²⁾Year; ⁽³⁾Consolidated revenues in total; ⁽⁴⁾Tax revenues; ⁽⁵⁾Share of tax revenues in total revenues. Zdroj: Závěrečné účty Ministerstva financí ČR. Vlastní zpracování.

Tabulka 9, jak již bylo uvedeno, představuje podíl daňových příjmů na celkových příjmech v letech 2006 až 2019. Podíl v jednotlivých letech vykazuje rostoucí trend. Nejvyšší podíl daňových příjmů byl v roce 2017 (69,32 %) a naopak nejnižší podíl nastal v roce 2010 (49,59 %).

Tabulka 10 – Daňové příjmy obcí ČR v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč)⁽¹⁾

Rok ⁽²⁾	DPFO ⁽³⁾	DPPO ⁽⁴⁾	DPH ⁽⁵⁾	POPL ⁽⁶⁾	DANNEM ⁽⁷⁾
2006	33 966,9	34 276,9	45 613,2	11 828,0	4 974,0
2007	36 924,6	38 128,5	48 307,9	13 020,9	4 962,4
2008	36 668,2	44 546,8	54 773,4	13 329,1	-
2009	30 987,6	32 656,7	54 157,4	12 429,7	6 324,9
2010	32 670,9	32 262,1	57 551,1	11 737,1	8 663,6
2011	31 786,2	30 806,1	58 751,5	11 947,3	8 609,1
2012	32 915,3	33 178,7	55 744,2	14 091,3	9 602,1
2013	35 853,4	36 055,1	64 148,4	15 932,6	9 736,0
2014	37 225,4	39 289,0	67 631,5	15 967,6	9 973,5
2015	38 924,1	41 200,0	68 760,7	16 174,7	10 333,8
2016	44 780,5	45 762,2	72 522,5	17 098,7	10 585,7
2017	47 845,9	47 070,6	82 544,5	18 089,1	10 765,1
2018	54 193,0	46 638,4	97 660,6	16 871,2	10 855,7
2019	61 248,3	53 216,4	102 499,5	17 324,6	10 908,8

⁽¹⁾The tax revenues of Czech municipalities in the years 2006 to 2019 (in millions of CZK); ⁽²⁾Year; ⁽³⁾Personal income tax; ⁽⁴⁾Corporate income tax; ⁽⁵⁾Value added tax; ⁽⁶⁾Fees and taxes from selected activities; ⁽⁷⁾Property tax. Zdroj: Závěrečné účty Ministerstva financí ČR. Vlastní zpracování.

Tabulka 10 zobrazuje detailní strukturu daňových příjmů (třída 1), a to daně z příjmů fyzických osob (podseskupení položek 111), daně z příjmů právnických osob (podseskupení položek 112), daň z přidané hodnoty (položka 1211), daně a poplatky z vybraných činností a služeb (podseskupení položek 13) a daň z nemovitých věcí (položka 1511). Údaj daně z nemovitých věcí (DANNEM) za rok 2008 není v Závěrečném účtu Ministerstva financí ČR uveden. V tabulce lze pozorovat, že nejvyšší podíl na daňových příjmech mají příjmy z DPH. Tento podíl od sledovaného roku neustále roste, až na výjimky let 2009 a 2012, kdy příjmy z DPH poklesly. V roce 2006 byl podíl příjmů z DPH na daňových příjmech 34,91 %. V roce 2019 byl tento podíl již 41,80 %, což představuje nárůst o 6,89 % oproti roku 2006. Další skupinou daňových příjmů jsou DPFO a DPPO, které vykazují kolísavý trend. Nejvyšší příjmy u skupiny DPFO byly v roce 2019 s částkou 61 248,3 mil. Kč, a naopak nejnižší v roce 2009 s částkou 30 987,6 mil. Kč. V případě DPPO nejvyšší příjmy byly v roce 2019 s částkou 53 216,4 mil. Kč a nejnižší v roce 2011 s částkou 30 806,1 mil. Kč.

Dále je v tabulce zobrazen sloupec daně a poplatky z vybraných činností a služeb (POPL). Tyto příjmy mají kolísavý trend. V období let 2008 až 2011 příjmy klesaly, v roce 2012 došlo k jejich růstu. Opětovný pokles těchto příjmů nastal v roce 2018. Nejnížší hodnota příjmů byla v roce 2010 s částkou 11 737,1 mil. Kč. Naopak nejvyšší byly v roce 2017 s částkou 18 089,1 mil. Kč. Největším objemem této skupiny jsou poplatky a odvody v oblasti životního prostředí (podseskupení položek 133 dle vyhlášky č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů). Další významnou skupinou jsou místní poplatky za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů (položka 1340 dle vyhlášky č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů). Tento poplatek platí fyzické osoby s trvalým pobytem nebo ty, které vlastní rekreační stavbu v dané obci.

V případě daně z nemovitých věcí (DANNEM) lze pozorovat rostoucí trend. Vyšší nárůst byl zaznamenán v roce 2010 oproti roku 2009. Dle Závěrečného účtu MFČR z roku 2010 došlo k nárůstu těchto příjmů z důvodu novely zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů, která byla přijata v roce 2009 (jednalo se o ukončení patnáctiletého osvobození od platby daně pro majitele novostaveb a dvojnásobné zvýšení zákonné sazby daně, s výjimkou daně ze staveb k podnikání a ze zemědělských pozemků). Obce si dále mohou od roku 2009 stanovit místní koeficienty, kterými bude modifikována výsledná daň. Tyto koeficienty obce stanovují obecně závaznou vyhláškou. V roce 2010 si tento koeficient stanovilo pouze 545 obcí. Později se počet obcí, které si koeficient stanovily, snížil, a to z důvodu platnosti jedné z novel (zvýšení základní sazby daně).

6.2.3 Výdaje obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019

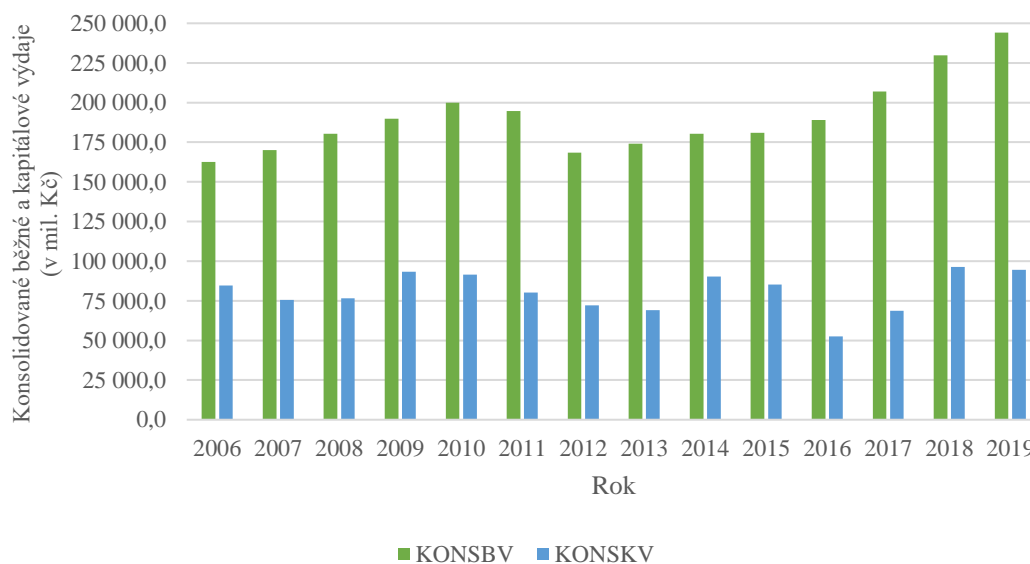
Tabulka 11 představuje výdaje obcí ČR dle druhového třídění (třída 5 a 6) v jednotlivých letech 2006 až 2019. Vývoj běžných a kapitálových výdajů je zobrazen v Grafu 5. Běžné a kapitálové výdaje jsou po konsolidaci.

Tabulka 11 – Výdaje obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč)⁽¹⁾

Rok ⁽²⁾	KONSBV ⁽³⁾	KONSKV ⁽⁴⁾
2006	162 646,3	84 710,5
2007	170 127,6	75 533,5
2008	180 416,0	76 487,3
2009	189 827,5	93 387,3
2010	199 934,3	91 572,9
2011	194 733,7	80 269,4
2012	168 344,5	72 147,8
2013	174 072,3	69 136,2
2014	180 252,4	90 314,2
2015	180 998,8	85 203,6
2016	188 983,2	52 517,7
2017	206 897,8	68 679,6
2018	229 725,4	96 253,7
2019	244 175,0	94 507,6

⁽¹⁾The expenditures of Czech municipalities according to the generic classification between the years 2006 to 2019 (in millions of CZK); ⁽²⁾Year; ⁽³⁾Consolidated current expenditures; ⁽⁴⁾Consolidated capital expenditures. Zdroj: Závěrečné účty Ministerstva financí ČR. Vlastní zpracování.

Graf 5 – Vývoj výdajů obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč)⁽¹⁾

⁽¹⁾Development of expenditures of Czech municipalities according to the generic classification between the years 2006 to 2019 (in millions of CZK). Zdroj: Závěrečné účty Ministerstva financí ČR. Vlastní zpracování.

Z Tabulky 11 a Grafu 5 lze určit, že převažujícími výdaji jsou běžné výdaje (třída 5). Jedná se o každoročně opakující se výdaje, které slouží k financování provozních potřeb obcí v rámci rozpočtového období. Za sledované období se běžné výdaje podílely na celkových výdajích v průměru ze 70 %. V roce 2009, kdy byla v ČR zaznamenána recese, činily výdaje 189 827,5 mil. Kč. O rok později došlo k navýšení výdajů na 199 934,3 mil. Kč. Trend těchto výdajů je spíše kolísavý. Do roku 2010 běžné výdaje rostly. Následně začaly klesat (do roku 2012). Od roku 2013 vykazovaly běžné výdaje opět rostoucí trend. Ve svém maximu byly v roce 2019 s částkou 244 175,0 mil. Kč, a naopak v minimu byly v roce 2006 s částkou 162 646,3 mil. Kč. Níže uvedená Tabulka 12 zobrazuje detailní strukturu běžných výdajů obcí ČR (po konsolidaci).

Pokud se zaměříme na kapitálové výdaje, za sledované období se podílely na celkových výdajích v průměru ze 30 %. Kapitálové výdaje představují jednorázové výdaje, které slouží k financování investičních potřeb obcí. V roce 2016 byly kapitálové výdaje minimální (52 517,7 mil. Kč). Svého maxima dosáhly o dva roky později s částkou 96 253,7 mil. Kč. Pokud se zaměříme na vývoj kapitálových výdajů, nelze určit, že by dosahovaly rostoucího trendu. Ve sledovaném období vykazují spíše kolísavý trend. V Tabulce 13 jsou zobrazeny kapitálové výdaje obcí ČR v druhovém členění (po konsolidaci).

Tabulka 12 – Konsolidované běžné výdaje dle druhového členění obcí ČR v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč)⁽¹⁾

Rok ⁽²⁾	PLATY ⁽³⁾	MAT ⁽⁴⁾	UROKY ⁽⁵⁾	NAKUPY ⁽⁶⁾	DOPRAVA ⁽⁷⁾	NEINTRPS ⁽⁸⁾	NEINTRNO ⁽⁹⁾	NEINTRPO ⁽¹⁰⁾	NEINTRO ⁽¹¹⁾	
									Celkem ⁽¹²⁾	z toho: SDAVKY ⁽¹³⁾
2006	21 720,3	4 305,8	-	46 122,1	1 536,7	15 000,6	7 178,3	29 058,1	15 188,2	14 674,1
2007	23 153,3	4 124,2	-	46 869,7	1 873,8	14 167,3	7 358,0	28 222,8	22 211,2	21 679,3
2008	24 657,5	4 383,6	-	51 274,8	1 975,8	14 429,2	7 800,1	29 066,1	24 127,5	23 536,2
2009	26 027,1	4 816,7	-	54 726,0	2 406,0	15 686,3	8 442,3	30 390,4	25 008,2	24 238,6
2010	27 357,7	4 418,4	-	57 392,5	4 252,8	17 581,6	8 493,0	31 407,9	26 158,0	25 272,6
2011	26 531,8	4 047,7	2 187,1	53 838,9	4 522,7	17 016,7	8 706,0	32 745,5	25 785,7	24 967,5
2012	26 227,1	4 017,5	2 208,9	52 750,6	4 762,7	16 511,9	4 744,6	36 844,3	844,3	30,5
2013	27 408,0	4 567,0	1 941,1	55 643,0	4 868,1	17 086,9	5 254,2	36 131,1	954,6	0,3
2014	28 915,7	4 818,7	1 781,1	56 567,3	4 993,3	18 353,0	5 639,5	37 878,8	-	-
2015	29 814,0	4 985,5	1 502,8	54 644,8	4 991,4	19 011,9	6 124,0	40 735,7	-	-
2016	31 235,7	5 009,1	1 326,9	58 225,5	5 170,7	19 066,8	6 218,8	41 634,3	-	-
2017	33 396,2	5 462,9	1 098,3	63 441,5	21 570,0	4 587,4	6 944,2	48 314,8	-	-
2018	38 080,4	6 372,5	1 285,2	68 382,9	23 019,8	5 052,2	7 627,3	54 121,3	-	-
2019	40 401,4	6 662,2	1 513,7	71 114,7	24 400,6	5 312,1	7 924,4	61 610,4	-	-

⁽¹⁾Development of tax revenues of Czech municipalities between the years 2006 to 2019 (in millions of CZK); ⁽²⁾Year; ⁽³⁾Salaries and other payments for work performed; ⁽⁴⁾Purchase of materials; ⁽⁵⁾Own interest; ⁽⁶⁾Purchase of water, fuels, energy, services and other purchases; ⁽⁷⁾Expenditures on territorial transport services; ⁽⁸⁾Non-investment transfers to business entities; ⁽⁹⁾Non-investment transfers to non-profit and similar organizations; ⁽¹⁰⁾Non-investment transfers to contributory and similar organizations; ⁽¹¹⁾Non-investment transfers to households; ⁽¹²⁾Total; ⁽¹³⁾Of which: social benefits. Zdroj: Závěrečné účty Ministerstva financí ČR. Vlastní zpracování.

V Tabulce 12 jsou zobrazeny běžné výdaje v druhovém členění (po konsolidaci) v letech 2006 až 2019. Údaje ve sloupci UROKY nebyly v Závěrečných účtech Ministerstva financí ČR v letech 2006 až 2010 dostupné, proto nejsou v tabulce zobrazeny. Ta samá situace nastala v případě neinvestičních transferů obyvatelstvu (NEINTRO) a sociálních dávek (SDAVKY). Údaje za období let 2014 až 2019 nebyly v Závěrečných účtech Ministerstva financí ČR dostupné. Nejvyšší podíl na celkových běžných výdajích (v průměru 29,62 %) představují nákupy vody, paliv, energie, služeb a ostatní nákupy (třída 5, podseskupení položek 515, 516, 517) – sloupec NAKUPY. Dle vyhlášky č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů, lze do této skupiny výdajů zahrnout například:

- podseskupení položek 515 (nákup vody, paliv a energie) – nákupy studené vody (vč. stočného a poplatku za odvod dešťových vod), plynu, tepla, elektrické energie, pevných paliv,
- podseskupení položek 516 (nákup služeb) – poštovní služby, nájemné, služby školení a vzdělávání, nákup ostatních služeb,
- podseskupení položek 517 (ostatní nákupy) – opravy a udržování, cestovné, pohostění.

Trend těchto výdajů je mírně kolísavý. V roce 2019 dosáhly tyto výdaje svého maxima (71 114,7 mil. Kč). Naopak ve svém minimu byly v roce 2006 s částkou 46 122,1 mil. Kč. Další skupiny výdajů, které se významně podílí na celkových běžných výdajích, jsou platy a ostatní platby za provedenou práci (sloupec PLATY) a neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím (NEITRPO). V roce 2017 byly ve čtyřech výdajových skupinách vykázány výrazné změny oproti předchozím obdobím, a to výdaje na dopravní obslužnost (DOPRAVA), výdaje na investiční transfery podnikatelským subjektům (NEINTRPS), výdaje na nákup služeb a výdaje na ostatní nákupy. Nejedná se o změny objemů jednotlivých výdajů, ale o metodické změny ve vykazování výdajů, které učinilo hlavní město Praha. V roce 2012 nastala výrazná změna ve vyplácení nepojistných sociálních dávek, neinvestiční transfery obyvatelstvu se tak snížily. Tato skupina výdajů zahrnuje od roku 2012 pouze např. dary obyvatelstvu, peněžní výpomoci k překonání tíživé sociální situace, odměny v různých soutěžích apod. Ostatní skupiny výdajů z Tabulky 12 mají nižší podíl na celkových běžných výdajích, při recesi nebo expanzi by neměly výdajovou část obcí významně ovlivnit.

Tabulka 13 – Konsolidované kapitálové výdaje obcí ČR dle druhového členění v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč)⁽¹⁾

Rok ⁽²⁾	INVNAK ⁽³⁾	AKCIE ⁽⁴⁾	INVTRPS ⁽⁵⁾	INVTRNO ⁽⁶⁾	INVTRPO ⁽⁷⁾
2006	71 595,1	-	6 761,0	496,9	1 942,0
2007	61 857,0	-	8 256,5	390,9	1 972,9
2008	64 709,1	-	6 505,7	445,4	1 896,6
2009	83 530,3	-	4 963,5	408,5	1 665,5
2010	83 025,6	-	1 873,1	461,8	1 662,4
2011	71 139,4	-	2 886,7	324,5	1 693,2
2012	62 093,5	439,1	5 602,4	314,0	1 575,6
2013	60 088,8	631,6	4 741,0	283,5	1 329,4
2014	78 336,4	4 248,1	3 380,2	342,6	1 567,4
2015	77 902,7	1 145,2	1 792,6	288,8	2 186,8
2016	46 978,2	741,6	1 160,6	494,2	2 372,1
2017	63 371,3	622,2	504,3	423,4	2 735,6
2018	87 163,1	989,2	2 019,5	888,4	3 561,1
2019	86 189,8	537,9	1 652,8	752,6	3 592,4

⁽¹⁾Consolidated capital expenditures of Czech municipalities by the generic classification between the years 2006 to 2019 (in millions of CZK); ⁽²⁾Year; ⁽³⁾Investment purchases and related expenses; ⁽⁴⁾Purchase of shares and ownership interests; ⁽⁵⁾Investment transfer to business entities; ⁽⁶⁾Investment transfers to non-profit and similar organizations; ⁽⁷⁾Investment transfers to contributory organizations. Zdroj: Závěrečné účty Ministerstva financí ČR. Vlastní zpracování.

Tabulka 13 zobrazuje detailní strukturu kapitálových výdajů po konsolidaci (třída 6) dle druhového třídění v letech 2006 až 2019. Údaje za nákup akcií a majetkových podílů (AKCIE) za období let 2006 až 2011 nejsou v Závěrečných účtech Ministerstva financí ČR uvedeny. Z tabulky lze konstatovat, že nejvyšší podíl na celkových kapitálových výdajích představují investiční nákupy a související výdaje (INVNAK). Za sledované období se na celkových kapitálových výdajích podílejí v průměru z 88,17 %. Do této skupiny výdajů lze zařadit například výdaje na pořízení DM (hmotného, nehmotného) a na jeho technické zhodnocení. Vývoj těchto výdajů je kolísavý. V roce 2016 byl zaznamenán výrazný pokles investičních nákupů a souvisejících výdajů (INVNAK). Tento pokles byl ovlivněn přechodem na nové programové období pro čerpání finančních prostředků z fondů EU (na příjmové straně se tato změna projevila snížením přijatých transferů). Objemově nejvýznamnější položka byla ve svém maximu v roce 2018 s částkou 87 163,1 mil. Kč. Ostatní skupiny kapitálových výdajů nepředstavují významné podíly na celkových kapitálových výdajích.

7 Výsledky regresní analýzy panelových dat

V předchozí kapitole byl zobrazen vývoj hospodářského cyklu (prostřednictvím mezery produktu), míry nezaměstnanosti a inflace v letech 2006 až 2019. Dále byl detailně zobrazen vývoj příjmů a výdajů obcí ČR v letech 2006 až 2019 dle druhového třídění. Tato kapitola zobrazuje výsledky ekonometrické analýzy. V kapitole 5 byly popsány zvolené vysvětlované a vysvětlující proměnné. V Tabulce 4 byla zobrazena předpokládaná znaménka regresního koeficientu vysvětlující proměnné *mezera produktu* (*OUTPUT_GAP*). Vliv hospodářského cyklu na vybrané příjmy a výdaje obcí ČR je zkoumán pomocí regresní analýzy panelových dat.

Hausmanův test, který byl proveden před samotným testováním jednotlivých vysvětlovaných proměnných, pomáhá určit, zda má být použit model náhodných efektů – REM, či fixních efektů – FEM (pokud je $p\text{-value} < 0,05$, pak je vhodné použít model náhodných efektů a naopak). Provedeným testem bylo zjištěno, že je vhodné použít model fixních efektů – FEM. Pouze u vysvětlované proměnné nedaňové příjmy (NPRIJMY) byl testován model náhodných efektů – REM.

7.1 Výsledky regresních modelů pro proměnné DPFO, DPPO a DANNEM

Tato podkapitola popisuje výsledky regresní analýzy panelových dat pro vysvětlované proměnné daň z příjmů fyzických osob (DPFO), daň z příjmů právnických osob (DPPO) a daň z nemovitých věcí (DANNEM).

Sloupec *koef.* zobrazuje koeficienty vybraných proměnných a *p-hodnota* určuje statistickou významnost proměnných. *Koeficient determinace* (neboli R^2) udává, z kolika procent variability vysvětlované proměnné (závisle proměnné) je možné daný model vysvětlit. Další hodnotou, která je v tabulce uvedena, je *P-hodnota* (F), která určuje, zda je daný model statisticky významný či nevýznamný.

Tabulka 14 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné DPFO, DPPO a DANNEM⁽¹⁾

Vysvětlující proměnná ⁽²⁾	Vysvětlovaná proměnná ⁽³⁾					
	DPFO		DPPO		DANNEM	
	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾
const	193,703	<0,0001 ***	1 805,03	<0,0001 ***	1 366,60	<0,0001 ***
OUTPUT_GAP	-22,692	<0,0001 ***	69,119	<0,0001 ***	30,112	<0,0001 ***
OUTPUT_GAP(-1)	-8,102	<0,0001 ***	66,939	<0,0001 ***	-3,837	0,0048 ***
PVOLBYZ	-91,003	<0,0001 ***	-167,079	<0,0001 ***	4,257	0,2261
VOLBYZ	-91,343	<0,0001 ***	-143,153	<0,0001 ***	10,157	0,0034 ***
PODIL_DPFO_2013	46,119	<0,0001 ***				
PODIL_DPPO_2013			924,712	<0,0001 ***		
KATASTR					0,061	0,0192 **
Koef. determinace ⁽⁶⁾	0,373197		0,946594		0,956978	
P-hodnota (F) ⁽⁷⁾	0		0		0	

Pozn.: Pevné efekty za použití 56 151 pozorování, zahrnuto 6 239 průřezových jednotek, délka časové řady = 9. Hladina významnosti 10 %, 5 % a 1 % je označena *, ** a ***.

Note: Fixed Effects using 56 151 observations, 6 239 cross-sectional units, time-series length = 9. The significance level of 10 %, 5 % and 1 % is marked *, ** and ***.

⁽¹⁾Results of regression analysis of panel data for variables DPFO, DPPO and DANNEM;

⁽²⁾Independent variables; ⁽³⁾Dependent variables; ⁽⁴⁾Coefficient; ⁽⁵⁾P-value; ⁽⁶⁾R-squared;

⁽⁷⁾Probability (F-statistic). Zdroj: Software Gretl. Vlastní zpracování.

V prvním modelu byla testována vysvětlovaná proměnná daň z příjmů fyzických osob (DPFO). Zvoleným regresním modelem panelových dat se podařilo vysvětlit 37,32 % variability vysvětlované proměnné. Podle p-hodnoty (F) lze konstatovat, že tento model (jako celek) je statisticky významný. Byl testován vliv pěti vysvětlujících proměnných. Na 1% hladině významnosti se zápornou hodnotou koef. (-22,69) vyšla proměnná OUTPUT_GAP. Mezera produktu působí negativně na DPFO. Pokud mezera produktu meziročně vzroste o 1 % (skutečný produkt je nad potenciálním produktem), pak lze očekávat pokles příjmů z DPFO v průměru o 22,69 Kč na obyvatele. Statisticky významná na 1% hladině významnosti vyšla jednoróčně zpožděná proměnná OUTPUT_GAP(-1). Pokud v minulém roce vzrostla mezera produktu o 1 %, pak za jinak nezměněných okol-

ností lze v aktuálním roce očekávat pokles příjmů z DPFO v průměru o 8,10 Kč na obyvatele. Statisticky významné vyšly vysvětlující proměnné předvolební období do zastupitelstev (PVOLBYZ) a volební období do zastupitelstev (VOLBYZ). Je zde patrný vliv politického cyklu. V předvolebním období jsou příjmy z DPFO nižší v porovnání s ostatními roky o 91 Kč na obyvatele. Ve volebním období jsou příjmy z DPFO v porovnání s ostatními roky nižší o 91,34 Kč na obyvatele. Další vysvětlující proměnná (PODIL_DPFO_2013) vyšla statisticky významná na 1% hladině významnosti. V roce 2013 došlo k navýšení podílu obcí na sdílených daních u DPFO z 21,40 % na 23,58 %. Tato změna se projevila zvýšením příjmů z DPFO v průměru o 46,12 Kč na obyvatele.

Druhý model testoval vysvětlovanou proměnnou daň z příjmů právnických osob (DPPO). Zvoleným regresním modelem se podařilo vysvětlit 94,66 % variability vysvětlované proměnné. Podle p-hodnoty (F) lze konstatovat, že tento model je statisticky významný. Byl testován vliv pěti proměnných (všechny vysvětlující proměnné vyšly jako statisticky významné). U vysvětlující proměnné OUTPUT_GAP vyšla hodnota koeficientu kladně. Mezera produktu tedy působí pozitivně na DPPO. Pokud mezera produktu vzroste o 1 %, pak lze očekávat růst příjmů z DPPO v průměru o 69,12 Kč na obyvatele. Znaménko koeficientu jednorokně zpožděné proměnné OUTPUT_GAP(-1) vyšlo také kladně. Pokud v minulém roce vzrostla mezera produktu o 1 %, pak za jinak nezměněných okolností lze v aktuálním roce očekávat nárůst příjmů z DPPO v průměru o 66,94 Kč na obyvatele. Statisticky významné na 1% hladině významnosti vyšly vysvětlující proměnné PVOLBYZ a VOLBYZ. Opět je zde patrný vliv politického cyklu. V předvolebním období jsou příjmy z DPPO nižší v porovnání s ostatními roky (o 167,08 Kč na obyvatele). Ve volebním období jsou příjmy z DPPO v porovnání s ostatními roky nižší o 143,15 Kč na obyvatele. Další vysvětlující proměnná PODIL_DPPO_2013 vyšla statisticky významná (na 1% hladině významnosti). V roce 2013 došlo k navýšení podílu obcí na sdílených daních u DPPO z 21,40 % na 23,58 %. Tato změna přispěla k tomu, že se na dani z příjmů právnických osob vybralo v průměru o 924,71 Kč na obyvatele více.

Ve třetím modelu došlo k testování vysvětlované proměnné daň z nemovitých věcí (DANNEM). Zvoleným regresním modelem se podařilo vysvětlit 95,70 % variability vysvětlované proměnné. Tento model lze podle p-hodnoty (F) považovat za statisticky významný. Byl testován vliv pěti proměnných. Vysvětlující proměnná OUTPUT_GAP vyšla statisticky významná s kladnou hodnotou koef. Mezera produktu působí pozitivně na

daň z nemovitých věcí (je zde cyklický vývoj). Pokud mezera produktu meziročně vzroste o 1 %, pak lze očekávat růst příjmů z daně z nemovitých věcí v průměru o 30,11 Kč na obyvatele. Statisticky významná na 1% hladině významnosti vyšla jedno- ročně zpožděná proměnná OUTPUT_GAP(-1). Pokud v minulém roce vzrostla mezera produktu o 1 %, pak lze v aktuálním roce očekávat pokles příjmů z daně z nemovitých věcí v průměru o 3,84 Kč na obyvatele. V případě politického cyklu (předvolební a volební období) vyšla statisticky významná pouze vysvětlující proměnná VOLBYZ (na 1% hladině významnosti). Ve volebním období jsou příjmy z daně z nemovitých věcí v porovnání s ostatními roky vyšší o 10,16 Kč na obyvatele. V tomto modelu byla navíc testována vysvětlující proměnná KATASTR. Tato proměnná vyšla statisticky významná na 5% hladině významnosti s kladnou hodnotou koef. Pokud vzroste katastrální výměra obce o 1 hektar, pak lze očekávat růst příjmů z daně z nemovitých věcí o 0,061 Kč na obyvatele.

7.2 Výsledky regresních modelů pro proměnnou DPH

Tato podkapitola zobrazuje výsledky regresní analýzy panelových dat pro vysvětlovanou proměnnou daň z přidané hodnoty (DPH).

Tabulka 15 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnnou DPH⁽¹⁾

Vysvětlující proměnná ⁽²⁾	Vysvětlovaná proměnná ⁽³⁾					
	DPH		DPH		DPH	
	model 1		model 2		model 3	
	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾
const	4 808,25	<0,0001 ***	3 698,61	<0,0001 ***	4 069,90	<0,0001 ***
OUTPUT_GAP	362,564	<0,0001 ***	-83,2312	<0,0001 ***	502,548	<0,0001 ***
OUTPUT_GAP(-1)	162,727	<0,0001 ***	107,887	<0,0001 ***	145,16	<0,0001 ***
PVOLBYZ	578,424	<0,0001 ***	-635,064	<0,0001 ***	-419,609	<0,0001 ***
VOLBYZ	944,601	<0,0001 ***	-224,905	<0,0001 ***	-109,402	<0,0001 ***
PODIL_DPH_2012			-313,985	<0,0001 ***		
PODIL_DPH_2013			1 713,65	<0,0001 ***		
PODIL_DPH_2017			1 547,51	<0,0001 ***		
PODIL_DPH_2018			419,372	<0,0001 ***		
SAZBA_DPH_2012					382,494	<0,0001 ***
SAZBA_DPH_2013					2 062,95	<0,0001 ***
SAZBA_DPH_2015					-1 387,10	<0,0001 ***
Koef. determinace ⁽⁶⁾	0,930970		0,956330		0,956304	
P-hodnota (F) ⁽⁷⁾	0		0		0	

Pozn.: Pevné efekty za použití 56 151 pozorování, zahrnuto 6 239 průřezových jednotek, délka časové řady = 9. Hladina významnosti 10 %, 5 % a 1 % je označena *, ** a ***.

Note: Fixed Effects using 56 151 observations, 6 239 cross-sectional units, time-series length = 9. The significance level of 10 %, 5 % and 1 % is marked *, ** and ***.

⁽¹⁾Results of regression analysis of panel data for variable DPH; ⁽²⁾Independent variables; ⁽³⁾Dependent variables; ⁽⁴⁾Coefficient; ⁽⁵⁾P-value; ⁽⁶⁾R-squared; ⁽⁷⁾Probability (F-statistic). Zdroj: Software Gretl. Vlastní zpracování.

Model 1 zachycuje vliv hospodářského a politického cyklu na příjmy z DPH na obyvatele (v Kč). Zvoleným regresním modelem se podařilo vysvětlit 93,097 % variability vysvětlované proměnné. Tento model jako celek lze podle p-hodnoty (F) považovat za statisticky významný. Vysvětlující proměnná OUTPUT_GAP vyšla statisticky významná na 1% hladině významnosti (s kladnou hodnotou koef. 362,564). Mezera produktu působí pozitivně na DPH (je zde cyklický vývoj). Pokud mezera produktu meziročně vzroste

o 1 %, pak za jinak nezměněných okolností lze očekávat nárůst příjmů z DPH v průměru o 362,56 Kč na obyvatele. Také proměnné OUTPUT_GAP(-1), PVOLBYZ a VOLBYZ vyšly statisticky významné na 1% hladině významnosti. V předvolebním období jsou příjmy z DPH vyšší v porovnání s ostatními roky o 578,42 Kč na obyvatele. Ve volebním období jsou pak příjmy z DPH v porovnání s ostatními roky vyšší o 944,60 Kč na obyvatele.

Model 2 je rozšířením modelu 1 o změny podílů obcí na sdílených daních u DPH, které nastaly v letech 2012, 2013, 2017 a 2018. V roce 2012 došlo ke změně podílu obcí na sdílených daních u DPH z 21,40 % na 19,93 %, v roce 2013 z 19,93 % na 20,83 %, v roce 2017 z 20,83 % na 21,40 % a v roce 2018 nastalo navýšení z 21,40 % na 23,58 %. Tímto modelem se podařilo vysvětlit více oproti modelu 1, a to o 2,536 % (celkem 95,63 %). Všechny vysvětlující proměnné vyšly statisticky významné na 1% hladině významnosti. Podle p-hodnoty (F) model je jako celek statisticky významný. Změna podílu v roce 2012 přispěla k tomu, že se na dani z přidané hodnoty vybralo méně v průměru o 313,99 Kč na obyvatele. Snížení příjmů z DPH nastalo proto, že došlo ke snížení podílu na sdílených daních u DPH o 1,47 %. Naopak v letech, kdy došlo k navýšení % (tzn. v roce 2013, 2017 a 2018), se na daních z přidané hodnoty vybralo více v porovnání s předchozími roky.

Model 3 je rozšířením modelu 1 o změny sazeb DPH v letech 2012, 2013 a 2015. V roce 2012 došlo ke změně sazby DPH z 10 % na 14 % (snížená sazba), v roce 2013 ze 14 % na 15 % (snížená sazba) a z 20 % na 21 % (základní sazba) a v roce 2015 byla přidána druhá snížená sazba ve výši 10 %. Tímto modelem se podařilo vysvětlit více oproti modelu 1, a to o 2,5334 % (celkem 95,63 % – podobný výsledek vyšel u modelu 2). Všechny vysvětlující proměnné vyšly statisticky významné na 1% hladině významnosti. Podle p-hodnoty (F) lze model označit jako statisticky významný. Zvýšení sazby DPH v roce 2012 se projevilo zvýšením příjmů z DPH v průměru o 382,49 Kč na obyvatele. U dalšího navýšení sazby DPH v roce 2013 se tato změna projevila také kladně. Došlo k navýšení příjmů z DPH o 2 062,95 Kč na obyvatele. V případě zavedení druhé snížené sazby ve výši 10 % došlo k poklesu příjmů z DPH o 1 387,10 Kč na obyvatele.

7.3 Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné DPRIJMY, NPRIJMY a KPRIJMY

Tato podkapitola zobrazuje výsledky regresní analýzy panelových dat pro vysvětlované proměnné daňové příjmy (DPRIJMY), nedaňové příjmy (NPRIJMY) a kapitálové příjmy (KPRIJMY).

Tabulka 16 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné DPRIJMY a KPRIJMY⁽¹⁾

Vysvětlující proměnná ⁽²⁾	Vysvětlovaná proměnná ⁽³⁾			
	DPRIJMY		KPRIJMY	
	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾
const	11 769,5	<0,0001 ***	837,121	0,1604
OUTPUT_GAP	835,837	<0,0001 ***	28,4193	0,0241 **
OUTPUT_GAP(-1)	314,828	<0,0001 ***		
PVOLBYZ	1 115,03	<0,0001 ***	18,2832	0,7870
VOLBYZ	1 549,74	<0,0001 ***	106,859	0,0706 *
KATASTR	1,08227	<0,0001 ***	-0,03896	0,9360
POCETOBVYV	-0,18257	0,2142		
Koef. determinace ⁽⁶⁾	0,913245		0,230864	
P-hodnota (F) ⁽⁷⁾	0		0	

*Pozn.: Model DPRIJMY – pevné efekty za použití 56 151 pozorování, zahrnuje 6 239 průřezových jednotek, délka časové řady = 9. Model KPRIJMY – pevné efekty za použití 62 390 pozorování, zahrnuje 6 239 průřezových jednotek, délka časové řady = 10. Hladina významnosti 10 %, 5 % a 1 % je označena *, ** a ***.*

*Note: Model DPRIJMY – Fixed Effects using 56 151 observations, 6 239 cross-sectional units, time-series length = 9. Model KPRIJMY – Fixed Effects using 62 390 observations, 6 239 cross-sectional units, time-series length = 10. The significance level of 10 %, 5 % and 1 % is marked *, ** and ***.*

⁽¹⁾Results of regression analysis of panel data for variables DPRIJMY and KPRIJMY;
⁽²⁾Independent variables; ⁽³⁾Dependent variables; ⁽⁴⁾Coefficient; ⁽⁵⁾P-value; ⁽⁶⁾R-squared;
⁽⁷⁾Probability (F-statistic). Zdroj: Software Gretl. Vlastní zpracování.

První model byl zaměřen na vysvětlovanou proměnnou daňové příjmy (DPRIJMY). Zvoleným regresním modelem se podařilo vysvětlit 91,32 % variability vysvětlované proměnné. Podle p-hodnoty (F) lze konstatovat, že tento model (jako celek) je statisticky

významný. Byl testován vliv šesti proměnných. Statisticky významné (na 1% hladině významnosti) vyšly vysvětlující proměnné OUTPUT_GAP, OUTPUT_GAP(-1), PVOLBYZ, VOLBYZ a KATASTR. Mezera produktu působí pozitivně na daňové příjmy (vyšla kladná hodnota koef.). Pokud meziročně vzroste mezera produktu o 1 % (skutečný produkt je nad potenciálním produktem), pak lze očekávat nárůst daňových příjmů v průměru o 835,84 Kč na obyvatele. Pokud mezera produktu v minulém roce vzrostla o 1 %, pak za jinak nezměněných okolností lze v aktuálním roce očekávat nárůst daňových příjmů v průměru o 314,83 Kč na obyvatele – podle vysvětlující proměnné OUTPUT_GAP(-1). V předvolebním období jsou za jinak nezměněných okolností daňové příjmy vyšší o 1 115,03 Kč na obyvatele v porovnání s ostatními roky. Ve volebním období jsou daňové příjmy v porovnání s ostatními roky vyšší o 1 549,74 Kč na obyvatele. Do modelu byla zahrnuta vysvětlující proměnná KATASTR (katastrální výměra obce). Pokud vzroste katastrální výměra obce o 1 hektar, lze očekávat růst daňových příjmů o 1,082 Kč na obyvatele.

Druhý model otestoval vysvětlovanou proměnnou kapitálové příjmy (KPRIJMY). Zvoleným regresním modelem se podařilo vysvětlit 23,086 % variability vysvětlované proměnné. Model lze však podle p-hodnoty (F) považovat za statisticky významný. Byl testován vliv čtyř vysvětlujících proměnných. Statisticky významné vysvětlující proměnné vyšly pouze dvě, a to OUTPUT_GAP a VOLBYZ. Vysvětlující proměnná OUTPUT_GAP vyšla statisticky významná na 5% hladině významnosti s kladnou hodnotou koef. (je zde cyklický vývoj). Mezera produktu působí pozitivně na kapitálové příjmy. Pokud mezera produktu meziročně vzroste o 1 %, pak za jinak nezměněných okolností lze očekávat nárůst kapitálových příjmů v průměru o 28,42 Kč na obyvatele. Druhou statisticky významnou na 10% hladině významnosti je vysvětlující proměnná VOLBYZ. Ve volebním období jsou kapitálové příjmy v porovnání s ostatními roky vyšší o 106,86 Kč na obyvatele.

Tabulka 17 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnnou NPRIJMY⁽¹⁾

Vysvětlující proměnná ⁽²⁾	Vysvětlovaná proměnná ⁽³⁾	
	NPRIJMY	
	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾
const	2 184,15	<0,0001 ***
OUTPUT_GAP	105,279	<0,0001 ***
PVOLBYZ	-69,8090	0,0201 **
VOLBYZ	-24,2386	0,3553
KATASTR	0,555145	<0,0001 ***
Hausmanův test (p-hodnota) ⁽⁶⁾	0,0207782	

Pozn.: Náhodné efekty za použití 62 390 pozorování, zahrnuto 6 239 průřezových jednotek, délka časové řady = 10. Hladina významnosti 10 %, 5 % a 1 % je označena *, ** a ***.

Note: Random Effects using 62 390 observations, 6 239 cross-sectional units, time-series length = 10. The significance level of 10 %, 5 % and 1 % is marked *, ** and ***.

⁽¹⁾Results of regression analysis of panel data for variables NPRIJMY; ⁽²⁾Independent variables; ⁽³⁾Dependent variables; ⁽⁴⁾Coefficient; ⁽⁵⁾P-value; ⁽⁶⁾Hausman Test (p-value). Zdroj: Software Gretl. Vlastní zpracování.

V případě testování vysvětlované proměnné NPRIJMY byla zvolena regresní analýza panelových dat s použitím náhodných efektů (podle Hasmanova testu). Byl testován vliv čtyř vysvětlujících proměnných. Statistická významnost se potvrdila u všech proměnných (vyjma proměnné VOLBYZ). Vysvětlující proměnná OUTPUT_GAP vyšla statisticky významná na 1% hladině významnosti (kladná hodnota koef., je zde cyklický vývoj). Mezera produktu tedy působí na nedaňové příjmy pozitivně. Pokud meziročně dojde k růstu mezery produktu o 1 %, tzn. skutečný produkt je nad úrovní potenciálního produktu, pak lze očekávat nárůst nedaňových příjmů na obyvatele v průměru o 105,28 Kč. V případě vysvětlující proměnné PVOLBYZ za jinak nezměněných okolností dojde u nedaňových příjmů k poklesu o 69,81 Kč na obyvatele v porovnání s ostatními roky. Další statisticky významná na 1% hladině významnosti vyšla vysvětlující proměnná KATASTR. Pokud vzroste katastrální výměra obce o 1 hektar, pak lze očekávat nárůst nedaňových příjmů o 0,5552 Kč na obyvatele.

7.4 Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné PRIJTR, PRIJNTR a PRIJITR

Tato podkapitola zobrazuje výsledky regresní analýzy panelových dat pro vysvětlované proměnné přijaté transfery (PRIJTR), přijaté neinvestiční transfery (PRIJNTR) a přijaté investiční transfery (PRIJITR). V níže uvedených modelech byla navíc přidána vysvětlující proměnná VOLBYPS (volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR), aby bylo otestováno, zda mají volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR vliv na přijaté transfery.

Tabulka 18 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné PRIJTR, PRIJNTR a PRIJITR⁽¹⁾

Vysvětlující proměnná ⁽²⁾	Vysvětlovaná proměnná ⁽³⁾					
	PRIJTR		PRIJNTR		PRIJITR	
	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾	koef. ⁽⁴⁾	P-hodnota ⁽⁵⁾
const	4 375,93	0,0004 ***	2 448,14	<0,0001 ***	3 269,67	0,0011 ***
OUTPUT_GAP	305,663	<0,0001 ***	38,6126	0,0114 **	271,51	<0,0001 ***
OUTPUT_GAP(-1)	-492,315	<0,0001 ***	0,631182	0,9714	-491,486	<0,0001 ***
VOLBYZ	141,156	0,2184	-60,6583	0,1771	207,606	0,0487 **
VOLBYPS	-1 184,29	<0,0001 ***	-156,479	0,0006 ***	-1 023,97	<0,0001 ***
KATASTR	-0,56596	0,5112	-0,16413	0,6482	-0,51208	0,5169
POCETOBVYV	0,87541	0,0900 *				
HUSTOTA			-310,773	0,2069		
PRODOBYV					0,288438	0,3656
Koef. determinace ⁽⁶⁾	0,219385		0,311005		0,176327	
P-hodnota (F) ⁽⁷⁾	0		0		2,8E-202	

Pozn.: Pevné efekty za použití 56 151 pozorování, zahrnuto 6 239 průřezových jednotek, délka časové řady = 9. Hladina významnosti 10 %, 5 % a 1 % je označena *, ** a ***.

Note: Fixed Effects using 56 151 observations, 6 239 cross-sectional units, time-series length = 9. The significance level of 10 %, 5 % and 1 % is marked *, ** and ***.

⁽¹⁾Results of regression analysis of panel data for variables PRIJTR, PRIJNTR and PRIJITR;

⁽²⁾Independent variables; ⁽³⁾Dependent variables; ⁽⁴⁾Coefficient; ⁽⁵⁾P-value; ⁽⁶⁾R-squared;

⁽⁷⁾Probability (F-statistic). Zdroj: Software Gretl. Vlastní zpracování.

První model zobrazuje výsledky vysvětlované proměnné přijaté transfery na jednoho obyvatele v Kč (PRIJTR). Modelem se podařilo vysvětlit 21,94 % variability vysvětlované proměnné. Podle p-hodnoty (F) lze model jako celek určit statisticky významným. Vysvětlující proměnná OUTPUT_GAP vyšla statisticky významná na 1% hladině významnosti. Hodnota koeficientu vyšla kladná (je zde cyklický vývoj). Mezera produktu tedy působí pozitivně na přijaté transfery. Jestliže mezera produktu meziročně vzroste o 1 %, pak můžeme očekávat nárůst přijatých transferů o 305,66 Kč na obyvatele. Dále byla zkoumána zpožděná proměnná mezery produktu OUTPUT_GAP(-1). Pokud v loňském roce vzrostla mezera produktu o 1 %, pak lze v aktuálním roce očekávat pokles přijatých transferů o 492,32 Kč na obyvatele. V případě volebního cyklu VOLBYPS vyšla tato proměnná statisticky významná (na 1% hladině významnosti) se zápornou hodnotou koeficientu. Vysvětlující proměnná POCETOBVYV vyšla na 10% hladině významnosti. Pokud vzroste počet obyvatel o 1, pak lze očekávat nárůst přijatých transferů o 0,875 Kč na obyvatele.

Další dva modely se zaměřují na přijaté neinvestiční a investiční transfery. V případě modelu PRIJNTR se podařilo vysvětlit 31,10 % variability vysvětlované proměnné. U modelu PRIJTR se podařilo vysvětlit pouze 17,63 % variability vysvětlované proměnné. Oba modely jsou však podle p-hodnoty (F) statisticky významné. V obou modelech vyšla vysvětlující proměnná OUTPUT_GAP jako statisticky významná (hodnota koeficientů vyšla kladná). Na přijaté neinvestiční a investiční transfery působí mezera produktu pozitivně. Pokud dojde meziročně k růstu mezery produktu o 1 %, pak lze očekávat nárůst přijatých neinvestičních transferů o 38,61 Kč na obyvatele a v případě přijatých investičních transferů lze očekávat nárůst o 271,51 Kč na obyvatele. Další statisticky významnou vysvětlující proměnnou na 1% hladině významnosti je VOLBYPS (u modelu vyšly záporné hodnoty koeficientu).

7.5 Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné BVYDAJE a KVYDAJE

Tato podkapitola zobrazuje výsledky regresní analýzy panelových dat pro vysvětlované proměnné běžné výdaje (BVYDAJE) a kapitálové výdaje (KVYDAJE).

Tabulka 19 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné BVYDAJE a KVYDAJE⁽¹⁾

Vysvětlující proměnná ⁽²⁾	Vysvětlovaná proměnná ⁽³⁾			
	BVYDAJE		KVYDAJE	
	koef. ⁽⁴⁾	p-hodnota ⁽⁵⁾	koef. ⁽⁴⁾	p-hodnota ⁽⁵⁾
const	14 089,6	<0,0001 ***	4 639,03	0,0293 **
OUTPUT_GAP	708,209	<0,0001 ***	566,757	<0,0001 ***
OUTPUT_GAP(-1)			-376,676	<0,0001 ***
PVOLBYZ	42,0501	0,6534	-421,827	0,0145 **
VOLBYZ	712,509	<0,0001 ***	849,294	<0,0001 ***
HUSTOTA	-1 807,50	0,0002 ***	1 995,89	0,0383 **
POCETOBVYV	0,32387	0,4200		
KATASTR			0,456623	0,7393
PRODOBYV			-0,142467	0,7890
Koef. determinace ⁽⁶⁾	0,637421		0,316313	
P-hodnota (F) ⁽⁷⁾	0		0	

Pozn.: Model BVYDAJE – pevné efekty za použití 62 390 pozorování, zahrnuto 6 239 průřezových jednotek, délka časové řady = 10. Model KVYDAJE – pevné efekty za použití 56 151 pozorování, zahrnuto 6 239 průřezových jednotek, délka časové řady = 9. Hladina významnosti 10 %, 5 % a 1 % je označena *, ** a ***.

Note: Model BVYDAJE – Fixed Effects using 62 390 observations, 6 239 cross-sectional units, time-series length = 10. Model KVYDAJE – Fixed Effects using 56 151 observations, 6 239 cross-sectional units, time-series length = 9. The significance level of 10 %, 5 % and 1 % is marked *, ** and ***.

⁽¹⁾Results of regression analysis of panel data for variables BVYDAJE and KVYDAJE;

⁽²⁾Independent variables; ⁽³⁾Dependent variables; ⁽⁴⁾Coefficient; ⁽⁵⁾P-value; ⁽⁶⁾R-squared;

⁽⁷⁾Probability (F-statistic). Zdroj: Software Gretl. Vlastní zpracování.

První model zobrazuje výsledky vysvětlované proměnné běžné výdaje (BVYDAJE). Vysvětlující proměnné ze 63,74 % vysvětlily variabilitu vysvětlované proměnné BVYDAJE. Model jako celek lze podle p-hodnoty (F) určit jako statisticky významný. Přesto nebylo možné prokázat statistickou významnost u vysvětlujících proměnných PVOLBYZ a POCETOBVYV. Vysvětlující proměnná OUTPUT_GAP vyšla statisticky významná na 1% hladině významnosti s kladnou hodnotou koef. Mezera produktu působí pozitivně na běžné výdaje. Pokud mezera produktu meziročně vzroste o 1 %, pak lze očekávat nárůst běžných výdajů v průměru o 708,21 Kč na obyvatele. Další statisticky

významnou vysvětlující proměnnou (na 1% hladině významnosti) je proměnná VOLBYZ. Ve volebním období jsou běžné výdaje v porovnání s ostatními roky vyšší o 712,51 Kč na obyvatele. Vysvětlující proměnná, která vyšla statisticky významná na 1% hladině významnosti, je proměnná HUSTOTA (záporná hodnota koef.). Pokud vzroste hustota osídlení (počet osob na hektar) o 1, pak za jinak nezměněných okolností lze očekávat pokles běžných výdajů v průměru o 1 807,50 Kč na obyvatele.

Druhý model byl zaměřen na kapitálové výdaje (KVYDAJE). Vysvětlující proměnné ze 31,63 % vysvětlily variabilitu vysvětlované proměnné KVYDAJE. Model jako celek lze podle p-hodnoty (F) určit statisticky významným. Statistickou významnost se podařilo prokázat u vysvětlujících proměnných OUTPUT_GAP, OUTPUT_GAP(-1), PVOLBYZ, VOLBYZ a HUSTOTA. Vysvětlující proměnná OUTPUT_GAP vyšla statisticky významná na 1% hladině významnosti s kladnou hodnotou koef. (je zde cyklický vývoj). Mezera produktu působí pozitivně na kapitálové výdaje. Pokud mezera produktu vzroste o 1 % (skutečný produkt bude nad potenciálním), pak za jinak nezměněných okolností lze očekávat nárůst kapitálových výdajů v průměru o 566,76 Kč na obyvatele. Statisticky významné vyšly vysvětlující proměnné předvolební období do zastupitelstev (PVOLBYZ) a volební období do zastupitelstev (VOLBYZ). Je zde patrný vliv politického cyklu. V předvolebním období jsou kapitálové výdaje nižší o 421,83 Kč na obyvatele. Naopak ve volebním období jsou kapitálové výdaje v porovnání s ostatními roky vyšší o 849,29 Kč na obyvatele. Další vysvětlující proměnnou, která vyšla statisticky významná na 5% hladině významnosti, představuje proměnná HUSTOTA (kladná hodnota koef.). Pokud vzroste hustota osídlení (počet osob na hektar) o 1, pak za jinak nezměněných okolností lze očekávat růst kapitálových výdajů v průměru o 1 995,89 Kč na obyvatele.

7.6 Vyhodnocení stanovených hypotéz

V této podkapitole dojde ke shrnutí získaných výsledků z provedené regresní analýzy panelových dat se zaměřením na vysvětlující proměnnou OUTPUT_GAP (mezera produktu). Celkem bylo vybráno dvanáct vysvětlovaných proměnných. Cílem diplomové práce bylo posoudit vliv hospodářského cyklu na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí ČR.

V kapitole 5 byla stanovena hlavní výzkumná hypotéza diplomové práce, která zní: **Hospodářský cyklus má vliv na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí ČR.** Dále byla uvedena Tabulka 4, ve které byla stanovena předpokládaná znaménka regresního

koeficientu vysvětlující proměnné mezery produktu (OUTPUT_GAP). Tabulka 20 zobrazuje výsledné hodnoty a znaménka koeficientu z provedené regresní analýzy panelových dat vysvětlující proměnné mezera produktu OUTPUT_GAP.

Tabulka 20 – Výsledné hodnoty a znaménka koeficientu vysvětlující proměnné mezera produktu (OUTPUT_GAP)⁽¹⁾

Vysvětlovaná proměnná ⁽²⁾	Koeficient vysvětlující proměnné OUTPUT_GAP ⁽³⁾	Znaménko koeficientu ⁽⁴⁾	
		předpokládané ⁽⁵⁾	odhadnuté ⁽⁶⁾
DPRIJMY	835,837 ***	+	+
DPFO	-22,692 ***	+	-
DPPO	69,119 ***	+	+
DPH	362,564 ***	+	+
DANNEM	30,1115 ***	-	+
NPRIJMY	105,279 ***	+ / -	+
KPRIJMY	28,4193 **	+ / -	+
PRIJTR	305,663 ***	-	+
PRIJNTR	38,6126 **	-	+
PRIJTR	271,51 ***	-	+
BVYDAJE	708,209 ***	+	+
KVYDAJE	566,757 ***	+	+

Pozn.: Hladina významnosti 10 %, 5 % a 1 % je označena *, ** a ***.

Note: The significance level of 10 %, 5 % and 1 % is marked *, ** and ***.

⁽¹⁾Estimated values and signs of the regression coefficient output gap (OUTPUT_GAP);

⁽²⁾Selected variable; ⁽³⁾Coefficient explaining the OUTPUT_GAP variable; ⁽⁴⁾Coefficient sign;

⁽⁵⁾Expected; ⁽⁶⁾Estimated. Zdroj: Software Gretl. Vlastní zpracování.

Provedenou ekonometrickou analýzou (regresní analýza panelových dat) se podařila prokázat statistická významnost hospodářského cyklu na všech zvolených vysvětlovaných proměnných. Níže je uveden komentář o výsledku jednotlivých vysvětlovaných proměnných.

U daňových příjmů bylo předpokládáno kladné znaménko koeficientu mezery produktu. Po provedené analýze vyšlo znaménko koeficientu mezery produktu stejné jako předpokládané (kladné). Mezera produktu tedy působí pozitivně na daňové příjmy. Jestliže mezera produktu meziročně vzroste o 1 %, pak daňové příjmy vzrostou o 835,84 Kč na obyvatele. Na daních je vybráno více, pokud roste ekonomika ČR (domácnostem se zvyšují příjmy). Stanovenou hypotézu lze potvrdit.

Z daňových příjmů byly dále detailně testovány položky: DPFO, DPPO, DPH a daň z nemovitých věcí (DANNEM). U vysvětlovaných proměnných DPPO a DPH vyšlo odhadnuté znaménko koeficientu proměnné mezera produktu stejné jako předpokládané, tedy kladné (viz Tabulka 20). Mezera produktu působí na DPPO a DPH pozitivně. Pokud vzroste mezera produktu o 1 %, pak vzrostou příjmy z DPPO o 69,12 Kč na obyvatele. V případě DPH s růstem mezery produktu o 1 % lze očekávat nárůst příjmů z DPH o 362,56 Kč na obyvatele. Stanovené hypotézy pro DPPO a DPH lze potvrdit. U vysvětlované proměnné DPFO bylo předpokládané kladné znaménko regresního koeficientu vysvětlující proměnné OUTPUT_GAP. Odhadnuté znaménko však vyšlo záporné, což znamená, že pokud vzroste mezera produktu o 1 %, pak příjmy z DPFO klesnou o 22,69 Kč na obyvatele (mezera produktu tedy působí negativně na příjmy z DPFO). Hypotéza stanovená u DPFO se proto zamítá.

Záporné znaménko koeficientu u proměnné mezera produktu bylo předpokládáno u vysvětlované proměnné DANNEM. Tato proměnná vyšla statisticky významná na 1% hladině významnosti s kladnou hodnotou koeficientu. Jestliže dojde k růstu mezery produktu o 1 %, pak za jinak nezměněných okolností lze očekávat růst příjmů z daně z nemovitých věcí o 30,11 Kč na obyvatele. Obce tedy v době hospodářské recese nezvyšují koeficienty pro daň z nemovitých věcí, aby do svých rozpočtů získaly více peněžních prostředků. V tomto případě se stanovená hypotéza zamítá.

Dalšími testovanými příjmovými položkami byly proměnné NPRIJMY a KPRIJMY. Předpokládané znaménko nebylo u vysvětlující proměnné OUTPUT_GAP přesně stanovené, jelikož vliv hospodářského cyklu na nedaňové a kapitálové příjmy může působit oběma směry (pozitivně či negativně). Mezera produktu působí na nedaňové příjmy pozitivně, jelikož znaménko koeficientu vyšlo kladně. Pokud vzroste mezera produktu o 1 %, pak nedaňové příjmy vzrostou o 105,28 Kč na obyvatele. V případě kapitálových příjmů znaménko mezery produktu vyšlo také kladné (je zde cyklický vývoj). V případě růstu mezery produktu o 1 % vzrostou kapitálové příjmy o 28,42 Kč na obyvatele.

Předpokladem u přijatých transferů bylo, že v období recese může dojít ke snížení daňových příjmů. Tento pokles lze zmírnit přijatými transfery, které jsou z převážné většiny poskytovány ze státního rozpočtu. Předpokládané znaménko regresního koeficientu u OUTPUT_GAP bylo záporné. Analýzou však bylo potvrzeno, že mezera produktu působí pozitivně na přijaté transfery (PRIJTR). Pokud dojde k meziročnímu růstu mezery

produktu o 1 %, pak lze očekávat nárůst přijatých transferů o 305,66 Kč na obyvatele. Stanovená hypotéza se zamítá.

Přijaté transfery byly dále testovány odděleně podle seskupení položek 41 (přijaté neinvestiční transfery) a 42 (přijaté investiční transfery). U přijatých neinvestičních i investičních transferů bylo předpokládáno záporné znaménko koeficientu mezery produktu. V obou testovaných modelech vyšla vysvětlující proměnná OUTPUT_GAP statisticky významná. Nárůst přijatých neinvestičních transferů o 38,61 Kč na obyvatele lze očekávat v případě růstu mezery produktu o 1 %. U přijatých investičních transferů lze očekávat nárůst těchto příjmů o 271,51 Kč na obyvatele. Stanovené hypotézy pro přijaté neinvestiční a investiční transfery se zamítají.

Na výdajové straně rozpočtů obcí byly testovány běžné a kapitálové výdaje. U běžných výdajů převažují tzv. mandatorní výdaje, které musí být každoročně vynaloženy. Hospodářský cyklus by neměl ovlivňovat velikost běžných výdajů. U běžných výdajů bylo předpokládáno kladné znaménko koeficientu mezery produktu. Provedenou analýzou bylo zjištěno, že mezera produktu působí pozitivně na běžné výdaje (znaménko koef. vyšlo kladně). Pokud vzroste mezera produktu o 1 %, pak lze očekávat nárůst běžných výdajů o 708,21 Kč. Stanovená hypotéza se nezamítá.

Kapitálové výdaje na rozdíl od běžných výdajů představují jednorázové a neopakující se výdaje, které jsou používány na financování dlouhodobých investičních potřeb. Obec tedy může rozhodnout, zda investiční akce provede či nikoliv. Jelikož se od obcí neočekává provádění proticyklické politiky, předpokládá se, že v době hospodářské recese dojde ke snížení kapitálových výdajů (obce odloží investiční akce, a tím tak zlepší saldo rozpočtu). U kapitálových výdajů bylo předpokládáno kladné znaménko koeficientu mezery produktu (předpoklad cyklického vývoje). Podařila se prokázat statistická významnost vysvětlující proměnné OUTPUT_GAP. Pokud vzroste mezera produktu o 1 %, pak lze očekávat nárůst kapitálových výdajů v průměru o 566,76 Kč na obyvatele. Stanovená hypotéza se nezamítá.

Na základě výše uvedených skutečností se hlavní hypotéza diplomové práce nezamítá. Hospodářský cyklus má vliv na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí.

7.7 Diskuse

V této podkapitole lze shrnout dosažené výsledky s uvedenými studiemi, které jsou popsány v kapitole 4. Spacek & Dvorakova (2011) uvedli, že recese měla negativní dopad

zejména na daňové příjmy. Také Matej (2020) konstatoval, že vlivem hospodářské recese poklesly daňové příjmy obcí ČR. Tuto skutečnost lze potvrdit i z dosažených výsledků diplomové práce. U daňových příjmů lze očekávat cyklický vývoj. Pokud vzroste mezera produktu, pak lze očekávat růst daňových příjmů a naopak. Autor Matej (2020) dále uvedl, že celkové příjmy by měly mít rostoucí trend z důvodu nárůstu přijatých transferů. U přijatých transferů vyšlo znaménko regresního koeficientu proměnné mezera produktu kladné, což znamená, že s růstem mezery produktu lze očekávat nárůst přijatých transferů a naopak. Provedenou analýzou nebylo potvrzeno, že by v období hospodářské recese byl výpadek příjmů kompenzován přijatými transfery.

Podle Spacka & Dvorakove (2011) byly ve sledovaném období let 2007 až 2009 dominantní běžné výdaje oproti kapitálovým. V podkapitole 6.2.3 byl zobrazen vývoj běžných a kapitálových výdajů v letech 2006 až 2019. Ve sledovaném období převažovaly běžné výdaje obcí ČR.

U jednotlivých vysvětlovaných proměnných byl také zkoumán vliv politického cyklu na rozpočty obcí ČR. Zda politický cyklus ovlivňuje velikost výdajů, zkoumali Plaček et al. (2016). Časová řada byla zvolena v letech 2003 až 2013. V předvolebních obdobích politici provádějí pozitivní opatření (s cílem získat hlasy od voličů), po volbách řeší nepopulární problémy spojené s přechozími rozhodnutími. Politici k získání volebních hlasů využívají veřejné investice a projekty (kapitálové výdaje v předvolebních obdobích rostou). Autoři dodali, že rostoucí výdaje byly zaznamenány u obcí s více než 50 000 obyvatel. Pokud se zaměříme pouze na kapitálové výdaje, pak lze potvrdit, že politický cyklus má vliv na kapitálové výdaje obcí ČR, avšak s rozdílným výsledkem, než uvedli autoři Plaček et al. (2016) ve své studii. Z výsledné regresní analýzy panelových dat lze v předvolebním období u obcí ČR očekávat pokles kapitálových výdajů na obyvatele a ve volebním období naopak růst těchto výdajů na obyvatele.

8 Závěr

Cílem diplomové práce bylo posoudit vliv hospodářského cyklu na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí v ČR. Diplomová práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. Po teoretické části byla popsána metodika práce, podle které bylo postupováno při zpracování praktické části (tato část byla rozdělena do dvou úseků).

V prvním úseku praktické části byl analyzován hospodářský cyklus a rozpočty obcí ČR v letech 2006 až 2019 prostřednictvím popisné statistiky. Příjmy a výdaje byly zobrazeny v druhovém třídění po konsolidaci. Bylo zjištěno, že v případě hospodářského cyklu za sledované období let 2006 až 2019, který byl zobrazen produkční mezerou, dochází ke střídání fází expanze a recese v nepravidelných intervalech. Dále byl sledován vývoj míry nezaměstnanosti a míry inflace. V případě, kdy se ekonomika nacházela v recesi (roky 2009 až 2014), míra nezaměstnanosti nabývala vyšších hodnot. Naopak pokud ekonomika byla v expanzi (roky 2017 až 2019), míra nezaměstnanosti vykazovala nižší hodnoty. V případě vývoje míry inflace nelze jednoznačně říct, že v období expanze míra inflace rostla a v období recese klesala.

V případě analýzy příjmů obcí ČR bylo zjištěno, že nejvyšší podíl na celkových příjmech měly daňové příjmy (třída 1). Tento podíl v roce 2019 činil 67,25 %. Daňové příjmy měly ve sledovaném období spíše rostoucí trend. Nejvýznamnější položkou daňových příjmů za sledované období let 2006 až 2019 byly příjmy z DPH. Po daňových příjmech následuje s druhým nejvyšším podílem na celkových příjmech třída 4 (přijaté transfery). V případě výdajů obcí ČR převažujícími výdaji byly běžné výdaje (třída 5). Za sledované období se běžné výdaje podílely na celkových výdajích v průměru ze 70 %. Nejvýznamnější skupinou běžných výdajů byly nákupy vody, paliv, energie, služeb a ostatní nákupy (podseskupení položek 515, 516, 517). Pokud se zaměříme na kapitálové výdaje obcí ČR, za sledované období se podílely na celkových výdajích v průměru ze 30 %. Nejvyšší podíl na celkových kapitálových výdajích představovaly investiční nákupy a související výdaje (INVNAK).

Pro druhý úsek praktické části byla využita ekonometrická analýza pomocí regresní analýzy panelových dat. V metodice byly stanoveny hypotézy, které byly prostřednictvím ekonometrické analýzy zkoumány. Dále byla stanovena hlavní výzkumná hypotéza diplomové práce, která zní: **Hospodářský cyklus má vliv na příjmovou a výdajovou část**

rozpočtů obcí ČR. Pro analýzu vlivu hospodářského cyklu na rozpočty obcí bylo vybráno 6 239 obcí ČR v letech 2010 až 2019. Celkem bylo vybráno dvanáct vysvětlovaných proměnných, a to: daňové příjmy, daň z příjmů fyzických osob (DPFO), daň z příjmů právnických osob (DPPO), daň z přidané hodnoty (DPH), daň z nemovitých věcí, nedaňové příjmy, kapitálové příjmy, přijaté transfery, přijaté neinvestiční transfery, přijaté investiční transfery, běžné výdaje a kapitálové výdaje.

Regresní analýzou panelových dat se podařilo prokázat statistická významnost hospodářského cyklu (prostřednictvím mezery produktu) na všech zvolených vysvětlovaných proměnných. Mezera produktu působí pozitivně na daňové příjmy. Pokud dojde v ekonomice k hospodářskému růstu, pak daňové příjmy obcí ČR rostou. Shodný výsledek vyšel také u DPPO, DPH a daně z nemovitých věcí, jelikož se jedná o jednotlivé položky daňových příjmů. Mezera produktu však působí negativně na DPFO. Pokud mezera produktu vzroste, pak lze očekávat pokles příjmů z DPFO. Dále byly testovány nedaňové a kapitálové příjmy. Mezera produktu působí na nedaňové a kapitálové příjmy pozitivně, jelikož hodnota koeficientu u mezery produktu vyšla kladně. Analýzou bylo dále potvrzeno, že mezera produktu působí pozitivně na přijaté transfery. Pokud dojde k meziročnímu růstu mezery produktu, pak lze očekávat nárůst přijatých transferů. Přijaté transfery byly detailně testovány z hlediska neinvestičního a investičního. Mezera produktu působí na přijaté neinvestiční a investiční transfery pozitivně. S růstem mezery produktu rostou obcím ČR tyto příjmy.

Na výdajové straně rozpočtů obcí ČR byly testovány běžné a kapitálové výdaje. Provedenou analýzou bylo zjištěno, že mezera produktu působí pozitivně na běžné výdaje (znaménko koeficientu vyšlo kladně). Kapitálové výdaje představují jednorázové a neopakující se výdaje, které obce vynakládají na financování dlouhodobých investičních potřeb. Obce tedy mohou rozhodnout, zda investiční akce provedou či nikoliv. Analýzou byla prokázána statistická významnost vysvětlující proměnné OUTPUT_GAP. Pokud vzroste mezera produktu, pak lze očekávat nárůst kapitálových výdajů obcí ČR.

Na základě dosažených výsledků se hlavní hypotéza diplomové práce nezamítá. Hospodářský cyklus má vliv na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí ČR. Jelikož byly analyzovány všechny obce ČR, bylo by vhodné provést další analýzu vlivu hospodářského cyklu na rozpočty obcí. Obce by mohly být rozděleny do skupin podle počtu obyvatel. Zkoumalo by se například, zda má hospodářský cyklus větší vliv na obce s nižším

počtem obyvatel či nikoliv. Dále by mohla být využita místo mezery produktu jiná vysvětlující proměnná pro zobrazení hospodářského cyklu. Téma hospodářského cyklu patří mezi aktuální témata. Hlavním přínosem této diplomové práce je pochopení, jaký vliv má hospodářský cyklus na příjmovou a výdajovou část rozpočtů obcí ČR.

9 Summary and keywords

Public budgets are affected by a number of economic and institutional variables. The aim of the diploma thesis is to assess the impact of the economic cycle on the revenue and expenditure part of municipal budgets in the Czech Republic. The theoretical part describes the structure of the municipal budgets, factors affecting revenues and expenditures of municipalities and also defines the economic cycle and its phases.

The practical part is divided into two sections. The first section shows the development of the economic cycle in the Czech Republic and the development of revenues and expenditures of Czech municipalities in the years 2006 to 2019. The second section is an econometric analysis of the behavior of Czech municipal budgets depending on the economic cycle. Data for the second section of the practical part are obtained from publicly available databases such as ARIS, ÚFIS, AMECO database and MONITOR of the Ministry of Finance of the Czech Republic. In total 6 239 municipalities of the Czech Republic were analysed for the reporting period 2010 to 2019. A total of 12 explained variables were determined, namely: tax revenues, personal income tax, corporate income tax, value added tax, real estate tax, non-tax revenues, capital revenues, received transfers, received non-investment transfers, received investment transfers, current expenditures and capital expenditures.

The dependence between the explained variable and the explanatory variable is examined using the regression analysis of the panel data. The economic cycle was found to affect all of the selected explanatory variables. The main hypothesis of the diploma thesis is not rejected. The economic cycle affects the revenue and expenditure part of the municipal budgets in the Czech Republic.

Keywords: economic cycle (business cycle), revenues and expenditures of Czech municipalities, municipalities of the Czech Republic, econometric analysis, regression analysis of panel data

JEL Classification: E32, H72

10 Seznam použitých zdrojů

- [1.] *AMECO database*. European Commission. Retrieved December 20, 2020, from https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/macro-economic-database-ameco/ameco-database_en#database
- [2.] Blöchliger, H., Charbit, C., Campos, J. M. P., & Vammalle, C. (2010). *Sub-central Governments and the Economic Crisis: Impact and Policy Responses*. OECD, Economics Department, OECD Economics Department Working Papers: 752. <https://doi.org/10.1787/18151973>
- [3.] Brčák, J., Sekerka, B., & Stará, D. (2014). *Makroekonomie - teorie a praxe*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- [4.] *Česká republika od roku 1989 v číslech - 2016*. (2017). Český statistický úřad. Retrieved October 25, 2020, from <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-w0i9dxmghn>
- [5.] EUROPEAN COMMISSION. (2018). *Report on Public Finances in EMU 2017*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2765/25626>
- [6.] Fiskální výhled České republiky - listopad 2014. (2014). <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/fiskalni-vyhled/2014/fiskalni-vyhled-listopad-2014-19775>
- [7.] Hospodaření rozpočtů územních samosprávných celků, dobrovolných svazků obcí a regionálních rad regionů soudržnosti za rok 2013. (2015), 28. <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/uzemni-rozpocety/statni-zaverecny-ucet-uzemnich-rozpocetu/2013/szu-uzemnich-rozpocetu-2013-21890>
- [8.] Hospodaření rozpočtů územních samosprávných celků, dobrovolných svazků obcí a Regionálních rad regionů soudržnosti za rok 2019. (2020), 28. <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/uzemni-rozpocety/statni-zaverecny-ucet-uzemnich-rozpocetu/2019/statni-zaverecny-ucet-uzemnich-rozpocetu-39594>
- [9.] Hušek, R. (2007). *Ekonometrická analýza*. Oeconomica.
- [10.] Hamerníková, B., & Maaytová, A. (2010). *Veřejné finance* (2., aktualiz. vyd). Wolters Kluwer Česká republika.
- [11.] Holman, R. (2011). *Ekonomie* (5. vyd). C.H. Beck.
- [12.] Holman, R. (2010). *Makroekonomie: středně pokročilý kurz* (2. vyd). C.H. Beck.
- [13.] Jílek, M. (2008). *Fiskální decentralizace, teorie a empirie*. ASPI.

- [14.] Kaminsky, G. L., Reinhart, C. M., & Végh, C. A. (2004). When It Rains, It Pours: Procyclical Capital Flows and Macroeconomic Policies. *Nber Macroeconomics Annual*, 19, 11-53. <https://doi.org/10.1086/ma.19.3585327>
- [15.] Kadeřábková, J., & Peková, J. (2012). *Územní samospráva - udržitelný rozvoj a finance*. Wolters Kluwer Česká republika.
- [16.] Kliková, C., & Kotlán, I. (2006). *Hospodářská politika: aktualizované vydání* (Vyd. 2). Institut vzdělávání Sokrates.
- [17.] Matej, M. (2020). Hospodaření územních rozpočtů v roce 2020 a výhled do roku 2021. *Obec a finance: odborné periodikum pro ekonomické otázky obcí*, 2020(5). <http://www.obecafinance.cz/reserse.asp?rok=2020&cislo=5>
- [18.] *MONITOR - O APLIKACI*. Monitor. Retrieved December 20, 2020, from <https://monitor.statnipokladna.cz/o-aplikaci>
- [19.] Novák, P. (2007). Analýza panelových dat. *Acta Oeconomica Pragensia*, 15(1), 71 - 78.
- [20.] Plaček, M., Půček, M., Ochrana, F., Křápek, M., & Matějová, L. (2016). Political Business Cycle in the Czech Republic: Case of Municipalities. *Prague Economic Papers*, 25(3), 304-320. <https://doi.org/10.18267/j.pep.566>.
- [21.] Peková, J. (2008). *Veřejné finance: úvod do problematiky* (4., aktualiz. a rozš. vyd). ASPI.
- [22.] Peková, J., Pilný, J., & Jetmar, M. (2008). *Veřejná správa a finance veřejného sektoru* (3., aktualiz. a rozš. vyd). ASPI.
- [23.] Peková, J. (2011). *Finance územní samosprávy: teorie a praxe v ČR*. Wolters Kluwer Česká republika.
- [24.] Provazníková, R. (2015). *Financování měst, obcí a regionů: teorie a praxe* (3. aktualizované a rozšířené vydání). Grada Publishing.
- [25.] Pavelka, T. (2007). *Makroekonomie: základní kurz* (3. vyd). Melandrium.
- [26.] *Recese, deprese - Metodika*. Český statistický úřad. Retrieved March 23, 2021, from https://www.czso.cz/csu/czso/recese_deprese.
- [27.] Slaný, A. (2003). *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. C.H. Beck.
- [28.] Sedmihradská, L. (2015). *Rozpočtový proces obcí*. Wolters Kluwer.
- [29.] Soukup, J., Pošta, V., Neset, P., & Pavelka, T. (2018). *Makroekonomie* (3. aktualizované a doplněné vydání). Management Press.

- [30.] Spacek, D., & Dvorakova, P. (2011). Impact of Economic Crisis on Municipal Budgets in the Czech Republic. *European Research Studies Journal*, XIV(1), 29-44. <https://doi.org/10.35808/ersj/308>

Zákony:

- [1.] Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- [2.] Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů
- [3.] Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů
- [4.] Zákon č. 338/1992 Sb., České národní rady o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů
- [5.] Zákon č. 565/1990 Sb., České národní rady o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- [6.] Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů (Příloha č. 1: Druhové členění rozpočtové skladby)

Seznam zkratek

Zkratka	Celý název
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	Daň z přidané hodnoty
DPFO	Daň z příjmů fyzických osob
DPPO	Daň z příjmů právnických osob
HDP	Hrubý domácí produkt
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
EU	Evropská unie
MFČR	Ministerstvo financí České republiky
Regionální rada	Regionální rada regionů soudržnosti
KONSCP	Konsolidované celkové příjmy
KONSCV	Konsolidované celkové výdaje
SALDO	Saldo příjmů a výdajů (po konsolidaci)
DPRIJMY	Daňové příjmy
DANEM	Daň z nemovitých věcí
POPL	Daně a poplatky z vybraných činností a služeb
NPRIJMY	Nedaňové příjmy
KPRIJMY	Kapitálové příjmy
PRIJTR	Přijaté transfery
KONSBV	Konsolidované běžné výdaje
BVYDAJE	Běžné výdaje na jednoho obyvatele
KONSKV	Konsolidované kapitálové výdaje
KVYDAJE	Kapitálové výdaje na jednoho obyvatele
PLATY	Platy a ostatní platby za provedenou práci
MAT	Nákup materiálu
UROKY	Úroky vlastní
NAKUPY	Nákup vody, paliv, energie, služeb a ostatní nákupy
DOPRAVA	Výdaje na dopravní územní obslužnost
NEINTRPS	Neinvestiční transfery podnikatelským subjektům
NEINTRNO	Neinvestiční transfery neziskovým a podobným organizacím
NEINTRPO	Neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím
NEINTRO	Neinvestiční transfery obyvatelstvu
SDAVKY	Sociální dávky
INVNAK	Investiční nákupy a související výdaje
AKCIE	Nákup akcií a majetkových podílů
INVTRPS	Investiční transfery podnikatelským subjektům

Zkratka	Celý název
INVTRNO	Investiční transfery neziskovým a podobným organizacím
INVTRPO	Investiční transfery příspěvkovým organizacím
POCETOBYV	Počet obyvatel v jednotlivých obcích ČR
OUTPUT_GAP	Mezera produktu
EMU	Evropská měnová unie
DM	Dlouhodobý majetek
MS	Microsoft
PRIJNTR	Přijaté neinvestiční transfery
PRIJITR	Přijaté investiční transfery
PVOLBYZ	Volby do zastupitelstev obcí – předvolební období
VOLBYZ	Volby do zastupitelstev obcí
VOLBYP	Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
PRODOBYV	Produktivní obyvatelstvo ve věku 15-64 let
KATASTR	Katastrální výměra obce
HUSTOTA	Hustota osídlení
SAZBA_DPH_2012	Změna sazby DPH v roce 2012
SAZBA_DPH_2013	Změna sazby DPH v roce 2013
SAZBA_DPH_2015	Změna sazby DPH v roce 2015
PODIL_DPH_2012	Změna podílu obcí na sdílených daních u DPH v roce 2012
PODIL_DPH_2013	Změna podílu obcí na sdílených daních u DPH v roce 2013
PODIL_DPH_2017	Změna podílu obcí na sdílených daních u DPH v roce 2017
PODIL_DPH_2018	Změna podílu obcí na sdílených daních u DPH v roce 2018
PODIL_DPFO_2013	Změna podílu obcí na sdílených daních u DPFO v roce 2013
PODIL_DPPO_2013	Změna podílu obcí na sdílených daních u DPPO v roce 2013

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Tabulka 1 – Elasticita cyklicky citlivých položek příjmů vládního sektoru k produkční mezeře ⁽¹⁾	27
Tabulka 2 – Elasticita cyklicky citlivých položek výdajů vládního sektoru k produkční mezeře ⁽¹⁾	28
Tabulka 3 – Počet obcí v ČR v letech 2006 až 2019 ⁽¹⁾	38
Tabulka 4 – Předpokládaná znaménka regresního koeficientu proměnné mezera produktu (OUTPUT_GAP) ⁽¹⁾	49
Tabulka 5 – Produkční mezera v ČR v letech 2006 až 2020 ⁽¹⁾	50
Tabulka 6 – Nezaměstnanost a míra inflace v letech 2006 až 2019 ⁽¹⁾	52
Tabulka 7 – Celkové konsolidované příjmy a výdaje obcí ČR v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč) ⁽¹⁾	53
Tabulka 8 – Příjmy obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč) ⁽¹⁾	56
Tabulka 9 – Podíl daňových příjmů na celkových příjmech obcí ČR v letech 2006 až 2019 ⁽¹⁾	56
Tabulka 10 – Daňové příjmy obcí ČR v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč) ⁽¹⁾	57
Tabulka 11 – Výdaje obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč) ⁽¹⁾	59
Tabulka 12 – Konsolidované běžné výdaje dle druhového členění obcí ČR v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč) ⁽¹⁾	61
Tabulka 13 – Konsolidované kapitálové výdaje obcí ČR dle druhového členění v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč) ⁽¹⁾	63
Tabulka 14 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné DPFO, DPPO a DANNEM ⁽¹⁾	65
Tabulka 15 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnnou DPH ⁽¹⁾	68
Tabulka 16 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné DPRIJMY a KPRIJMY ⁽¹⁾	70
Tabulka 17 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnnou NPRIJMY ⁽¹⁾	72
Tabulka 18 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné PRIJTR, PRIJNTR a PRIJTR ⁽¹⁾	73
Tabulka 19 – Výsledky regresní analýzy panelových dat pro proměnné BVYDAJE a KVVYDAJE ⁽¹⁾	75

Tabulka 20 – Výsledné hodnoty a znaménka koeficientu vysvětlující proměnné mezera produktu (OUTPUT_GAP) ⁽¹⁾	77
Graf 1 – Podíl jednotlivých příjmů na celkových příjmech v roce 2019 (v %) ⁽¹⁾	12
Graf 2 – Podíl jednotlivých výdajů na celkových výdajích v roce 2019 (v %) ⁽¹⁾	17
Graf 3 – Vývoj produkční mezery v ČR v letech 2006 až 2020 ⁽¹⁾	51
Graf 4 – Vývoj celkových konsolidovaných příjmů a výdajů obcí ČR v letech 2006 až 2019 ⁽¹⁾	54
Graf 5 – Vývoj výdajů obcí ČR dle druhového třídění v letech 2006 až 2019 (v mil. Kč) ⁽¹⁾	59
Obrázek 1 – Čtyřfázový model ekonomického cyklu ⁽¹⁾	26

Přílohy

Příloha č. 1: Výsledky modelů panelové regrese

Model 1: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
Délka časové řady = 9
Závisle proměnná: DPFO

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	193,703	4,37824	44,24	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	-22,6917	1,83417	-12,37	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	-8,10222	2,00213	-4,047	<0,0001	***
PVOLBYZ	-91,0029	5,59570	-16,26	<0,0001	***
VOLBYZ	-91,3432	5,50684	-16,59	<0,0001	***
PODIL_DPFO_20	46,1188	6,03497	7,642	<0,0001	***
13					
LSDV R-squared	0,373197	Within R-squared		0,021606	
LSDV F(6243, 49907)	4,759647	P-hodnota(F)		0,000000	

Model 2: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
Délka časové řady = 9
Závisle proměnná: DPPO

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	1805,03	3,32297	543,2	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	69,1192	1,39208	49,65	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	66,9385	1,51956	44,05	<0,0001	***
PVOLBYZ	-167,079	4,24698	-39,34	<0,0001	***
VOLBYZ	-143,153	4,17954	-34,25	<0,0001	***
PODIL_DPPO_20	924,712	4,58037	201,9	<0,0001	***
13					
LSDV R-squared	0,946594	Within R-squared		0,682941	
LSDV F(6243, 49907)	141,6896	P-hodnota(F)		0,000000	

Model 3: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
Délka časové řady = 9
Závisle proměnná: DANNEM

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	1366,60	31,9882	42,72	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	30,1115	1,17532	25,62	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	-3,83700	1,36042	-2,820	0,0048	***
VOLBYZ	10,1567	3,46642	2,930	0,0034	***
PVOLBYZ	4,25725	3,51716	1,210	0,2261	
KATASTR	0,0608954	0,0260058	2,342	0,0192	**
13					
LSDV R-squared	0,956978	Within R-squared		0,034393	
LSDV F(6243, 49907)	177,8211	P-hodnota(F)		0,000000	

Model 4: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 9
 Závisle proměnná: DPH

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	4808,25	5,11930	939,2	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	362,564	3,14670	115,2	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	162,727	3,64227	44,68	<0,0001	***
PVOLBYZ	578,424	9,41698	61,42	<0,0001	***
VOLBYZ	944,601	9,28140	101,8	<0,0001	***
LSDV R-squared	0,930970	Within R-squared		0,636519	
LSDV F(6242, 49908)	107,8318	P-hodnota(F)		0,000000	

Model 5: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 9
 Závisle proměnná: DPH

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	3698,61	10,8697	340,3	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	-83,2312	7,51084	-11,08	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	107,887	4,97436	21,69	<0,0001	***
PVOLBYZ	-635,064	20,6419	-30,77	<0,0001	***
VOLBYZ	-224,905	14,0220	-16,04	<0,0001	***
PODIL_DPH_201	-313,985	16,1079	-19,49	<0,0001	***
2					
PODIL_DPH_201	1713,65	16,3055	105,1	<0,0001	***
3					
PODIL_DPH_201	1547,51	38,6014	40,09	<0,0001	***
7					
PODIL_DPH_201	419,372	22,0538	19,02	<0,0001	***
8					
LSDV R-squared	0,956330	Within R-squared		0,770052	
LSDV F(6246, 49904)	174,9682	P-hodnota(F)		0,000000	

Model 6: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 9
 Závisle proměnná: DPH

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	4069,90	9,15809	444,4	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	502,548	6,26044	80,27	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	145,160	3,87576	37,45	<0,0001	***
PVOLBYZ	-419,609	11,1740	-37,55	<0,0001	***
VOLBYZ	-109,402	11,9107	-9,185	<0,0001	***
SAZBA_DPH_201	382,494	15,7609	24,27	<0,0001	***
2					
SAZBA_DPH_201	2062,95	15,7998	130,6	<0,0001	***
3					
SAZBA_DPH_201	-1387,10	24,2605	-57,18	<0,0001	***
5					
LSDV R-squared	0,956304	Within R-squared	0,769915		
LSDV F(6245, 49905)	174,8907	P-hodnota(F)	0,000000		

Model 7: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 9
 Závisle proměnná: DPRIJMY

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	11769,5	352,597	33,38	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	835,837	11,0696	75,51	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	314,828	12,8123	24,57	<0,0001	***
VOLBYZ	1549,74	32,6449	47,47	<0,0001	***
PVOLBYZ	1115,03	33,1227	33,66	<0,0001	***
KATASTR	1,08227	0,245240	4,413	<0,0001	***
POCETOBVYV	-0,182571	0,146989	-1,242	0,2142	
LSDV R-squared	0,913245	Within R-squared	0,395290		
LSDV F(6244, 49906)	84,13649	P-hodnota(F)	0,000000		

Model 8: Pevné efekty, za použití 62390 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 10
 Závisle proměnná: KPRIJMY

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	837,121	596,307	1,404	0,1604	
OUTPUT_GAP	28,4193	12,5996	2,256	0,0241	**
VOLBYZ	106,859	59,0928	1,808	0,0706	*
PVOLBYZ	18,2832	67,6658	0,2702	0,7870	
KATASTR	-0,0389624	0,484852	-0,08036	0,9360	
LSDV R-squared	0,230864	Within R-squared	0,000142		
LSDV F(6242, 56147)	2,699949	P-hodnota(F)	0,000000		

Model 9: Náhodné efekty (GLS), za použití 62390 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 10
 Závisle proměnná: NPRIJMY

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>z</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	2184,15	72,2238	30,24	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	105,279	5,58654	18,85	<0,0001	***
VOLBYZ	-24,2386	26,2222	-0,9244	0,3553	
PVOLBYZ	-69,8090	30,0259	-2,325	0,0201	**
KATASTR	0,555145	0,0393169	14,12	<0,0001	***

Model 10: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 9
 Závisle proměnná: PRIJTR

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	4375,93	1238,62	3,533	0,0004	***
OUTPUT_GAP	305,663	38,8860	7,860	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	-492,315	45,0080	-10,94	<0,0001	***
VOLBYZ	141,156	114,677	1,231	0,2184	
VOLBYPS	-1184,29	116,356	-10,18	<0,0001	***
KATASTR	-0,565961	0,861495	-0,6570	0,5112	
POCETOBVYV	0,875408	0,516351	1,695	0,0900	*
LSDV R-squared	0,219385	Within R-squared		0,004294	
LSDV F(6244, 49906)	2,246255	P-hodnota(F)		0,000000	

Model 11: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 9
 Závisle proměnná: PRIJNTR

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	2448,14	562,539	4,352	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	38,6126	15,2617	2,530	0,0114	**
OUTPUT_GAP_1	0,631182	17,6321	0,03580	0,9714	
VOLBYZ	-60,6583	44,9423	-1,350	0,1771	
VOLBYPS	-156,479	45,5879	-3,432	0,0006	***
KATASTR	-0,164133	0,359686	-0,4563	0,6482	
HUSTOTA	-310,773	246,206	-1,262	0,2069	
LSDV R-squared	0,311005	Within R-squared		0,000717	
LSDV F(6244, 49906)	3,607783	P-hodnota(F)		0,000000	

Model 12: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 9
 Závisle proměnná: PRIJITR

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	3269,67	1003,64	3,258	0,0011	***
OUTPUT_GAP	271,510	35,7703	7,590	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	-491,486	41,2997	-11,90	<0,0001	***
VOLBYZ	207,606	105,315	1,971	0,0487	**
VOLBYP	-1023,97	106,814	-9,586	<0,0001	***
KATASTR	-0,512082	0,790052	-0,6482	0,5169	
PRODOBYV	0,288438	0,318771	0,9048	0,3656	
LSDV R-squared	0,176327	Within R-squared		0,004759	
LSDV F(6244, 49906)	1,711015	P-hodnota(F)		2,8e-202	

Model 13: Pevné efekty, za použití 62390 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 10
 Závisle proměnná: BVYDAJE

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	14089,6	505,512	27,87	<0,0001	***
OUTPUT_GAP	708,209	17,5570	40,34	<0,0001	***
PVOLBYZ	42,0501	93,6345	0,4491	0,6534	
VOLBYZ	712,509	81,7649	8,714	<0,0001	***
POCETOBV	0,323870	0,401588	0,8065	0,4200	
HUSTOTA	-1807,50	486,851	-3,713	0,0002	***
LSDV R-squared	0,637421	Within R-squared		0,029076	
LSDV F(6243, 56146)	15,81066	P-hodnota(F)		0,000000	

Model 14: Pevné efekty, za použití 56151 pozorování
 Zahrnuto 6239 průřezových jednotek
 Délka časové řady = 9
 Závisle proměnná: KVVYDAJE

	<i>Koeficient</i>	<i>Směr. chyba</i>	<i>t-podíl</i>	<i>p-hodnota</i>	
const	4639,03	2128,64	2,179	0,0293	**
OUTPUT_GAP	566,757	57,9754	9,776	<0,0001	***
OUTPUT_GAP_1	-376,676	66,7110	-5,646	<0,0001	***
PVOLBYZ	-421,827	172,575	-2,444	0,0145	**
VOLBYZ	849,294	170,238	4,989	<0,0001	***
KATASTR	0,456623	1,37218	0,3328	0,7393	
HUSTOTA	1995,89	963,506	2,071	0,0383	**
PRODOBYV	-0,142467	0,532489	-0,2675	0,7890	
LSDV R-squared	0,316313	Within R-squared		0,003439	
LSDV F(6245, 49905)	3,697179	P-hodnota(F)		0,000000	